

Naše planine

N A Š E P L A N I N E

Uredništvo i uprava: Zagreb, Gajeva 2a, polukat, telefon 37-316

»Nostre Montagne« — Rivista della Federazione Alpina Croata

»Unsere Berge« — Zeitschrift des Kroatischen Bergsteigerbundes

»The Mountains« — Review of the Alpine Association of Croatia

»Nos Montagnes« — Revue de la Fédération Alpine Croate

Uredništvo i uprava: Zagreb, Gajeva 2a, polukat, telefon 37-316
Glavni i odgovorni urednik: P. Lučić-Roki, Zagreb, telefon 38-041

GODINA VIII.

1956

BROJ 4

S A D R Ž A J:

Dr. Ivo Lipovšćak: O planinarskom skijanju	269
Dr. Željko Polak: Ljepote planina	271
Željko Kućan: Od Kamniškog do Kokrškog sedla	275
Tefko Saracović: Mi pišemo	281
Uroš Župančič: Zlatni jubilej sjeverne stijene Triglava	284
Stanislav Gilić: Vlasulja	288
Vladimir Blašković: Lipa i njena dva Roga	291
Marinka Kamenarović: Zaštita rijetkih biljaka	295
Dr. Ivo Lipovšćak: Planinarstvo i omladina	297
Srećko Božičević: Planinari u Hrvatskoj i speleologija	300
Dr. M. Florschütz: Lošinj	315
Branko Lukšić: Savezni alpinistički logor u Magliću	323
Branko Lukšić: Tehnički opisi prvenstvenih penjačkih uspona u Magliću	325
IV. godišnja skupština Planinarskog saveza Hrvatske	332
Vijesti	343
Planinarske vijesti iz svijeta	352

NAŠE PLANINE

REVIJA PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

GODINA VIII.

1956

BROJ 4

Dr Ivo Lipovšćak

O planinarskom skijanju

Nas planinare zanima uglavnom samo planinarsko skijanje. Pod planinarskim skijanjem razumijevamo svladavanje onog dijela skijaške tehnike koja je planinaru nužno potrebna za uspon na zasnježenu planinu te silazak s nje.

Planinar-skijaš i uprtnjača čvrsto su međusobno povezani — naročito u spustu kad uprtnjaču vežemo remenom o tijelo — pa njih dvoje nužno čine cjelinu. Planinara-skijaša, naime, ne možemo zamisliti bez uprtnjače. Ali ona mijenja, odnosno poremećuje težišta tijela skijaša, pa prema tomu i njegovu normalnu ravnotežu. Točka težišta tijela kod planinara-skijaša nije jednaka onoj kod skijaša-športaša, pa je očito da ravnovjesje u vožnji ne polučuju pod jednakim uvjetima planinar-skijaš i skijaš-športaš.

Potrebno je odmah primijetiti, da je položaj planinara-skijaša kod primjene skijaške tehnike za vrijeme vožnje mnogo teži od onog kod športaša. Točka težišta tijela, naime, i ravnovjesje bitni su momenti kod učenja i svladavanja skijaške tehnike uopće, pa ako tu postoji razlika, onda nužno postoji i razlika između športskog i planinarskog skijanja. S tog razloga potrebno je lučiti planinarsko od športskog skijanja.

Po svojim oblicima temeljna skijaška tehnika je inače jednaka kod planinarskog i športskog skijanja. Planinar i športaš svladat će je razmjerno brzo, no okolnosti pod kojima planinar-skijaš primjenjuje tu tehniku mnogo su složenije baš uslijed uprtnjače s jedne strane, te raznih nepredvidivih zatrepa i poteškoća na koje nailazi u terenu s druge strane, pa je i s tog razloga opravданo lučiti planinarsko od športskog skijanja.

Skijaška tehnika, koja je nužno potrebna planinaru-skijašu, obuhvaća samo t. zv. temeljnu skijašku tehniku, dakle samo jedan određeni dio skijaške tehnike, koju mora da svladava dobar skijaš-športaš. U tom pogledu planinar-skijaš nalazi se u povoljnijem položaju od skijaša-športaša.

Temeljni dio skijaške tehnike obuhvaća:

I. Okretanje: a) okret na mjestu na ravnici; b) okret na mjestu na padini; c) okret na mjestu uzbrdo na blažoj padini.

II. Uspinjanje: a) raskročno na blažoj padini; b) stepenice naprijed na strmijoj padini; c) stepenice ravno gore (poprečno na padnu liniju) na strmoj padini; d) uspinjanje padinom u serpentinama;

III. Vožnja: a) klizanje ravnicom; b) uspon u serpentinama; c) spust u serpentinama sa okretanjem na mjestu; d) spust u serpentinama pomoću plužnih zavoja; e) oklizivanje nizbrdo koso naprijed; f) oklizivanje nizbrdo ravno dolje (poprečno na padnu crtu);

IV. Kočenje: a) ralicom; b) plugom na padini c) štapovima (iznimno gdje ni ralica ni plug ne mogu doći do upotrebe);

V. Promjena pravca vožnje: a) u ravnici i na blagim padinama zanašanjem skija ulijevo ili udesno; b) u spustu: okretom na mjestu ili plužnim lukom;

VI. Padanje i ustajanje (naročito na padini);

VII. Vožnja u spustu: a) visoko (blaga padina — manja brzina); b) nisko (strma padina — veća brzina);

Uz pomoć skijaškog učitelja temeljnu skijašku tehniku može svaki planinar svladati u kratkom tečaju od 2—3 dana ako su povoljne snježne prilike, pa će nakon toga biti u stanju da pod stručnim vodstvom vrši uspone na naše sredogorje.

Napominjemo, međutim, da i bez svladavanja plužnih zavoja — to je najteža disciplina u temeljnoj skijaškoj tehnici — možemo vršiti uspone i silaze s planina pomoću vožnje u serpentinama sa okretajima na mjestu. Uzgredice napominjemo da svladavanje plužnog luča čini temelj svladavanju plužne kristijanije!

Gornjoj temeljnoj skijaškoj tehnici treba nužno da prethodi teoretska obuka o opremi skija i skijaša, o teoretskom prikazu tehnike vožnje, o higijeni skijaša, o poznavanju raznih vrsti snijega te konačno o voštenju skija i upotrebi pomoćnih sredstava prigodom uspona, jer će nam sve to naveliko olakšati izučavanje tehnike vožnje na samom terenu.

Vožnja u terenu nije vezana o neka stalna pravila o upotrebi skijaške tehnike, jer su prilike pod kojima se skijaš-planinar u planini kreće raznolike i složene u vezi sa formacijom terena, zaprekama u terenu te sa vrstama snijega. Često zapažamo da na istom terenu planinari-skijaši primjenjuju raznolike oblike skijaške tehnike. Kako će koji vozač proći određenim terenom u usponu, a naročito u spustu ovisi uglavnom o njegovu znanju i sposobnosti primjene skijaške tehnike kojom vlada.

Sigurnost vožnje kod planinara-skijaša dolazi u prvi red, jer često padanje naveliko troši energiju vozača, a može dovesti i do tjelesnih ozljeda, manjih ili težih, pa nesretan pad cijeloj skupini planinara-skijaša — na skijama polazimo na planinu uvijek u društvu, nikada sami! — može iz temelja poremetiti cijeli zasnovani program posjete neke planine.

Svrha planinarskog skijanja je uspon i silazak sa zasnježenih planina, koje su inače nepristupne planinaru bez skija. Uspon i silazak te boravak u zasnježenoj planini u svakom slučaju prate ne samo estetski, već i športski užici, jer je i planinarsko skijanje usko povezano, naročito u spustu, i sa športskim užicima.

Uvjereni smo, da svaki planinar-skijaš nastoji usavršiti svoju skijašku tehniku i svladati cijelokupnost tehnike kojom se služi skijaš-športaš. To je razlog da se planinari-skijaši kreću u okolini planinarskih kuća, ili na pogodnim slobodnim terenima u planini bez uprtnjača, pa tu izučavaju skijašku tehniku, kojom još ne vladaju. I planinaru-skijašu krajnja je želja da nauči neku kristijaniju bilo radi skretanja u spustu bilo opet radi naglog zaustavljanja brze vožnje, što je spojeno s naročitim užitkom.

Naročito smo već podvukli da se i bez plužnog luka, pa prema tomu i bez kristijanije, možemo uspinjati na planine i silaziti s njih. Ovakav silazak, međutim, oduzima nam daleko više vremena nego li onaj pomoću plužnog luka, a naročito kristijanije. Osim uštede na vremenu svladavanje pune skijaške tehnike, a naročito vladanje plužnim lukom, telemarkom i kristijanijom, ispu-

njava nas naročitim zadovoljstvom i osebujnim športskim užicima, koje ne poznaje ni jedan drugi športaš. Ovakvi športski užici vezani su uglavnom uz brzu vožnju na skijama.

Polagana vožnja, međutim, pruža nam mogućnost daleko većeg estetskog uživanja u zasježenoj planini. Kod brze vožnje svu svoju pažnju posvećujemo samo uskom terenu pred sobom radi sigurnosti u vožnji, pa tu svako estetsko uživanje nužno otpada u korist športskog. Potrebno je zato da boravak u zasježenoj planini podesimo tako, da ne budemo prikraćeni u estetskim užicima koji su usko povezani sa planinarskim skijanjem.

Dr. Željko Poljak

„Ljepote planina“

II. Izložba planinarske fotografije

Planinarsko društvo »Zagreb« organiziralo je preko svoje Foto sekcije izložbu planinarskih fotografija u salonu »Likuma« u Zagrebu u vremenu od 7.—21. XI. 1956. godine. Namjera je bila pokazati napredak i dostignuća fotografije na području planinarstva i time ujedno pobuditi što veće zanimanje za planinarsku fotografiju i za planinarstvo uopće.

Izložba je bila vrlo lijepo aranžirana i u nju je bilo uloženo mnogo truda i ljubavi. Izloženih fotografija nije bilo previše. Od 317 poslanih, izabrano je za izložbu 174 komada, što je upravo odgovaralo skućenim prostorijama, tako da se izbjegla prenatpanost. Organizacija je također bila vrlo dobra. Ulaznice su bile pristupačne (5 i 10 Dinara), a posjetiocima su mogli dobiti i ukusni katalog sa svim potrebnim informacijama. Ukupno je bilo 56 izlagачa, iz 12 planinarskih društava sa područja NR Hrvatske, no većinom društva iz Zagreba.

Za najbolje radove predviđene su i mnogobrojne nagrade. Darovaoci su bili PD »Maks Plotnikov« iz Samobora (prelazni pehar), zatim Planinarski savez Hrvatske, Turistički savez Hrvatske, tvornica »Fotokemika« i PD »Zagreb«.

U ocjenjivački odbor izabrani su većinom naši poznati planinarski fotograf (dr. B. Gušić, dr. I. Lipovščak, D. Čulić, M. Fizi, P. Lučić Roki, D. Paulić i ing. J. Sudar). Žiriju treba priznati da je uložio vrlo mnogo truda u pravilno ocjenjivanje slika. Samo onaj koji zna koliko je bilo sastanaka i diskusija, može shvatiti kako je ozbiljno shvaćen delikatni posao uskladivanja raznih gledanja pa i oprečnih mišljenja. Uz to su još žiriju ruke bile vezane propozicijama izložbe, koje su dozvoljavale da se kod ocjenjivanja uzmu u obzir samo snimke iz hrvatskih planina. I dok nas s jedne strane začduje ova odluka organizatora, s druge nas opet strane začduje što se ipak toleriralo mnogo eksponata sa tematikom izvan teritorija Hrvatske, a u očitom protuslovju sa propozicijama.

Veći broj interesantnih slika izložen je izvan konkurenčije. Osim fotosa pok. dr. M. Plotnikova, izložene su prekrasne snimke iz južnih Dinarida dr. B. Gušića koje kvalitetno daleko odščaku od prosjeka, i snimke sa Plitvica i Mljeta D. Paulića, obojice članova žirija.

Isto su tako van konkurenčije bili izloženi i fotokolori L. Benka, dr. M. Perića i P. Lučić Rokija, koji su vrlo uspjeli i kojima je doduše propagandni efekat neosporan, ali koji ipak ne spadaju na izložbu crno-bijele fotografije.

U okviru izložbe održana su u izložbenim prostorijama predavanja uz kolor diapositive L. Benka, P. Lučić Rokija, F. Židana i B. Sesvečana. Predavanja su pobudila velik interes publike, a konferansjeri su uspjeli stvoriti vrlo ugodnu atmosferu.

Izložene fotografije raspoređene su u svim prostorijama salona, a radi što boljeg korištenja prostora nekoliko ih je izloženo i na stubištu. Zbog toga nažalost neke slike nisu pobudile pažnju koju bi proizvele da nisu bile izložene na tako neupadljivom mjestu.

Moglo bi se prigovoriti razvrstavanju slika koje se nastojalo grupirati prema sadržaju (na pr. zimski pejzaži zajedno), a ne po autorima. Rezultat je da je gledalac praktički bio onemogućen da stvori jednu sistematsku predodžbu o izložbi i o tome što je koji autor postigao.

Prije nego se osvrnem na pojedine radove moram odmah u početku konstatirati da ovo nije bila izložba umjetničke fotografije, odnosno da to nije bila njezina glavna tendencija, već da je glavna svrha bila iznošenje ljestvica, zanimljivosti i raznolikosti naših planina, prvenstveno iz naše republike, kao što je stajalo u propozicijama izložbe. Izložba je u biti bila fotoamaterska, izuzev nekoliko profesionalaca, što je uostalom žiri kod ocjenjivanja očito uzeo u obzir.

Uz već formirane autore nastupio je i velik broj početnika, tako da imamo kao rezultat dosta veliku disproporciju u kvaliteti. Neki autori nisu precizirali o kojoj se planini ili mjestu radi. Ne bi se kosilo ni sa naslovom izložbe a ni sa njenom svrhom kad bi se gledaocima pružila mogućnost da saznaju gdje je i u kojoj planini pojedini motiv snimljen. Neki su izlagачi bili čak toliko nehajni da su snimke poslali na izložbu uopće bez naslova prepustivši taj posao organizatoru.

Preko polovine fotografija izložili su članovi PD »Zagreb«, najbrojnijeg zagrebačkog društva i organizatora ove izložbe.

Drugi su po redu i može se reći, pravo otkriće, radovi mladih fotoamatera iz studentskog PDS »Velebit«. Do danas posve nepoznati predstavili su se odmah kao jaka ekipa izloživši preko 20 fotografija. Treba spomenuti da su to sve isključivo radovi koji su nekoliko dana prije toga bili izloženi među otpri-like stotinu fotografija na jednoj internoj izložbi u društvenim prostorijama »Velebita«.

Počasnu nagradu PSH dobio je upravo član te ekipe, mladi planinar Željko Krčadinac sa svojom slikom »1645 m iznad mora« snimljenu na Vučjaku u Velebitu sa jedinstvenim pogledom na Jadran i otoke. Izabравši baš tu snimku za prvu nagradu žiri je vjerojatno htio dati podstreka mladima, nagraditi interes za tu našu najljepšu, ali tako malo posjećivanu planinu, i nije se kod toga dao smesti skromnim i neuglednim formatom slike, ovišnim o materijalnim mogućnostima autora.

U »Velebitovoju« ekipi ističe se i Edgar Drvodelić, fotograf »štimunga« sa očitim talentom dočaravanja atmosfere, bez nekih dokumentarnih nastojanja. Njegov eksponat »Na povratku« koji prikazuje šumsku stazu u večernjem protusvjetlu nagrađen je diplomom.

N. Paulić, komu imponiraju tmurni, pustinjski motivi, dobio je diplomu za »Zub vremena«.

Ivan Gušić bira markantne motive, a izdvaja se od ostalih izborom manje poznatih planina (nepristupačni dijelovi Komova i Prokletija). Zbog toga su njegovi »Žljebovi i stijene« nagrađeni diplomom.

»1645 m nad morem«
Pogled sa planinarskog doma na Zavižanu
(Nagradena fotografija I. nagradom PSH na izložbi »Ljepote planina«)

Foto: Z. Krčadinac

»Sježne plohe« A. Valtera iz PD »Sljeme« dijele nagradu PSH sa spomenutom slikom Ž. Krčadinca.

Raznovrsne slike iz svih naših krajeva ukazuju na dugogodišnje i znalačko planinarenje našeg poznatog planinara Vladimira Horvata. Njegov »Zimski pokrivač« osvojio je nagradu tvornice »Fotokemika«, a njegov »Grintavec«, izložen na stubištu izbjegao je pažnji unatoč svojih očitih kvaliteta.

Turistički savez Hrvatske nagradio je poznate fotografije turističkih motiva Milana Pavića za sliku »Kozjak«, a Zlatka Šurjaka za »Kornatske klisure«. Njegove »Pješčane piramide« kod Foče pobudile su naročiti interes zbog zanimljivosti detalja, a »Orači pod Klekom« izazvali diskusije i priličnu podvojenost mišljenja o vrijednosti kod publike a i kod žirija.

I. Lutz dobio je diplomu za svoje Komove, koji su uspjeli ne samo zbog neuobičajenog aspekta iz kojeg su snimljeni, već i zbog neospornih umjetničkih kvaliteta. Interesantno je nježno ocrtanje inače poznato oštih oblika Komova.

Hlebecova »Banova kula«, osamljena ruševina u dinarskoj pustosi interesantna je tema, koja mnogo kaže onima koji je znaju shvatiti. To je osim toga jedini autor koji je pokazao smisao za kulturno-historijske spomenike u našim planinama.

L. Benko dobio je diplomu za svoj skijaški »Trio«, a P. Cajzek za »Jutarnje magle«, sliku koju je publika vrlo dobro zapazila. J. Plaček, D. Rendulić, B. Sesvečan, B. Golešić i S. Šimunić obilno su iskoristili bogatstvo motiva, koje pruža dinarski krš sa svojim oblicima.

Članovi PD »Željezničar« S. Božičević i V. Redenšek izložili su desetak speleoloških fotografija, koje upotpunjaju izložbu o ljepotama naših planina, ukazujući na bogatstvo oblika koji se skrivaju pod zemljinom korom. Redenšekove »Zavjese« iz podzemlja odlikovane su diplomom.

Bosanske planine začudo su na ovoj izložbi slabo zastupljene. Izloženo je svega nekoliko fotografija sa Jahorine, Treskavice i Plive (H. Tabaković iz Sarajeva i V. Kuže iz Sarajeva).

Neobično je malo snimaka iz inozemstva, što je donekle i razumljivo obzirom na poslijeratne mogućnosti posjećivanja stranih planina. D. Mlač je izložio svoje slike sa Kavkaza koje je tamo snimio ove godine. Snimke D. Kivača iz centralnih Alpa ukazuju na alpinistu sa smisalom za impozantne oblike grandioznih dimenzija.

Među izlagачima nalazi se i pet autora-žena. R. Benko izlaže tri tehnički vrlo dotjerane fotografije iz Julijskih Alpa sa velikim smislom za vertikalne dimenzije. D. Aringer izložila je jednu sliku iz porodičnog albuma (»Prvi puta na Triglavu«), A. Mikuta dvije fotografije sa jezera Bajer, težeći očito za ugodajem spokojsstva, S. Pavić — Završnicu kod Jablanca, koja se od istovrsnih razlikuje radi efektnog korištenja sunčevog odsjeva na morskoj površini i A. Vučetić jednu planinsku idilu »Pod Storžičem«.

Osim iz Zagreba izlagali su i planinari iz drugih krajeva Hrvatske. M. Mišić i prof. I. Srebrenić iz Jastrebarskog izložili su svoje snimke sa planinarskih sletova, a dr. A. Plešnar i L. Smokvina iz Varaždina, motive iz Hrvatskog Zagorja. Dalje nabranjanje izlagачa i njihovih radova nije moguće zbog skućenosti prostora.

Izložba je bila posvećena uspomeni pokojnog ing. dr. Maksa Plotnikova, istaknutog pregaoca na području zimskog planinarstva, alpinizma i planinarske fotografije, koji je poginuo 15. travnja 1954. godine u 46. godini života u nenadanoj snježnoj oluji prigodom jednog uspona u Švicarskim Alpama. Kao jedan od rukovodilaca tvornice »Fotokemika« mnogo je učinio za napredak naše fotoindustrije. Tokom svog života snimio je diljem naših i stranih planina ogroman broj fotografija. Na izložbi izloženo je posebno i nekoliko njegovih fotografija iz kojih vidimo njegovu težnju za prostranstvima, visinama i neograničenim dimenzijama. Na tim snimkama opaža se i jedna znanstvena nota, premda se ne radi isključivo o znanstvenom radu. Ovo je već druga izložba posvećena uspomeni na Plotnikova. Prva je održana prošle godine u Samoboru.

Kod ocjenjivanja ove izložbe, ako bi joj pokušali dati mjesto u razvoju našeg planinarstva, morali bi poći malo unazad i osvrnuti se na prošlost. Moglo se čuti i mišljenje da ova izložba predstavlja u neku ruku izmenađenje po velikom broju vrlo dobrih fotoamatera i velikom interesu za fotografiranje među planinarama. Međutim treba se sjetiti da to nije nikakva novost, da ju mnoštvo planinarskih izložbi priređenih između dva rata po kvalitetu možda i nadilazi, i da je planinarska fotografija bila toliko raširena, da je bila gotovo identičan pojam sa fotoamaterstvom. Spomenimo za ilustraciju nekoliko takvih izložbi.

I. Hrvatska planinarska izložba u Zagrebu 1922., II. izložba 1925., Jubilarna izložba u Zagrebačkom zboru 1934., Hrvatska turistička izložba 1940., brojne fotoamaterske izložbe planinara u Sušaku, Osijeku, Samoboru, Zagrebu, izložbe Foto-sekcije HPD-a, samostalne izložbe pojedinih planinara i mnoge druge. No unatoč toga ne možemo posve odreći pionirski značaj ovoj izložbi. Ratne i poratne prilike stvorile su bile veliku pauzu.

Ako se sjetimo nivoa koji je postignut još prije rata naš osjećaj samozadovoljstva sa ovom izložbom će se svesti na pravu mjeru. Jer nema sumnje da bi se obzirom na veće tehničke mogućnosti današnjice moglo više očekivati nego što smo ovdje vidjeli, ali s druge strane treba uzeti u obzir i ekonomsko stanje izlagača, koji su većinom imali materijalne poteškoće u vezi sa troškovima. Da je i žiri tu okolnost uzeo u obzir vidi se po nagradivanju Jernejićeve fotografije »Napušteni drug«, koja je tematski besprijeckorna, ali sa velikom tehničkom griješkom, i koju bi lako bilo zamijeniti novom kopijom. Ne kanimo time reći da je sve u tehniци, jer smo često vidjeli vrlo dobre rade sa minimalnim sredstvima, a i obratno. No ima još nešto što nam je pokazala ta izložba, naime, dala nam je vjeran odraz onoga što danas planinari traže i nalaze u planinama, a u tom pogledu ne možemo također biti posve zadovoljni.

Uzveši u prosjeku ne vidi se na primjer, da su autori dublje proživjeli planinu. Život u planini, izuzev nekoliko »pastoral« (A. Židan, N. Markić, D. Rendulić, I. Tišljar) kao da i ne postoji i, kao da su tu jedino forme i oblici što je interesantno. Ogromno i zanimljivo područje naših planina zahvaćeno je samo površno.

Da zaključimo. Apsolutno je da je izložba vrlo uspjela, jer je postigla propagandni efekt koji se tražio, ali nije uspjela prikazati domet i napredak planinarske fotografije u odnosu na ranija dostignuća.

Izložba nas je potakla na daljnji intenzivni rad, koje je potreban ne samo radi usavršavanja fotografске tehnike, nego osobito u odgojnem i ideoškom smislu, jer nema sumnje da samo zreli i izgrađeni planinari mogu stvarati dobre planinarske fotografije.

Od Kamniškog do Kokrškog sedla . . .

Kuda ćemo 29. studenog? Jasno — u Savinjske Alpe.

Kažem »jasno«, jer je već prešlo u tradiciju, da zagrebački alpinisti toga dana hrpmice odlaze u Kamnišku Bistricu, a onda se razmile po okolnim planinarskim kućama i svraćaju na Branu, Grintavec ili Krvavec.

Nas četvorica smo ovog puta* imali malo smjeliju zamisao: htjeli smo prijeći greben Savinjskih Alpi od Kamniškog do Kokrškog sedla. Znali smo, poučeni iskustvom s prošlih tura, da ćemo naići na potpuno zimske uvjete; treba tu mnogo fizičke kondicije, dosta znanja, dobre opreme . . .

S ovim posljednjim stajali smo najgore. Istina, dva nylon užeta, čekiće, cepine, dereze i nešto željeza nije bilo teško nabaviti, ali su zato naše cipele uglavnom propuštale vodu, vjetrovke još više, a hlače, ukoliko su i cijele, sva-kako su prave »bugaćice«. Snalazili smo se, kako smo znali i umjeli — kao i prije svake ture posudivali opremu od onih koji će ostati kod kuće. Najviše smo se kolebali u pitanju noćenja: da li uzeti spavaće vreće, ili šator, ili oboje. Ne-kako smo se odlučili za šator, iako su svi o našem jedinom šatoru sa dnom — a to je neka podrtina tipa »Weltzenbach« — imali dosta loše mišljenje. Davno penzionirani šator mi smo opet aktivirali, pokrpali, i tako osposobili za još koju noć.

Detaljni plan ture razradivao se u razgovorima na Sljemenu, dok se ko-načno tjedan dana prije odlaska nismo sastali u planinarskom skloništu na Goršćici, da sve još jedamput pretresemo. Bilo je tu svih mogućih karata, »Pla-ninskih vestnika«, tehničkih opisa iz »Našeg alpinizma«; bilo je tu raspra-vljanja, ideja . . . Kao za generalnu probu otpješaćili smo drugog dana s očajno nakrcanim naprtnjačama sve do Kamenih Svatova, prije čega smo na jednoj livadići isprobali, da li sva četvorica možemo stati u šator.

Sve je dakle bilo spremno.

Bili smo veseli, puni optimizma, no — samo do Ljubljane, ili možda još malo dalje prema Kamniku. Pogled na Savinjske Alpe nas je razočarao: nigdje snijega, kameni vrhovi kao da su užareni od sunca, vrijeme izgleda gotovo ljetno. Putem prema Kamniškoj Bistrici pogledavamo neprestano gore na vr-hove, jer imamo osjećaj, da se oni podruguju našim cepinima, koje bismo sada najradije ostavili tu dolje, u domu . . .

Ipak ih nismo ostavili, a u dom smo svratili samo da nešto pojedemo. Iznad doma u Kamniškoj Bistrici od nas su se odvojili Mladen i Branko, čiji je cilj bila zimska soba na Cojzovoj kući, dok smo nas četvorica udarili desno, put Kamniškog sedla. Bila je već noć, kad smo se znojni nakon svladavanja tih 1200 metara visinske razlike našli pred kućom, za koju su nam u Bistrici rekli da ima otvorenu zimsku sobu. Vjetar je očajno puhao, dok smo mi uzalud pokušavali otvoriti vrata na zimskoj sobi. Željeli smo, da bar još ove noći ne moramo spavati pod šatorom, pa smo zato obilazili oko kuće, pokušavajući pronaći kakav ulaz. No sve je zakovano, kapci čvrsto drže, i mi polako gubimo nadu u topli krevet. Baš kad smo počeli kleti i onoga, tko nam je rekao da je

* bilo je to 1953. godine.

zimska soba otvorena, i sve drugo, što nam je tada palo na pamet, uspio je Vlado bez upotrebe ikakve sile otvoriti glavna vrata kuće. Ona su izvana sva okovana u neki lim, pa njih zbog tako strašnog izgleda nismo prije ni pokušavali otvoriti. Iza tih vanjskih vratiju su druga, na njima manjka jedno staklo, na slijedećima je opet neka rupa, a ona dalje nisu ni zaključana, i mi smo u pravoj pravcatoj sobi, sa krevetima i slamaricama, no bez gunjeva. Sjetili smo se, da su nam već u Bistrici pričali o nedavnoj provali u ovu kuću.

Brzo smo svi u sobi, presvlačimo se, palimo kuhalo, kuhamo večeru, a za čas smo i u krevetima. U pomanjkanju gunjeva pokrivamo se strunjačama iz susjedne sobe. A prije nego što zaspemo slušamo najbolje plesne orkestre svijeta, jer Fredov mali prijemnik ima na ovoj visini zaista dobar prijem. Taj aparat je uopće »glavna atrakcija« ove naše ture, i mi smo sami pred sobom pronašli mnoštvo izlika, kao »slušanje meteoroloških izvještaja« i t. d., samo da bi opravdali taj kilogram i po, koliko smo na taj način dodali ukupnoj težini prtljage.

Ujutro smo se probudili nešto kasnije, nego što smo bili nakanili, pa zato nastojimo, da čim brže izađemo iz kuće.

Ono što vidimo vani zaista nas zadivljuje. Ne možemo vjerovati, da su to one iste planine, koje smo jučer gledali s puta.

Jutro je divno, bistro i plavo. Kroz doline se povlače poput paučine lake maglice. Vrhovi su puni snijega, a naročito njihove sjeverne strane, koje jučer nismo mogli vidjeti. Sve izgleda djevičanski, netaknuto. Osjećamo se, kao da ćemo upravo poletjeti na snježište pod Branom.

Dan je kao rođen za fotografije. Vlado i Fred neumorno kvrcaju oko nas svojim aparatima.

Na sjevernim padinama Brane brzo se uvjeravamo, da smo se jučer prenaglili s izjavama o ljetnom vremenu. Vjetar, koji nosi sipki snijeg, prekriva naše tragove na desetak metara iza nas. Uživamo u traverziranju snježišta, i dolazimo do mjesta, gdje se odvaja put za vrh Brane. Tu ostavljamo naprtnjače, uzimamo jedno uže, i krećemo prema vrhu. Nakon kratkog, vrlo lijepog i lakog uspona stižemo na vrh.

Promatramo greben, kojim kanimo proći. Ima toga dosta: Turska gora, Rinke, Skuta, Dolgi Hrbet, Grintavec... Danas moramo proći bar još Tursku goru.

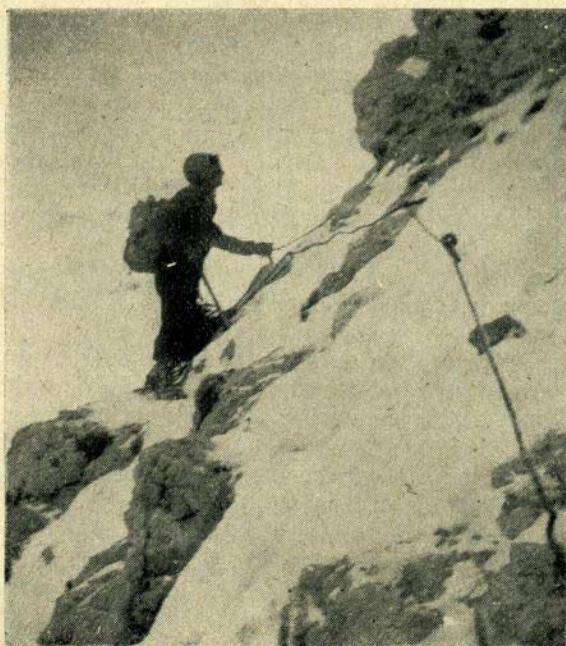
Silazimo s vrha i brzo se spuštamo k naprtnjačama, a onda nastavljamo traverzom prema Kotličima. Nakon izvjesnog vremena dolazimo do terena koji iziskuje osiguranje užetom. Čelična žica mjestimice izviruje iz snijega, i pokazuje kuda ljeti vodi put. Sam silazak na Kotliče oduzeo nam je dosta vremena, jer je bio otežan debelom ledenom glazurom. Jec, koji silazi zadnji, mora ovdje izvoditi neke čudne zahvate s užetom, iskorištavajući fiksirane klinove.

Konačno smo na sedlu. Kako sam ja idući prvi prošao kod silaska »naj-gospodskije«, to dobivam zadatak, da smotram uže. Dok sam se ja time zavljao, momci su otišli iza ugla u zavjetrinu. Tako su samo oni uspjeli vidjeti stado divokoza, koje su se tu negdje sunčale.

Prošlo je podne, i zbog toga Fred stalno gleda na sat, da ne bi propustio prognozu vremena Radio Ljubljane. Negdje pod oknom na Turskoj gori on vadi svoj prijemnik i počinje »pipati po eteru«. Za to vrijeme Jec traži omču, koja mu je spala s cepina, a Vlado i ja probijamo se kroz okno, nad koje se nadvila snježna streha. Baš kada smo nas dvojica izašli na greben, vratio se Jec (jasno, bez omče koje je tražio), a Fred je opet zamotao svoj radio u staru maminu

haljinu i spremio ga u kutiju. Da se njih dvojica ne zadržavaju mnogo na oknu, dobacili smo im uže. Dalji put do vrha, pod zrakama poslijepodnevnog sunca, bio je i više nego ugodan.

Na vrhu smo se zaustavili, da razgledamo put i okolne vrhove, koji su se kupali u zlatnoj svjetlosti dana na izmaku. Mrak još nije neposredno prijetio, ali smo ipak odlučili ovdje negdje razapeti šator. Spustili smo se zato na sedlo prema Rinkama, a zatim još nešto ulijevo. Razišli smo se, da potražimo mjesto za razapinjanje šatora. Svaki je od nas pronašao po jedno »najprikladnije mjesto«, tako da smo na koncu morali razapeti šator na neutralnom terenu. Dok su

U Brani

Foto: Vlado Matz

Vlado i Jec izravnivali snijeg na dnu izabrane rupe, a ja prenosio naprtnjače s mesta gdje smo ih ostavili, odlutao je Fred nekuda pod Skutu. Bili smo već bijesni na njega, što ga tako dugo nema i spremali se da mu svašta kažemo kad se vrati, no on se baš tada stvorio pred nama i to s viješću, da je bivak pod Skutom otvoren, protivno našem očekivanju, i da se u njemu nalazi jedan slovenski planinar.

Fred je predlagao, da odemo prenoći u bivak; mi smo osjećali da bi to predstavljalo narušavanje himalajske romantike ove naše ture. No — krevet je krevet, i mi smo na koncu pokupili svoje stvari i nekako po mraku dotapkali do bivaka. Uz »Chicken soup«, radio i razgovor nestalo je svakog nepovjerenja između nas i našeg domaćina, samo, čini nam se, nije potpuno povjerovao u naše pričanje, kako se Fredov radio inače mnogo bolje čuje, a ovdje mu smeta lim, kojim je obložen bivak.

Noć je prošla u najvećem redu, samo nam je bilo užasno vruće, sve dok ja nisam došao na mudru zamisao, da otvorim prozor.

Ujutro smo se probudili cvokoćući i kunući onoga, tko je otvorio prozor.

Sunce je već bilo izašlo, a neki stari divojarac hladnokrvno se šetao stotinjak metara od bivaka. Natovarili smo na leđa naprtnjače, zahvalili na gostoprimstvu i krenuli prema Rinkama.

Štajerska Rinka i Križ (Koruška Rinka) nešto su niže, i zbog toga se s njih pruža krasan pogled na veću Kranjsku Rinku, na koju se s naše strane uzdiže veliko snježište. Nakon što smo obišli obe niže Rinke, mi se po tom snježištu, koje je mnogo dulje nego što cdozdo izgleda, lako uspinjemo na vrh Kranjske Rinke.

Fred i Vlado troše film.

Moram spomenuti, da ti naši fotoamateri vole slikati Visoke Ture i Julijanske Alpe iz Savinjskih, i to tako, da ispred sebe zabodu cepin i preko njega prebaće uže. Kažu, da je to onda »prvi plan slike«, a ja mislim, da to čine zato, da se barem nešto na slici može raspoznati.

Na malom platou s onu stranu Skute pojavljuju se dvije figure i nešto nam viču. Prepoznajemo Mladena i Branka. Nestaju nam načas s vida, jer se s druge strane uspinju na Skutu, no brzo ih opet vidimo, sada već na vrhu. Nakon kratkog dalekometnog razgovora uspijevaju nam objasniti, da sutra odlaze na Krvavec.

Već je skoro podne, a pred nama stoji još greben Rinka-Skuta, najteži dio čitave ture. Odavle se vidi, da greben nije toliko zasnježen, da bi nam to naročito otežavalо uspon.

Već sada se navezujemo, da se ne bi s tim kasnije zadržavali, i to tako, da između prvog i drugog ostaje čitava dužina užeta, a između ostalih po pola dužine. Tu smo kombinaciju smatrali najboljom za četvorku, koja raspolaže samo sa dva užeta.

Oprezno silazimo prema najnižem mjestu u grebenu, obilazeći razne tornjeće i zube a zatim dolazimo do Konja.

Konj je jedino teže mjesto u tom grebenu. To je jedan manji kuk, u prvom dijelu s vrlo oskudnim oprimcima. Ne da se običi, jer se s obe strane ruši strmim i glatkim stijenama. Da je prekriven ledom, predstavljao bi sigurno veći problem, no ovako se Jec, koji među nama dominira svojom visinom, lako uspinje na njegova leđa.

Od konja do snježišta iznad njega išlo je vrlo lako. Tada se na grebenu ispriječio neki prevjes, kojeg je po opisu trebalo obići zdesna. Nama se na protiv činilo, da ćemo lakše proći na lijevoj strani, jer je desna — sjeverna strana bila mnogo jače zasnježena, pa smo i pošli nekim policama, koje su nas tako dovele sasma nad južnu stijenu. Odavle smo se digli na greben, kojim smo produžili na vrh.

Na vrh smo došli dosta kasno; upravo je zalazilo sunce i stvaralo slike čarobnih boja među oblacima, koji su se skupili na horizontu.

Promatrali smo tu ljepotu, žvakali čokoladu i namatali užeta.

Iako bismo sad rado ostali ovdje na vrhu sve dok potpuno ne padne mrak, nismo si to smjeli dozvoliti, već smo se spustili u neku rupu blizu vrha i počeli vršiti pripreme za noć. Dok su dvojica postavljala šator, druga dvojica su se mučila oko kuhala, pokušavajući iz njega izmamiti vatru. Kad nam je i jedno i drugo pošlo za rukom, počelo je smještanje u šator. Svaki je imao svoju točno određenu četvrtinu šatora, u koju je morao smjestiti prvo cipele, zatim sebe, a onda i naprtnjaču. To je sve trajalo prilično dugo, jer smo postavili strogo pravilo, da se u šator ne smije unijeti ni malo snijega.

Kad smo se tako našli svi u šatoru, ustanovili smo, da nigdje nema slobodnog kvadratnog decimetra, koliko je potrebno da se postavi kuhalo, pa smo zato pred šatorom učvrstili u snijeg poklopac kutije za jelo i kuhalo stavili na njega. Konačno je i voda zakipjela, i mi smo u nju stavili jedan omot »Chicken soup«*. Na omotu piše, da treba kuhati sedam minuta, no među nama je nastala rasprava treba li tu na visini od oko 2400 metara kuhati možda dulje. U jeku diskusije, taman nekako oko sedme minute, prevrnuto se kuhalo i »pilići su otišli u snijeg«. Da spasimo, što se spasiti dade, pokupili smo na brzinu onaj

Šator na Skuti

Foto: Vlado Matz

žuti snijeg, na kojem su se vidjeli tragovi rezanaca, i stavili to ponovo u posudu.

Drugi smo put bolje pazili i uspjeli skuhati juhu, a zatim i čaj. Ne moram opisivati užitak s kojim smo prenosili kalorije iz naprtnjača u svoje probavne traktove.

Ta noć ostat će nam uvijek u sjećanju. Bili smo ispunjeni zadovoljstvom, što je do sada sve do najmanje sitnice teklo točno po određenom planu. U protekla dva dana bilo je vrijeme krasno, sunčano, a po svim prognozama bit će i sutra još lijepo. — Ovo noćenje je zaista bilo nešto izvanredno. Nije nimalo čest slučaj, da ljudi ponesu radio na ovakvu turu, no mi nismo ni časka požalili, što smo to učinili. Noć je duga, a cijelo vrijeme se ne može spavati. Radio je

* Pileća juha

to vrijeme krasno ispunio. Ovaj put ništa nije moglo omesti prijem, Fred je vrtio dugme na svom aparatu i izviđao, koja stanica ima najbolji program. Čim bi on nešto našao, stavio bi Jec uho sasma uz zvučnik da mu ne pobjegne koji zvuk. Nasuprot Vladi i meni, koji ne stojimo baš najbolje sa sluhom, Fred i Jec su stručnjaci za glazbu (naravno: jazz) i dosta im je par tonova, da prepoznaju kompoziciju, orkestar i pjevača. Na kraju su već Vladi i meni dojali s tim svojim opaskama i izjavama.

Jasno, nismo baš ni čitavu noć slušali radio; spavali smo, jer nas je sutra čekao još lijep komadić puta preko Štruce na Dolgi Hrbat, te preko Mlinarskog sedla na Grintavec. Dolgi Hrbat nismo poznavali, no rekli su nam da ima samo jedno »teže mjesto«, na kojem je »nekoč bila postavljena čelična žica«, iako nema markiranog puta.

Noću smo stvorili odluku, da se ujutro vrlo rano dignemo, no ipak je polazak uslijedio po već toplom suncu, jer smo se dosta zadržali spremanjem i fotografiranjem šatora.

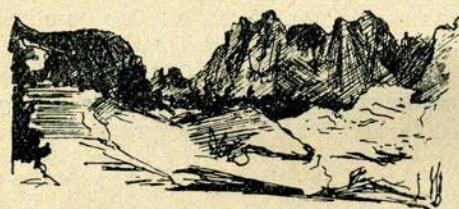
U prvom dijelu puta imamo pred sobom jučerašnji trag Mladena i Branka, no oni su sišli na Velike Pode, a mi ćemo dalje po grebenu. Zanima nas je taj Dolgi Hrbat, pa smo zato žurili snježištima kod Štruce. Dolgi Hrbat je bio dosta slabo zasnježen, a čelična žica je »kao nekoć« visila na svom mjestu. Čak je ispod nje bio improviziran neki mostić.

Sa grebena vidimo kako dolje na Velikim Podima jedna manja grupica traverzira snježište. Nešto nam dovikuju, pa prepoznajemo momke iz našeg odsjeka. Idu normalnim putem na Skutu.

Mi, međutim, dosta rano dolazimo na vrh Dolgog Hrbta. Ovdje je danas jako vruće, pa smo zbog toga ožednili. Kako imamo još dosta vremena, odlučujemo prirediti iz snijega nešto vode. Dok se na kuhalu topi snijeg, mi grickamo posljednje ostatke čokolade, sunčamo se, i promatramo grupice planinara, koje se smjenjuju na vrhu Grintavca. I oni su nas opazili, pa nam mašu. Stalno jedni dolaze, drugi odlaze. Misli mi se vraćaju na doživljaje ova posljednja tri sunčana dana, na snijeg, uže, divokoze, bivak, na stijene, koje se strmo ruše u tih dubine...

Prenuo sam se; bila je gotova zadnja posudica vode. Stavljam u nju šećera i pijemo.

Naprtnjače su opet na leđima, spuštamo se prema sedlu. Tu u blizini sedla ledena prevlaka preko stijene otežava napredovanje, no dalje nema nikakvih poteškoća, i mi smo već na vrhu Grintavca. Jedna grupa upravo kani sići, no mi ih još molimo da nas slikaju našim aparatima. Zahvaljujemo im se i još neko vrijeme ostajemo sami na vrhu, a onda bacamo posljednji pogled na greben i silazimo prema Kokrškom sedlu. Putem srećemo naše Zagrepčane, koji se penju na Grintavec. Raspitujemo se, tko je sve u Cojzovoj kući, i ipak je svaki od nas pomalo sretan što ne će više slušati ista tri glasa i one tri šale, koje smo cijelo vrijeme pričali jedan drugome.

Mi pišemo . . .

Da, mi planinari pišemo. Ako ne pišemo mi planinari, onda drugi pišu o nama. Te druge bi za sada ostavili na miru. Većina ih tako i tako ne zna o čemu piše. To im i jest pola garancije za uspjeh. Ali kad mi planinari pišemo onda:

»... umorni, izmučeni, pokisli, uspuhani, izgubljeni, polupoubijani, izubijani, slomljeni, ali, veliko ALI, sretni, zadovoljni i klikćući u duši stižemo na ...«, da negdje već stižemo, ili u dom ili na vrh, ali većinom ne stižemo, nego padamo u stereotipno ponavljanje i poput papige »umorni ali sretni« u svakom trećem opisu »osvajamo« čitaoca. I tada, dok nam se pogled širi, pada, prostire, puca, puckara, pucketa i dok se vrši čitava ta paljba pogleda, umorni čitalac vadi planinarske opise iz 1800 i ... nte godine, gdje ima isto takvu opisanu kanonadu pogleda, samo uz nešto drâži patinaste starosti i romantike »wienervalsa«.

Idemo dalje: putevi, staze i bogaze vode nas malo lijevo, pa malo gore, pa kad smo skrenuli desno otišli smo dolje, pa kroz šumu, šumarak, šumicu, šumetinu, preko livada, travnjaka, pašnjaka, livadica, na stazu, stazicu, pa smo opet skrenuli ...

Onaj koji to čita jedamput, ajde de, pa i drugi put, ali svaki put u svakoj planinarskoj publikaciji, počinje da koluta očima i zaklinje se da nikad ništa ne će pisati, jer mu se čini da je većina planinarskih literata učila pisati kod istog profesora, a za uzor im je svima služio onaj prvi, prokleta mu duša, kome je prvom zapuckarao pogled i pero. Budući da je čitalac planinar boji se da bi i njemu išlo sve gore-dolje, pa se radije upisuje u analfabete.

Još tada kad dobijemo u članak popis polovine autobusnih, željezničkih, brodskih i inih stajališta, postaja i postajica u državi, bivamo vanredno oduševljeni, jer neki komplet planinarskih publikacija može svakoj pošti služiti kao imenik mjesta, gradova, sela, zaselaka, svih pojedinačno ležećih kuća, paštirske stanova i bajti u FNR Jugoslaviji.

Tek činjenica da se rijetko po kojem od tih članaka može nekuda stići ili steći sliku o kakvom kraju ili krajoliku, ne mijenja i tako ništa na stvari, smatra se sitničarenjem i traženjem dlake u jajetu.

Ono, što je čovjek tu doživio, proživio, osjetio ostaje za čitaoca tajna, nedopustivi dokumenat ili sramotno priznanje? Ali zato svatko može biti upoznat sa »špajskartom« cijele ture ili izleta. Tko pročita tri takva opisa postaje prorok i u četvrtom proriče i »špajskartu« i gore-dolje i artiljerijsku pučnjavu vidika, obligatan »umoran, ali sretan«, proreći će sve, sve, tek jedno ne (jer ga i nema): komad glave i komad repa.

Medutim, kakav dobar putopis, stvarno dobar, javlja se svake prestupne godine. Tada autor postaje nada, zvijezda svih čitalaca željnih dobrih, sažetih i jasnih putopisa, ali, opet taj ali, autor nakon blijeska nestaje, prestaje, odlazi. Jednostavno iščezne. Nada čitalaca usahne, a autor, ako nije autoritet, biva pokopan pod naletom svih onih putospisatelja, a ako je autor autoritet, on i dalje ostaje autoritet i čeka se slijedeća prestupna, kad će opet napisati nešto za nas — čitaoce.

»Gemišt« je popularan i dobar u spoju vino — mineralna, ali u spoju putopis — doživljaj — ljudi — životinje — historijske reminiscencije — ekonomski uvjeti — geološka tumačenja — hranjivost voća — prehrana stanovništva — utjecaj klime — stil gradnje — narodna umjetnost — folklor — poezija — sve to obilno zaslđeno sa potankim kilažama naprtnjaka svih učesnika ture, te neizbjegljom romantikom sjaja, sjajenja, sijanja, svjetlenja, svjetlućanja svih nebeskih tijela; skidanja, oblačenja, pa oblačenja, pa skidanja svih dijelova odjeće, e sav taj »gemišt« postaje trul, neprobavlјiv i do besvjesti stereotipan. Kič i plagijat. Da je bar kakav moderan plagijat, ne, nego plagijat iz početnog razvoja hrvatskog planinarstva tamo iz 1874. i prvih izleta zagrebačke malogradanštine na Sljeme. Podsjeca nas na opise iz starog tavanskog »Doma i Svijeta«, na opise majalisa, gornjogradskih licejki u udaljenu okolicu Zagreba — na Cmrok.

Gospodo, koji ste nabraли obrve na ove moje redove i spremate ispad svoje žući, pričekajte malo! Ovo je moj (vlastiti, osobni, lični) ukus i molim vas, da mi blagonaklono dozvolite, da imam svoje mišljenje. Ja vaše poštujem, tek ne znam možda ču naći još kakvog istomišljenika. (Možda smo i ja i istomišljenici stereotipni? Što znamo!?)

Vjerovali ili ne, ali kad sam ja sam jedamput svoj napisani članak dao čitati drugima, da čujem kako zvuči, onda sam najedamput slušao sve ono, što sam gore nabrojao. Bilo je gore od »gemišta« (pokvarenog »gemišta«), i sveg ponavljanja. Tad sam zdvojno zaurlao: »Ljudi, pa to se ne da drugačije«. Pročitao sam veći broj »Hrvatskog Planinara«, »Naših Planina«, »Plan. Vestnika« i sličnih publikacija, pa sam video, da se to može i, da se to da i drugačije. Takvi članci su dosta, ako ne i vrlo rijetki, ali o njima se svi slažu, bez obzira na antipodstvo ukusa, da su to dobri članci. Konačno i pokušati približiti se dobrom članku znači uspjeh.

Da, mi pišemo

A što je s ljudima iz naših toliko voljenih planina, gdje su nam opisi onih katuna i pastira, što nas napojiše mlijekom, gdje je uranjanje u njihove običaje, shvaćanje njihova života? Razgovor čovjeka iz mehaniziranog, zarobljenog grada sa čovjekom makar i polupismenim, ali zato sa slobodnih vrhunaca? Koliko se literata sjeća kako se rađa i umire u onim zabačenim selima bez liječnika i civilizacije, gdje i danas ima ljudi, koji nisu nikad vidjeli vlaka? Pili smo njihovo mlijeko, spavali na njihovim sjenicima, ali nama, nama su pogledi puckarali.

Što je s onim besmrtnim starim brkatim gorštacima, koji s vama u razgovoru po prilici ovako nastupaju: »... A, zar ste baš iz Zagreba? Eeee, daleko je to. Znam ja. Ja sam tamo za Vranje Josipa ...« izvlačeći riječ po riječ. I one prerano ostarjele majke i bake: »... Sjedi, sinko, kraj vatre, toplige je.« Zar njih naši planinarski opisivatelji tako rijetko susreću?

A šta je sa samim planinarom? Njegovim osjećajima, ali ne onim »umoran, ali sretan«, nego onim pravim usađenim, individualnim. Doživljajem planine, doživljajem sebe, svojih misli.

Zar alpinist vidi samo: »... Zabio sam klin u pukotinu. Bilo je teško. Napor. Pokušaj, uspio sam. Sad je na redu partner«, pa on, pa opet partner, pa klin, pa čekić, pa hvala na opisu. To sam mogao pročitati i »V naših stenah«. Samo, tamo je nešto bolje.

Čovjeka se traži! Neposrednu ličnost, njegove žalosti i radosti. Vraga sam bio sretan u duši, kad mi se ruksak od trideset kila zario u ramena, a noge propadale u snijeg do koljena. Ili, kad smo ostali bez hrane, pa dva dana jeli sirov margarin, bez ičega. Ili kad mi je kamen pao na nogu, pa sam se tjedan dana jedva micao. Nešto drugo me je gonilo naprijed i mene i sve druge unatoč svih neprilika, a eto, to nešto drugo bilo mi je vrijedno i trideset kila i margarina i kamena. I drugima je, ali o tome ni slovca. Možda smo nepišmeni ili neiskreni. Ili čovjekovu ličnost nije lijepo iznositi po tim prastarim regulama iz prošlog stoljeća, koje bi trebali već jednom raskinuti, pa bunio se tko god hoće, koliko god hoće.

Čovjeka se traži! Čovjeka u sebi, čovjeka oko sebe. I planinu, pravu planinu. I putopise, ali dobre putopise. I opise, ali opise po kojima se može negdje i stići. I doživljaće od onih malih, sitnih, nezamjetljivih, sutra zaboravljenih, do onih najkрупnijih, kojih ćemo se možda sa jezom sjećati cijelog života. Zar je zabranjeno ili griešno spominjati, da se u planinama mogu smrтiti noge, ruke ili čak poginuti. Svugdje se upozoravaju ljudi, neka paze, da im se na isti način ne bi isto desilo. Samo ne kod nas, kod planinara. To bi možda bila propaganda protiv planinarstva! A čovjek?

Da, da, mi pišemo . . .

Mi pišemo u bezvrijednoj gromadi kamena iz koje je Venera Milonska isklesana, a o njoj, njenoj ljepoti, njenoj vrijednosti ni rijeći.

Zlatni jubilej sjeverne stijene Triglava

(Pedesetgodišnjica alpinističkog djelovanja u sjevernoj triglavskoj stijeni 1906—1956.)

»Kada ti se ruka dotakne tog stijenja lagano ga pomiluj, oživjet će; prislušaj, možda ćeš čuti, vidjeti i naći više nego što si mislio, tražio i očekivao...«

B. Slanović

Na veličanstvenim vrhovima gora što probijaju oblake i dotiču se nebesa u davnina su vremena ljudi postavljali prijestolje bogovima. Bogovi i boginje prebivaju na Fudžijama, na Himalaji, Olimpu, Atosu, a na najvišoj gori Slavena prebivao je njihov bog — Triglav.

Kažu, da na svijetu ima 14 osamtušnjaka, da je najljepša planina na svijetu Sinjolhu, da je najteži dostupni vrh Fitz Roy, da ima mnogo smjelo oblikovanih i fantastičnih Monte, Horna, Guglija, Cima, Campanila, Piza, Punta i Aiguilla, a svi mi koji poznajemo naš Triglav — slažemo se, da je to planina nad planinama. To su nam priznali i mnogi drugi poznavaoci planina, a među njima i neokrunjeni kralj Julijskih Alpa dr. Julius Kugy, koji kaže: »Ne poznajem ništa veličanstvenijeg u Julijskim Alpama.« Tako i slično izražavali su se o toj stijeni i svi ostali ne mogavši štedjeti na izrazima hvalu i priznanje.

Stijena siže visoko, do neba, ogromna je, malo ih je, ili nema jednakih u čitavom gorskom svijetu. Može se mjeriti s 1500 metara visokom granitnom stijenom Grandes Jorasses, s 1800 metara visokom u vječni snijeg i led okovanom i lavinama izloženom sjevernom stijenom Eigera.

Oblikovana je izvanredno i ravna je stijenama koje su poznate kao najveće, najviše i najteže. U istočnim su Alpama takve još samo stijene Watzmana i Hochstadla.

Tu je veličina prirode izražena u svoj uzvišenoj ljepoti. Tisućama su je godina oblikovale prirodne sile — najveći majstori arhitekture.

Bogato te nagraduje nezaboravnim doživljajima. Sabirnica je uspomena koje uvijek prizivamo.

Treba je doživjeti u jutarnjim zorama, u srebrnim mjesecevim noćima, u pripeci ljetnoga sunca i u hladnoći ledenih zima kad lavine zatutnje svojom razornom pjesmom, dok munje paraju nebo i jedne za drugom jure kroz pobjesnjelo ozračje; kad grom zatrese temeljima Triglava, vjetrovi i mećave metu njegove grebene. Uvijek i posvuda u stijeni lijepo je i praznično, police te vode i svuda pružaju darežljivu ruku. Ako je poslušamo oživjet će, i sretni su svi oni kojima će ispri povijedati svoju tisućugodišnju povijest.

Gledamo je i ne možemo otrgnuti očiju od nje.

»Dođi!« uvijek ponovno mami. Slabićima i kolebljivcima ne otvara vrata i ne pokazuje put. Smjele ljude ona hoće, sa srčanim porivom i istinskim oduševljenjem. Njih mami i vodi po gredama, policama i rubovima, tik pod silne stupove i nad ponorima sve do svojega srca. Poslušajmo ju, postat će razgovorljiva.

Ne možemo se je nagledati!

Govori nam: »Još ljepša sam nego lani, godinama ranije, jučer. Takva je danas, takva će biti sutra, silna i jedinstvena će biti na godinu, za sto i hiljadu godina, uvijek će zvati: »Dođi, nagledaj me se, doživi me...«

Svojom masivnošću i veličinom djeluje snažno, i cjelevito. Tu se redaju smjelo i fantastično oblikovani stupovi što izrastaju iz kotline Bistrice; redaju se točila i žljebovi, kamini i pukotine, a police doprinose svoj udio toj potpunosti.

Triglav je lijep, silan i pobuduje poštovanje, ali još je mnogo ljepša i silnija i privlačnija njegova sjeverna stijena. Upravo radi nje je Triglav takvo osobito čudo.

Na Triglavu, a osobito u Stjeni ispisana je sva povijest našega narodnoga planinarstva. Pisali su je pastiri, kozari, goniči, lovci strani i domaći, naučnici, gorštaci, planinari, penjači i alpinisti.

Daleko unazad treba posegnuti želimo li slijediti ime »Triglav«. Godišnje povijesti Triglava redaju se još od godine 1073 pa do 1452, kad je Matija Ločnikar izradio zemljopisnu kartu u kojoj nalazimo po prvi put napisano ime »Veliki Terglau«. G. 1744. izrađuje Janez D. Florijančić drugu kartu s imenom Mons Terglau. Kasnije dolaze zaslugom »zlahtnega gospoda Žige Zoisa« i drugi koji su bili prvi pristupnici na čelu sa Baltazarom Hacquetom, Wilonitzerom i bohinjskim fužinarima, a nisu mirovali dok godine 1778. nisu stupili na tjeme »Otca Kranjskih sivog poglavara« i postavili rodnu godišnjicu našem klasičnom narodnom planinarstvu. Godine 1872. osnovano je u Bohinju prvo Slovensko planinarsko društvo »Triglavski prijatelji«, koji su postavili prvi planinarski objekt na Ledinama pod Triglavom — »Triglavski tempelj«. Tu nalazimo Korošce, Kose, Rožiče, Šeste, koji su postavili čvrste temelje kasnjem naglom razvoju našeg planinarstva.

Prvo se prilazilo Triglavu sa bohinjske strane preko Velog polja ili opet preko Zajezerske doline. Pristup kroz Krmu upoznali su još godine 1818., a kroz Kot su prilazili domaći pastiri, goniči i lovci. Kustos Ljubljanskog muzeja, Henrik Freyer, pokazao je svijetu najsnažnije lice Triglava. Godine 1836. došao je u dolinu Vrata mimo Peričnika i uspeo se 27. augusta na sam Stenar, s kojega je ugledao nov veličajan planinski svijet. On je zajedno s mojstranskim pastirima, goničima i lovcima osnivač zlatnoga doba našeg planinarstva.

Gorski vodiči iz roda Šimenaca, Požganaca, Šmerca, Groga, Vahice, Prckina i Trukove Špele bili su zajedno s Trentarima Pavrom, Motom, Špikom i drugima glavni nosioci zlatnog vijeka našeg alpinizma.

Prvim godišnjicama 1073, 1452, 1701, 1744, 1818, pridružuju se i druge; 28. augusta 1792. stupio je lovac N. Primož u pola noći na vrh Triglava, 5. jula 1822. ubila je munja na vrhu Triglava Antuna Korošca, godine 1882. uspeo se A. Lušnik prvi u zimsko doba na Triglav. Taj zimski uspon pripisuju lovcu Jelaru Lovrenc, Gregor Rabič-Grogu i dr. Kugyju s Pavrom.

Freyerovo otkriće Vrata i s njima sjeverni pristup Triglavu, pobudilo je veći interes od svih dotadanjih prilaza. Klasično je doba uskoro smijenila dolinska i trentarska dob, koja se može ponositi slavnim imenima i velikim uspjesima.

Godine 1882. već je Kugy s Antonom Tožbarom-Špikom priješao Triglavsku kupolu tik nad sjevernom stijenom (Kugyjeva polica).

1890. g. bilježimo početak djelovanja u sjevernoj triglavskoj stijeni; trentarski gonič i divlji lovac Stefan Berginc je slijedivši divokozne prepenjao stijenu u krajnjem istočnom dijelu iznad Praga. Godine 1893. penjao je dr. Kugy iz Zadnjice na Plemenice i dalje na Triglavsku škrbinu do vrha Triglava. Kugy se 26. decembra 1898. s Pavrom uspeo zimi na vrh Triglava. Godine

1902. prvi je put prepenjan smjer iz Luknje preko Plemenica na Zaplanje. Taj su uspon izvršili Eitner i Pichl i produžili penjanjem do vrha Triglava. (Put preko Plemenica napravljen je 1913.). Janez Lakota-Turk iz Mojstrane pokazao je 1902. g. dr. Tominšeku i Požgancu smjer preko zapadnih stijena Cmira, gdje su iduće godine napravili Tominškov put, a put preko Praga bio je napravljen još godine 1896.

Sjeverna stijena Triglava je zaključena cjelina, od Praga do Plemenica i Luknje dugačka je preko 3 km. Iz kotline Bistrice i sipina do Kugyjeve police visoka je preko 1200 m. Rese je veličajni stupovi, redom od lijevog prema desnom: Istočni, Slovenski, Nemški, Gorenjski, Zapadni i Jugov; njih dijele četiri markantna točila, Slovenska, Nemška, Črni graben i Jurova grapa. Stijena je ispresjecana policama, gredama, rubovima i gredinama. Penjači su u stijeni označili slijedeća istaknuta mjesta, dobro uočljiva iz doline i neka mjesta sa dobrim razgledima. Od istoka prema zapadu Ustoličenje, Bele plate, Slovenski stolp, Mala črna stena, Triglavsko okno, Grad, Luska, Velika črna stena, Črni graben, Gorenjski i Skalaški stolp, Prižnica, Sfinga sa mnogobrojnim izlazima, smjerima i varijantama. U stijeni ima preko 15 samostalnih smjerova s mnogim varijantama i varijantama varijanti, kako pri ulazima i izlazima, tako i u sredini same stijene.

Penjačku su povijest u našim gorama počeli pisati dr. Kugy i Tuma, koji su imali odlične učitelje i vodiče iz Mojstrane, Kranjske gore i osobito Trente. Uz njih su uskoro ušli u tu historiju i dr. Blodig, Pfannl, Čermak i Dvorski, Hvala, Franta, König, Reinl, Gerin, Roessel, Dibona, Schulze i drugi naši Drenovci.

Prvi smjer — Nemški — prepenjali su 3. i 4. jula 1906. njemački penjači onoga vremena, F. König, H. Reinl i K. Domennigg.

Drugi smjer — Zimmer Jahnov — ispenjali su 4. augusta iste godine G. Jahn i F. Zimmer. To je više ili manje varijanta prvoga smjera.

Treći smjer — Slovenski — prepenjali su 21. augusta 1910. g. dr. Henrik Tuma i Joža Komac-Pavr. Samostalnu varijantu toga smjera penjao je 1911. Pavel Kunaver sa drugovima, a ulaznu varijantu kroz kamine 22. jula 1922. dr. Klemen Jug, Janez Kveder, Lojze Volkar, i Joža Čop. Slavko Prevec izšao je iz smjera svojom poznatom varijantom. Vlastitu izlaznu varijantu ima u tom smjeru i Matevž Frelih, i to se danas općenito upotrebljava. U krajnjem istočnom dijelu nalazi se još niz više ili manje poznatih varijanti.

6. septembra. 1926. godine ispenjali su Kuglatatter i Unger markantan Bavarski smjer, koji se u visini triglavskog okna priključuje Nemškom smjeru. Posebnu su varijantu u Nemškom smjeru izveli 1923. g. Jug, Volkar i Kazelj. 5. augusta 1926. prepenjali su naši penjači Debelakova, Jesihova, Guera i Tominšek posebnu varijantu kroz okno u Nemškom smjeru.

Kao peti dolazi 16. juna 1927. smjer kroz Jugovu grupu, a ispenjali su ga dr. Stane Tominšek i Joža Čop.

Od 27. do 28. augusta 1928. g. prepenjan je samostalan Gorenjski smjer. Uspon su izvršili dr. Tominšek, Čop i Potočnik.

Sedmi smjer — Skalaški — izveli su 9.—13. augusta 1929. Paula Jesihova i Milan Gostiša. U tome su smjeru penjači našega vremena ispravili gornji lijevi zavoj, a ispraviti će takoder i ulaz.

Iste godine (1929) u danima 5. i 6. septembra izveli su penjači velikoga kova dr. Karl Prussik i Roman Szalay najdulji penjački uspon u sjevernoj Triglavskoj stijeni Prussik-Szalayev smjer. Bilo je to veliko djelo za ono vrijeme.

Paula Jesihova i Milan Gostiša su 25. i 26. jula 1930. prepenjali deveti smjer u stijeni — Jugov steber.

Joža Čop, Miha Potočnik, i dr. Stanko Tominšek su 19. augusta iste godine novom varijantom spojili Skalaški sa Prussikovim smjerom.

Deseti smjer je najveličanstveniji. Zlatorogove police prešli su 29. jula 1931. Matevž Frelih, Joža Čop, Miha Potočnik i Stanko Tominšek. One vežu Prag sa Plemenicama.

Sandi Wisijakov smjer — jedanaesti, samostalno su ispenjali 8. jula 1933. France Ogrin i Uroš Župančič.

Po srednjem stupu izveli su smjer Paula Jesihova i Joža Čop u vremenu od 26.—30. juna 1945.

Ovi glavni smjerovi imaju još nebrojeno mnogo više ili manje poznatih varijanti: Kovinarska, D. D. K. Z. varijante u Slovenskom i njemačkom smjeru, iz Prussikovog prema Srednjem stupu i iz Zlatorogovih polica u Prussikov u Jugovom stebru i lijevo od Wisijakovog smjera po markantnim kaminima.

Do Drugog svjetskog rata bili su u stijeni, već više ili manje, alpinistički obradjeni svi prirodni prolazi, tako da su mlađe generacije penjača i alpinista bile prinuđene tražiti nove krajnje teške probleme. Bilo je neuspjelih pokušaja u Sfingi, a trebat će se prihvatići problema nad problemima — provesti novi smjer iz dna Črnoga grabna preko Velike Črne stijene. Netaknuta je i stijena lijevo od markantnoga kamina u zapadnom dijelu.

Prošlo je u našem alpinizmu vrijeme kad je odjekivala pjesma klinā i kladiva samo u ljetnim mjesecima od kriješa do jeseni. Smjeli i poduzetni alpinisti traže nove smjerove i nove puteve.

Stijena privlači i u vrijeme, kad se preko tamnih prevjesa boče ledene svijeće, kad utiru puteve snježne lavine i slapovi. U zimskim mjesecima izvela je naša prva penjačka generacija svoje prve pokušaje; pred godinom 1930. bili su u zasnježenoj i u led okovanoj stijeni Mira Marko Debelakova, Edo Deržaj, Bogdan Brecelj i Stane Hudnik. Ovi prvi pioniri našeg zimskog alpinizma nisu uspjeli, ali su dali podstrek novima, koji su nezadrživo pridolazili.

Godine 1933. bilježimo početak razvoja zimskog alpinizma u stijeni. Pavel Lukman i Ravnekar Tomaž su u danima 15. i 16. maja za 31 sat prepenjali u krajnjim zimskim prilikama Slovenski smjer, a tjedan dana kasnije — 20. maja — nalazimo u Stijeni Uroša Župančića, koji je sam u takvim prilikama ispenjao Zimmer — Jahnov smjer. Još tjedan dana kasnije 28.—29. maja bila je prepenjana u zimskim prilikama Jugova grapa.

Godine 1933. ulazi u Stijenu prvi Uroš Župančič, 13. aprila penja je sam Zimmer — Jahnov smjer. Izlaz je bio zaleden, pa je morao prijeći u Slovensku grapu i izaći Prevčevim izlazom. U mjesecima između prave tvrde zime i toploga ljeta u stijeni je mnogo djelovao i Janez Brojan.

Prvi zimski uspon u Stijeni 1939. g., 11. i 12. februara bio je izveden u Slovenskom smjeru. Izveli su ga Ben Andervald, Mirko Slepar, Bogdan Jordan i Cene Malovrh.

Drugi svjetski rat onemogućio je alpinističko djelovanje. Iza rata nastupa naš mlađi alpinistički kadar, koji naglo stiže i prestiže sve dotadanje gorske generacije.

Godine 1949. 2. i 28. februara Zupan France i Rado Kočevvar ispenjali su za 33 sata Jugov steber, 17. i 18. aprila izvršili su Rado Kočevvar i Debeljak Cic još veće alpinističko djelo — Skalaški smjer u zimskim prilikama. Još mlađi poduzetniji dalje povisuju vrijednost ovih uspjeha. God. 1955. su Jeglić

i Pintar prešli u krajnje neugodnim snježnim prilikama Szalay-Prussikov smjer, a ravni su im bili i Kunaver i Mahkota, koji su uspjeli u Nemškom smjeru.

U doba povoljnih vremenskih i snježnih prilika prepenjani su i drugi smjerovi, kao i Bavarski smjer kroz okno.

U stijeni je ostalo još nešto krajnje teških problema, koji čekaju čeličnu volju i znanje naših mlađih alpinista. Oni koji budu to rješavali, dokazat će visoku razinu našega alpinizma i istovremeno uzvisiti besmrtnu uspomenu na one, koji su na tome putu prerano sustali i njihove pobjede potvrdit će, da su dragocjene bile žrtve Wagnera, Lassa, Habeta, Juga, Topolovca, Letnera, Domicelja, Branda i Bračića, Bučara i mnogih drugih.

Povijest triglavskih stijena piše se dugo i još nije napisana. Pisat će je naši sljedbenici sa velikom ljubavlju koja ne poznaje granica i bori se za osobite doživljaje. Upisat će je klinovima i kladivima u triglavski vapnenac.

Stanislav Gilić, Rijeka

Vlasulja

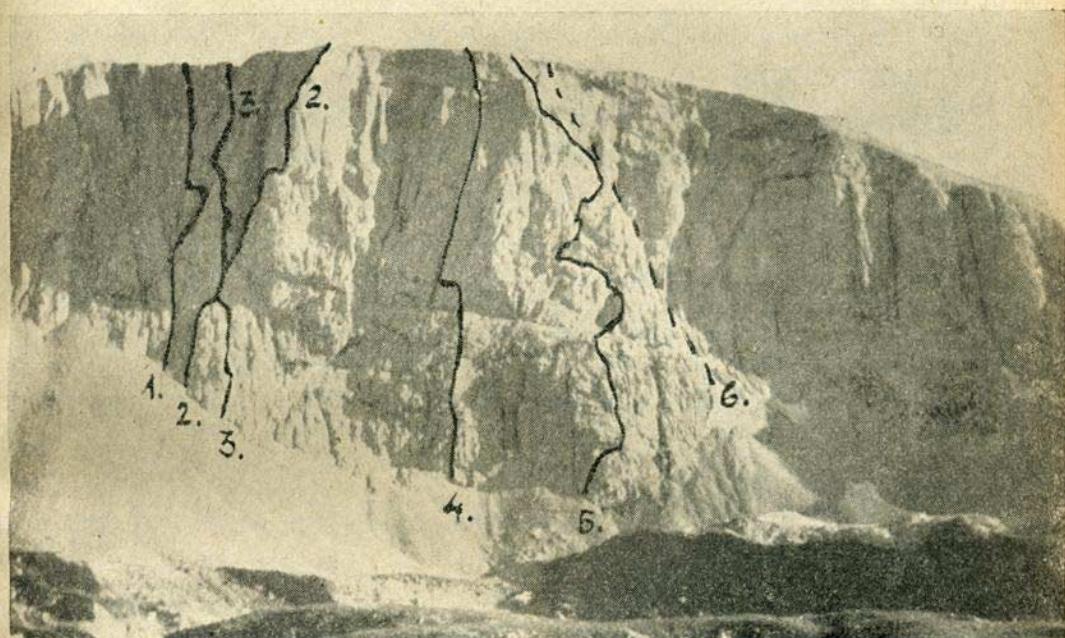
Obuzela me Vlasulja svojom magičnom snagom. Izišavši iz stijene, u barijeri Trnovačkog Durmitora, osupnula me kao svjež planinski vjetar. I tko onda da joj odoli? Ma da je već jedan uspon iza nas, odlučujemo se i za sjevernu Stijenu Vlasulje. Tako smo ispenjali njeno lijevo rebro. Doživjeli divne trenutke: pogled iz duboke jaruge na sipar, preko kojega, u lakim odmjerenim skokovima, pretrči divokoza; pa borba za svaki centimetar visine u eksponiranoj ploči.

Kad smo se jednog od slijedećih dana našli ponovno pred ovom stijenom, sva je naša pažnja bila usredotočena na njeno desno rebro. U tom dijelu stijena ima svoju najvišu relativnu visinu od 400 metara.

Rano je jutro, pa je pravi užitak sjediti pod blagim zrakama sunca koje je upravo izlazilo. Ni oblačka na nebu. Ono divno plavetnilo nad vrhovima stijene upravo je opijalo svojom čistom i prozračnom bojom. Ušli smo u stijenu i borba je otpočela. Borba? Nije to prava riječ, jer neupućenima ona dozivlje u pamet nešto sasma drugo, nego što to znači za alpiniste. Ta se borba ne smije shvatiti kao boksersko kasapljenje na ringu, ili trka na 1500 m; no nije to ni grčevito hvatanje i »veranje sa sve četiri«. To je borba inteligencije i hrabrosti, sa svim onim što nas u stijeni čeka. Može to biti kršivot i labilni blokovi; uska pukotina, gdje se jedva zavuče ruka ili noge; mogu biti eksponirane i glatke ploče; može biti... No da ne nabrajamo, jer nije smisao i ljepota penjanja samo u savladavanju poteškoća. Tu se obično postavlja ono stereotipno pitanje neupućenih: zašto i kakva korist od toga? Objasniti to odvelo bi nas daleko, a ja i ne želim govoriti o ideologiji alpinizma, već o — Vlasulji.

Penjući se sve više zalazili smo u debeli hlad i dok smo jedan drugog osiguravali, čeznutljivo smo pogledavali dolje u dubinu gdje je sunce tako toplo i umilno sjalo. Na izvanrednim i krajnje teškim detaljima, prvi bi penjač, na jednoj duljini užeta, penjaо po nekoliko sati i prilično se znojio od napora, dok bi drugi, koji bi ga osiguravao, tresao se od hladnoće, i ako je bila sredina

ljeta. Imao sam na oku samo jedno: uže kće je teklo od mene do prvog penjača. Gledajući prema gore, oko obuhvata samo mali dio stijene, prvog penjača u neobičnom skraćenju, a najviše prostranog neba. Odjednom u taj krug plavetnila lagano i dostojanstveno ulete dva orla. Kružili su nad nama ni ne pomičući krilima i toliko se dugo zadržali da je čovjek i ne htijući pomislio kako se oni, možda, čude tim ljudima, što se, eto, danas penju tamu, kuda samo oni mogu dospjeti. Onda je došao jedan od onih detalja koji je predstavljao samo nešto manje nego krajnju granicu ljudskih mogućnosti. Takva mjesta alpinisti nazivaju ključnim, koja obično znače i rješenje problema. Kad smo

Sjeverna stijena Vlasulje

Foto: N. Antonov

to prepenjali, dospjevši na jednu travnatu policu, pogledali smo u nebo, ali orlovima više ni traga. U šali sam pomislio da je to i razumljivo, jer da im sad više nismo interesantni kad smo ispenjali najteži dio. Iako je bilo već kasno poslije podne (u stijenu smo ušli oko 8 sati ujutro) nismo osobito žurili, jer se baš u takvim momentima, u slavodobitnom osjećaju pobjede, često na »lakim« mjestima desi nesreća. Na vrhu smo ustanovili da nam je trebalo, za čitavu stijenu, 10 sati penjanja. Stisk ruku nije samo obavezna konvencionalnost kao »dolje u civilizaciji«, već je izraz sreće i drugarske požrtvovnosti. Sreća i užitak što smo osjećali u dušama, nije bio samo od prekrasnog pogleda na panoramu okolnih planina od Durmitora pa preko Gackog polja do Prenja, Treskavice, Zelengore i Maglića. To je bila sreća, istinska i velika, koju samo alpinista može doživjeti, kad osjeća da je i vrh na kojem stoji, i stijena koju je upravo prepenjao, i neizmjerne daljine u nedogled, da je sve to, a i on sam, okružen i obuhvaćen onom izvjesnom aureolom, što ju priroda otkriva samo u nedirnutim i čistim krajevima svojim.

Bilo je još oko 2 sata do noći, pa smo požurili da što prije stignemo do logora, gdje se naši ostali drugovi sigurno već brinu za nas. Vraćajući se, razmišljao sam o mnogim smjerovima koje su prvi penjači ocijenili kao krajnje teške, a onda su im drugi smanjili tu ocjenu na izvanredno teško ili tek vrlo teško. No za doživljaj kojega čovjek ponese sa stijene, to nije važno. Budući će alpinisti trebati pola vremena manje nego mi danas, ali sigurno što će doživjeti, kad budu penjali Vlasulju, njenu sjevernu stijenu, to će biti osjećaj veličanstva tog kamenog zdanja i poštovanja prema njoj. Ona će ih ispuniti divljenjem već kod prvog pogleda, a srećom, nakon ispenjanog smjera.

Tehnički opisi:

1. LIJEVI ŽLJEB

Prvi penjali ing. Aleksandar Blažuk i Zdravko Kovačević 7. VIII. 1956.

Pristup: Od Trnovačkog jezera, preko Šarenih Lastva, stazom koja zakreće ulijevo između Vlasulje i Trnovačkog Durmitora preko sipara do pod stijenu, 2 sata.

Opis: ulaz u žlijeb lijevo od jaruge te po njemu preko skokova (III) do uklještenog velikog kamenog bloka pod kojim se nalazi rupa duboka oko 5 m (čovječuljak). Iz rupe glatkom ispranom pločom udesno ispod prevjesa (V). Nakon oko 6 m priječnica ulijevo na razvedeni gornji dio kamenog bloka, te uskim žlijebom u lagan teren koji vodi na rub stijene.

Ocjena: srednje teško (II), mjestimično teško (III), sa jednim mjestom izvanredno teško (V). Visina stijene 350 m, vrijeme penjanja 3 sata.

2. SMJER PO LIJEVOM REBRU

Prvi penjali Boris Kambić, Stanko Gilić i Damir Filipović 6. VIII. 1956.

Pristup: isto kao pod br. 1.

Opis: ulaz u najveću jarugu duboko u siparu, preko snježnika. Jarugom do širokog kamina, te kosom policom do pod kratki nadsvoden kamin (V). Preko njega u jarugu do ispod snježnika. Odavde desnom stijenom jaruge do crne rupe. Iz nje koso gore ulijevo kojih 10 m, pa eksponiranom priječnicom desno gore do osiguravališta (čovječuljak) na bridu rebra. Pločom, koja sa stijenom brida pravi usku pukotinu, jednu duljinu užeta (V+). Od kraja ploče po bridu rebra (mjestimično kršljivo) na vrh stijene.

Ocjena: vrlo teško (IV+), visina stijene 350 m, vrijeme penjanja 3 sata.

3. VIDI NAŠE PLANINE br. 2—3, od god. 1950.

4. VIDI NAŠE PLANINE br. 10—11, od god. 1954.

5. SMJER PO DESNOM REBRU

Prvi penjali ing. Aleksandar Blažuk, Stanko Gilić i Boris Kambić 8. VIII. 56.

Pristup: isto kao pod br. 1.

Opis: ulaz travnatom policom po najnižem dijelu stijene. Dalje na prostranu gredinu i njome udesno do pod dobro vidljivi strop oblika slova »V«. Plitkim žlijebom do pod strop. Priječnica ulijevo po vrlo kršljivom, glatkom i

prevjesnom terenu (VI) do uskog kamina kojeg tvori ljska sa stijenom. Kamonom kojih 5 m na vrh ljske. Dalje uskom vrlo eksponiranim i mjestimice prevjesnom policom jednu duljinu užeta ulijevo do njenog kraja. Gore, kojih 6 m po uskom žlijebu, te priječnica koso udesno preko glatke isprane ploče (hvatišta vrlo slaba VI) i prijelaz udesno u uski žlijeb koji prelazi u strmu i glatku ploču do njenog kraja. Iznad nje uzdiže se vertikalna prevjesna pukotina zarasla travom, a ulijevo eksponirana glatka ploča. Najprije oko tri metra ulijevo po glatkoj ploči, zatim udesno u prevjesnu usku pukotinu uz upotrebu zamki (kk), te njome vertikalno gore (VI) na Zub gdje udesno počinje prostrana polica vidljiva iz doline (čovječuljak). Tu je kraj većih teškoća. Desno policom na brid rebra te njime duljinu užeta na drugu travnatu policu također vidljivu iz doline (čovječuljak). Sa njenog lijevog kraja po razlomljenom terenu lagano na vrh.

O c j e n a: do gredine teško (III), srednji dio izvanredno teško (V) sa tri mesta krajnje teško (VI), dalje teško (III). Visina stijene oko 400 m, vrijeme penjanja 10 sati (za slikeće penjače manje).

6. VIDI NAŠE PLANINE br. 10—11, god. 1954.

Tehničke opise, prema izvještajima o usponu sastavio Stanko Gilić u Rijeci dana 5. XI. 1956.

Vladimir Blašković

Lipa i njena dva Roga

Razmišljadi i napomene uz jedan članak o Lipi u Medvednici

Zagrebačka Medvednica puna je prirodnih osobitosti. Golem je to geološko-paleontološki i mineraloško-petrografska muzej ispresavljano prošaran rudonošnim slojevima prastarog taložnog i vulkanskog stijenja. Prostran je to i mozaički šarolik čilim protkan bujnom florističkom i bogatom vegetacijskom odjećom. Neosporno, Medvednica je najveći i najljepši prirodni perivoj Zagreba.

Davno je već tome, kad su stjenovitim grebenima i planinskim kosama zagrebačke Medvednice počeli manje više osamljeno lutati njeni prvi znanstveni istraživači i njeni prvi izletnici prijatelji prirodnih ljepota i preteče današnjih planinara. A onda, unazad stotinu godina, otako se i u nas počeo intenzivnije i organiziranije razvijati smisao za prirodu i prirodne znanosti, Medvednica postaje svojevrsni vademecum ne samo za prirodoslovce sviju struka, već i za malobrojne pokretače planinarske misli u našoj domovini. Dobro je znano, kako su se razvijale tadašnje napredne društvene težnje i kako je onda došlo i do osnutka našeg prvog i najstarijeg planinarskog društva. Još je poznatije i jasnije, kako se ta stara zagorsko-zagrebačka planina ukazuje danas u odrazu veoma žive suvremene planinarske stvarnosti.

Premda mnogostruko opisana i već poodavno prokrstarena uzduž i poprijeko, Medvednica u mnogočemu i za mnogoga svog posjetioca još uvijek znači priličnu nepoznanicu. Ničim opravданu profesionalno-stručnjačku nemarnost i, jednostavno rečeno, planinarsko neznanje neka ilustrira konstatacija nimalo

pohvalne činjenice, da raznovrsne i raznolike medvedničke osobitosti i, primjerice, mnogobrojne pojave i oblike njenoga krasa ili krša (ponikve, vrtače, pećine, ponornice i t. d.) ne poznaju dovoljno samo poneki nastavnici (i profesori) zemljopisa i prirodopisa u zagrebačkim školama, već ni znatan broj zagrebačkih planinara. U tome, svakako, prednjače takvi »pasionirani hribolasci«, koji su u osobitom (možda ponekad izvještačenom), planinarskom raspoloženju savladali niz dalekih i strmenitih uspona i uz podosta snobovskog samozadovoljenja utisnuli u svoje planinarske iskaznice i raznovrsne knjižice tucete alpinskih i visokogorskih žigova, a da uza sve to lijepu i zanimljivu planinu, što se ispela u najužem području njihovog zavičaja ili stalnog boravišta poznaju slabo, vrlo slabo ili možda baš i nikako. Jer, odsetati ili uspeti se iz Zagreba na Sljeme, Puntijarku ili Veliki Plazur (poznatiji kao »sveti Jakob«) — ne znači još uvijek planinarski dovoljno poznati Medvednicu.

Takve refleksije i asocijativne misli, napomene i konstatacije izaziva niz pozitivnih i negativnih pojava, s kojima se nužno susrećemo prigodom čestih šetnja medvedničkim pejzažima i još češćim razgovora o mnogostrukoj planinarskoj problematici Medvednice. U sklopu takvih i tome sličnih asocijativnih razmatranja i planinarskih razgovora javio se i članak Mirka Markovića »Koje je najviši vrh u Lipi?« u posljednjem prošlogodišnjem broju »Naših planina« (zima 1955; god. VII, br. 4, str. 261).

Dobronamjerno, ali suviše pretenciozno pisane opservacije marljivog, vrijednog i mladog planinarskog radnika Mirka Markovića ovoga puta nijesu uspjele. Uz ostale stvarne i formalne nedostatke članka, osnovno pitanje, istaknuto u samome naslovu, riješeno je pogrešno. Mladoga Markovića je na pisanje toga članka potakla jedna omaška, koja se prije trideset i više godina (1924 god.) potkrala također tada još mладоме autoru planinarskog vodiča »Medvednica« Branimiru Gušiću. Da je tako, svjedoči citat sadržaja sa stranice 235. Gušićeva vodiča, što ga je Marković posebno istakao u uvodu svoga članka.

Kada i kako je Marković zapazio, da vrh Rog, nadmorske visine 709 m, nije najviši ispon Lipe; kakvim je sredstvima i kojim metodom premjeravao udaljenosti vrhova i visine Lipnih ispona; što je sve poduzimao za utvrđivanje geomorfološke stvarnosti istočnog dijela Medvednice; kakve je i koje sve »vrlo stare ugarske«, zatim »stare k. u. k.« i ostale karte pregleđao, uspoređivao i kako ih je prostudirao, da napokon konstatira odavna već poznatu omašku te utvrdi, da su — na kraju krajeva — u topografskim kartama na ovaj ili onaj način manje više dobro i točno označene visine dvaju najznatnijih ispona medvedničke Lipe, sve to, premda nije nezanimljivo ni bezvrijedno, ipak nije ni osnovno ni bitno. Pa ni citirani kartografski podaci nisu ništa novo. Uostalom, to ne znači, da možda o tome ne bi trebalo pisati. Takvo bi shvaćanje u svojoj osnovi bilo naopako, pogrešno, pa čak i nazadno.

Ne može se uvijek pronalaziti, otkrivati i davati samo novo i nepoznato. Ima i starih tvrdnja i prestarjelih postavki, koje nisu pravilne i točne te ih valja ispravljati. A ima i starih istina, koje treba osvježiti i nanovo razmotriti s pozicija novog doba, s novih aspekata. Kad su već stari Grci umovali i znali, da »panta rheï«, da »sve teče«, da se sve mijenja i *nema mirovanja*, što li tek reći danas, u dane učestalog razbijanja atomskih jezgara i u doba jasnih saznanja o suštini stalnih promjena i kvalitativnog prevrednovanja materije, kad znamo, da ni »teorija zakona mišljenja nije nipošto neka jednom zauvijek ustavljena, vječita istina«, kako to filistsarska pamet zamišlja kod riječi logika. (F. Engels u starom predgovoru »Anti-Dühringu« o dijalektici; vidi »Dija-

lektika prirode», Zagreb 1950, str. 21.) U tome i jeste klica i srž svekolikog napretka. Tek, iznoseći novo i ispravljajući staro, treba znati odmjeriti mjeru i primijeniti način, metod, pravilan i adekvatan konkretnome problemu.

U želji i težnji točnog utvrđivanja najvišeg ispona Lipe u Medvednici način izlaganja M. Markovića nije bio najsretniji. Pa ni sam problem — ukoliko je tu uopće postojao neki problem — nije bio dovoljno vješto zahvaćen ni uspješno tretiran. No kad je to sve ipak bilo pisano i objavljeno (a onda i raznoliko komentirano), tada, usprkos teoretski opravdane i dobre zamisli, povodom pogrešnog zaključka u završnoj rečenici Markovićeva članka te zbog pravilnog obaveštenja i točne orientacije napose mladih planinara, treba istaći:

U istočnom području središnjeg dijela Medvednice pružio se u smjeru sjeveroistok-jugozapad istaknuti greben, u kartama i drugdje zvan i opisan kao gora Lipa. U toj gori ističu se dva ispona: jedan 709 m i drugi 742 m nadmorske visine. Ta oba ispona ili vrha zovu se Rog; dakle Rog 742 m i Rog 709 m. Takva su im imena u kartama, a tako ih zove i narod u naseljima podno gore Lipe. (Ovo posljednje ne mora biti od presudna značenja, jer je poznato, da ponekad narodni nazivi, iz različitih naselja, za isti geografski pojam — planinu, vrh, stijenu, vodotok i sl. — nisu uvijek jednaki ni isti.) Da narod iz Čučerja, naselja na južnoj podgorini Lipe, baš najvišu kotu (742 m) zove Rog, provjereno je ponovno prigodom izleta Skupine seniora PDZ na Lipu (i ova Roga) 16. IX. 1956. (Način provjeravanja zasad nije važan i iznošenje detalja bilo bi ovdje suvišno.) Iz Markovićeva izlaganja u citiranome članku može se zaključiti, da je zbog primjene pogrešnog metoda obrade tog »problema« pogrešno imenovao kotu 742 Lipa (t. j. zapadniji vrh Rog). Možda je tome pridonijelo i nedovoljno poznavanje prilično obimnog starog i novog kartografskog i ostalog stručnog materijala o Medvednici, dakle i o Lipi.

Kao što su dva Roga u Lipi, tako u Medvednici postoje i dvije Lipe; druga je (s isponom 489 m) sjeveroistočno od spomenuta dva Roga, između prodola i naselja Planina i kašinske sutjeske, kojom vodi cesta na Bistrički Laz. Doduše, postoji mišljenje, da tu drugu, istočniju Lipu ne bi trebalo tretirati kao zasebnu goru, već samo kao jače istaknuti i tektonskim ulegnućem ponešto odvojeni dio gore Lipe (u kojoj su dva Roga). U tom bi slučaju bio u gori Lipi i poseban ispon ili vrh Lipa (489 m), no to pitanje prelazi svrhu i okvir ovoga članka.

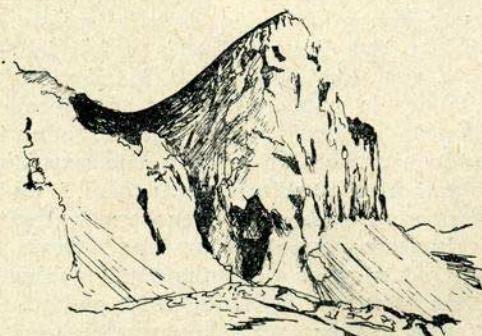
Kad bi međutim sve dosad rečeno bilo dubiozno i podržavalo sumnju u pravilnost i točnost ovog izlaganja (budući da nije iznijeta analitička dokumentacija istaknute tvrdnje u dva Roga u Lipi), postoji jedan uvjerljiv dokaz o stvarnom postojanju ta dva Roga. Taj dokaz Marković nije spomenuo; ili ga nije znao, ili ga je zaboravio istaći, pri čemu se, vjerojatno bez želje i namjere obescenjivanja naše kartografije, prilično nezgodno izrazio, da »ni jedno jugoslavensko specijalno ni generalno mjerilo nije označavalo ovaj vrh po visini, a ni imenu«. To se odnosi na Rog u Lipi; točnije: na Rog 742 m. I da ne bude sumnje ni nesporazuma: pod jugoslavenskom kartografijom u užem smislu razumijevamo i shvaćamo sva kartografska izdanja izrađena ili izdana bilo gdje u Jugoslaviji od njenoga postanka 1918. godine do danas. U širem smislu taj pojam prelazi vremensku granicu 1918. godine. Povrh toga, da bude dovoljno jasno, ta i takva jugoslavenska kartografija obuhvata sva kartografska izdanja, bez obzira tko je izdavač, nakladnik ili autor (na pr. Vojnogeografski institut, Geografski institut, Geokarta, Učila, planinarska društva ili savezi, turističke ustanove ili poduzeća i t. d., i t. sl.).

A sada konkretno: Geodetski zavod Zagreba izradio je u godinama 1951. i 1952., a Narodni odbor grada Zagreba izdao kartografski »nacrt grada Zagreba sa okolicom« u mjerilu 1:10.000. Stvarno, to je velika zidna karta. U tom nacrtu, javno izvješenom već nekoliko godina (od 1952 naovamo) u mnogim zagrebačkim uredima, ustanovama i poduzećima, i pristupačno svakome građaninu Zagreba i Jugoslavije, stoji doslovno ovo: »*Nacrt izrađen na osnovu geodetskih planova - fotoreprodukциjom i pantografirom, djelomično nadopunjeno podacima iz aerofotosnimaka. Visinska predstava terena unešena je samo za grubu orientaciju prema postojećim topografskim podacima i kartama.*« Na toj karti, u tom nacrtu, veliko je i jasno označeno (»prema postojećim topografskim podacima i kartama«!): *gora Lipa i u njoj, pojmenice, dva Rog*; jednometar je visina 742 m, a drugometar 709 m. Dakle, *Rog 742 i Rog 709*; tu je i ta »problematična« kota 742 i pogrešno imenovani vrh Lipa.

Dakle, da parafraziram Markovićevu zaključnu rečenicu: ispraviti nam valja »samo to«, da je *u gori Lipi ipak najviši vrh Rog (742 m)*, a uz njega (i nedaleko od njega) da postoji još jedan (drugi) Rog (709 m), kako se to i dosad smatralo i znalo (napose u starijim) planinarskim krugovima.

I konačno još nešto. Pišući prvi opsežniji planinarski vodič po Medvednici, Branimir Gušić bio je ipak toliko skroman i oprezan te je na stranici ispred predgovora otisnuo ovaj motto: »Ja znam, da će naši učeni ljudi i ovdje naći dosta pogrešaka, ali se opet nadam, da će im ovaj posao i ovako biti miliji, nego da ga nikako nije. Vuk. St. Karadžić. Danica 1828.« Te mudre Vukove misli koje je možda Mirko Marković i previdio, citirao je mladi autor, kome su tada bile tek 23 godine. Danas, kad je dr. Branko Gušić redoviti sveučilišni profesor i akademik, a zbog ne malih zasluga u našem planinarstvu i nosilac zlatne značke Planinarskog saveza Jugoslavije, ta činjenica nije beznačajna i ovdje je istaknuta svijesno i namjerno. Nije baš sve, što su dale prošle i starije generacije planinara, bilo uvjek slabo, loše i bezvrijedno, kao što se i u pohvalnim nastojanjima mlađih i najmlađih potkradaju ponekad i krupnije omaške i griješke. Porazmisliti o tome, možda ipak ne bi bilo suvišno.

Pa kad i ne bi bilo sve baš tako, opet bi trebalo rigoroznije i obazrivije prilaziti rješavanju raznovrsnih planinarskih problema. Osobito bi trebalo izbjegavati stvaranje problema tamo, gdje nikakvih problema stvarno ni nema.

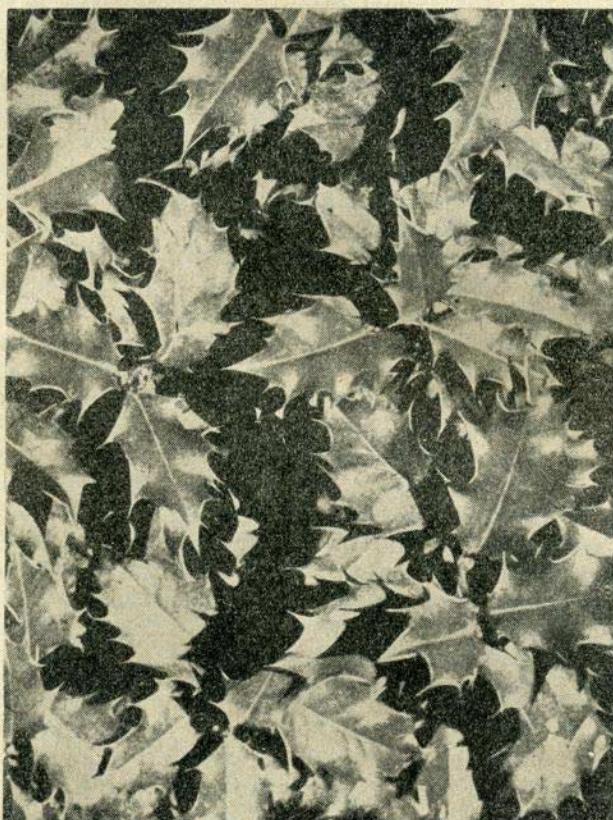

Zaštita rijetkih biljaka

Mnogostruki su razlozi utjecali na smanjenje rasprostranjenja izvjesnih biljnih vrsta. Promjenom životnih prilika (klima, tlo) u davnim vremenskim razdobljima potisnute su neke biljke na vrlo ograničena područja, ali je i djelovanje čovjeka uzrokovalo velike promjene u prirodnom biljnom pokrovu. Izgradnjom ljudskih naselja, krčenjem šuma radi dobivanja površina, potrebnih za prehranu stanovništva, podizanjem guste cestovne mreže, željezničkih pruga i aerodroma, isušivanjem močvarnih predjela i t. d. smanjen je životni prostor samoniklih biljaka. Mnoge biljne vrste, pa i rodovi, koji su nekad uzimali velike površine, dolaze danas na malom broju nalazišta i u malom broju individua. Iz tih razloga postoje u većini država zakonski propisi radi spasavanja biljaka, kojima prijeti opasnost da potpuno nestanu s površine Zemlje. Prostornom zaštitom izuzimaju se stanovaći predjeli (t. zv. rezervati botaničkog karaktera) od djelovanja čovjeka radi osiguranja ugrožene vrste, dok su individualnom zaštitom zaštićeni samo individui dotične biljne vrste na djelomičnom ili čitavom teritoriju države. Biljne vrste mogu biti zaštićene u svim dijelovima ili samo u izvjesnim (korijeni, lukovice, gomolji). Zakonski propisi pojedinih zemalja ne štite samo prorijedene biljne vrste, već reguliraju odnos čovjeka i prema biljkama, čiji opstanak nije još ugrožen. Tako je, na pr., u Švicarskoj zabranjeno prodavati kao i brati u velikim količinama, te vaditi s korijenjem samonikle biljke *općenito*. Pri tom se pod branjem u velikim količinama podrazumijeva količina, koja prelazi deset biljaka. Međutim, za zaštitu rijetkih biljaka nisu dovoljne samo zakonske odredbe, već je potrebno i poštivanje istih. Članovi različitih društvenih organizacija (planinarska društva, društva prijatelja prirode), ali i predstavnici državnih vlasti kontroliraju u pojedinim zemljama pridržavanje propisa. Naročito je uspješna djelatnost omladinskih organizacija, t. zv. »planinskih straža«, čiji članovi na samom terenu upozoravaju izletnike o zabrani uništavanja rijetkog planinskog bilja.

S izmijenjenim izgledom naše prirode uslijed neotklonjivog historijskog procesa moramo se pomiriti. Intenzivnim iskorištavanjem šuma mijenjaju se odnosi svjetla, vlage i tla, a to ugrožava izvjesne biljke; livadna kultura također je sudbonosna za neke biljne vrste. To se, međutim, ne može izbjegći. Ali se mora spriječiti sakupljanje biljaka, koje se vrši iz različitih motiva. Cvjećari ne moraju svoje potrebe za ukrasnim biljnim materijalom namirivati u prirodi, kad mogu pružiti u uzgojenom obliku sve biljke, čiji je opstanak ugrožen. Farmaceuti, koji su unatoč napretku kemijske znanosti i industrije još i danas upućeni na dobivanje izvjesnih lijekova iz biljaka, morat će također odustati od branja samoniklih biljaka, a orijentirati se na sijanje. A učenici, čiji su herbariji doprinijeli prorjeđenju izvjesnih biljaka (iz bliže zagrebačke okolice nestali krespin, kockavica, ozimnica), mogu za nastavne potrebe brati samo široko rasprostranjene vrste. I na koncu izletnici, čiji broj u posljednje vrijeme sve više i više raste, a koji ponekad iz želje za uspomenom, a ponekad iz besmislene strasti za uništavanjem ugrožavaju opstanak nekih biljaka, moraju uvidjeti, da mnogostruko ponavljanje branja »nekoliko cvjetića« može pojedine vrste dovesti do istrebljenja.

Odjel za zaštitu prirodnih rijetkosti Konzervatorskog zavoda u Zagrebu donio je na temelju Zakona o zaštiti spomenika kulture i prirodnih rijetkosti rješenje o zaštiti za osam ugroženih biljaka. Dotične biljne vrste zabranjeno je uništavati, na bilo koji način oštećivati, brati i prodavati. Zaštićen je u prvom redu runolist (*Leontopodium alpinum* Cass. var. *krasense* (Derg). Hay), koji u Hrvatskoj dolazi samo na nekoliko najviših vrhova, i to kao posebno rijetka t. zv. krška varijanta. Runolist je zaštićen u svim evropskim državama,

Božikovina

jer su njegova nalazišta vrlo skućena, a pomladivanje slabo, i jer je često bio žrtvom sabiračke strasti nesavjesnih izletnika. (U Zapadnoj Njemačkoj vrtlarije uzgajaju runolist iz sjemena, te ih dostavljaju alpskim hotelima u Njemačkoj, Austriji i Švicarskoj, da gosti ne bi došli u napast branja »alpskih zvjezdica«.) Zatim su zaštićena tri likovca: crveni, Blagajev i lovorasti likovac. Crveni likovac (*Daphne cneorum* L.) raste u Hrvatskoj samo na jednom nalazištu, a i to je bilo prorijeđeno; seljaci su taj likovac, zbog njegovih lijepih cvjetića, donosili na tržište. Blagajev likovac (*Daphne Blagayana* Freyer) izrazita je biljka Balkanskog poluotoka (seže od Slovenskih Alpa preko središnjeg dijela Balkana, pa do Karpata); U Hrvatskoj je poznata samo na jednom nalazištu. Lovorasti likovac (*Daphne lau-*

reola L.) ima neugledne cvjetove, ali lijepe zimzelene listove. Područje rasprostranjenja ovog likovca veće je od naprijed spomenutih, ali su i neka njegova nalazišta bila branjem ugrožena. Pod zaštitu države stavljene su još dvije dekorativne biljke: božikovina (*Ilex aquifolium* L.) i mekana veprina (*Ruscus hypoglossum* L.). Ove dvije biljke mnogo su uništavali cvjećari, jer su ih upotrebljavali za pravljenje vjenac. Slijedeća zaštićena biljka divuza (*Styrax officinalis* L.) jedini je predstavnik svog roda u Evropi (dolazi samo u Italiji, Francuskoj, Grčkoj, te kod nas u Dalmaciji). Divuza je u Dalmaciji bila ugrožena podizanjem maslinika i vinograda, te sjećom izbojaka za ogrjev. Rješenje o zaštiti doneseno je i za biljku košutje uho (*Gentiana lutea* ssp. *sympyandra* Murb); njezin su korijen mnogo sabirali u farmaceutske svrhe, tako da su je na nekim nalazištima gotovo uništili.

U Hrvatskoj ima još čitav niz biljaka, koje su vrlo rijetke, te dapače s botaničkog gledišta i mnogo vrednije od spomenutih pojedinačno zaštićenih. Međutim, ovih osam biljaka bile su akutno ugrožene bilo od cvjećara, bilo od sakupljača ljekovitog bilja, bilo od izletnika, pa je bilo potrebno donijeti i posebna rješenja o zaštiti. Treba naglasiti, da su sve biljke, koje imaju znanstvenu vrijednost, ili predstavljaju osobitu prirodnu ljepotu, prenda za njih nisu donesena pojedinačna rješenja o zaštiti, zaštićene samim Zakonom o zaštiti spomenika kulture i prirodnih rijetkosti. Ali više od zakona i rješenja štitit će biljke svijest naših ljudi, da pojedinac nema pravo uništavati ne samo rijetke i vrijedne vrste, nego ni samonikle biljke općenito, jer njihove žive boje i lijepi oblici razveseljuju čitav narod.

Dr. Ivo Lipovščak

Planinarstvo i omladina

Planinarska organizacija, radi svoje pozitivne uloge koju ima u odgoju mladih ljudi, treba da kao najvažniji zadatak postavi omasovljenje i razvijanje planinarstva u redovima naše omladine. Planinarska organizacija veoma je pogodna za rad i svestran razvitak omladine. Planinarstvo veoma mnogo doprinosi fizičkom i umnom razvoju svojih mladih članova jer ih upoznaje s ljepotama i bogatstvima vlastite zemlje, sa faunom i florom, sa životom i običajima naroda, sa kulturnim i historijskim znamenitostima pojedinih — često dalekih i nepristupačnih — krajeva, a tako i sa mjestima i događajima iz NOB-e. Planinarstvo odgaja i stvara otpornu, fizički i psihički zdravu omladinu. U planinarstvu nema borbe čovjeka s čovjekom, kako je to slučaj kod raznih sportova, ali postoji borba oko syladavanja zapreka u prirodi te raznih, često nepredvidivih, vremenskih nepogoda. Teškoće na koje nailazimo u planini, u kršu i šumama, te vremenske nepogode, upućuju planinare jedne na druge i povezuju ih istinskim drugarstvom. Planinarstvo, dakle, nužno razvija dragocjene osobine kod svakog čovjeka, a naročito kod omladine, a to su pored drugarstva snalažljivost, uzdržljivost, inicijativa i upornost, samoprijevor, a po potrebi i svako odricanje bilo kakve udobnosti, te konačno racionalno trošenje hrane i vode u teškim prilikama.

Međutim u planinarstvu omladina sačinjava manje od jedne četvrtine cje-lokupnog članstva — svega 22% omladine do 18 godina starosti — a to je

svakako premalen postotak, pa se nužno nameće pitanje, kako i na koji način uključiti u planinarstvo što više omladine. Uključivanje omladine u planinarstvo predstavlja za planinarsku organizaciju i planinarske radnike veoma odgovoran društveni zadatak, jer se radi o mladim ljudima, koji imaju raznovrsne želje i potrebe, zadovoljenje kojih traže većim dijelom izvan planinarske organizacije. Odgajanje omladine u planinarstvu treba da znači pozitivan doprinos općem odgoju naše omladine kao budućeg nosioca društvenog napretka. Uslijed toga rad s omladinom treba da bude raznovrstan, u njemu treba da dođu do izražaja sva privlačna svojstva planinarstva, pa ukoliko sve to ne do staje, treba se poslužiti i nekim drugim sredstvima izvan užeg planinarskog okvira, da se postigne konačan cilj.

U pogledu masovnosti u planinarstvu uopće ne postoje nikakve zapreke. Zapreke za masovnost uglavnom su materijalne naravi, a to su u prvom redu izdaci za nabavku dobre planinarske opreme te konačno osiguranje putnih troškova za povremeno posjećivanje udaljenijih planina. Omasovljenju pomoći će osnivanje pionirskih i omladinskih skupina u planinarskim društvima, a zatim njihovo neposredno povezivanje sa raznim školama. To su svakako osnovni putovi bez kojih se ne može doći do dobrih rezultata. Potrebna je, dakako, i dobra organizacija pionirskih i omladinskih skupina, pa stalna briga i inicijativa vodstva tih skupina — tu je potrebna velika požrtvovnost starijih iskusnih planinara — da se u zajednici sa društvenom upravom stvari mogućnost nabavke najnužnije planinarske opreme, a zatim stalna posjeta bližih i udaljenijih planina uz prethodnu teoretsku pripremu.

Ima planinarskih društava u kojima je razmjer omladine prema ostalom članstvu veoma povoljan. Taj dobar rezultat uglavnom je postignut naročitim požrtvovanjem starijih iskusnih planinara, koji sve svoje slobodno vrijeme posvećuju omladini u društvu. Tu je posrijedi i neko jedinstveno planinarsko odijevanje pionira. Tu su došle do primjene i razne značke, nazivi i zvanja, koje svaki pionir-planinar može da steče svojim radom i znanjem, i da to sve vidno istakne na svom planinarskom odijelu. Dolazi i do primjene posebnih pravilnika, koji predviđaju dužnosti pionira-planinara kao i način, kako će steći pojedina zvanja u svojoj organizaciji. Najmladima se tako daje podstrek i mogućnost da steknu korisno znanje o planinama, prirodi i životu u njima, o bilinskom svijetu i životinjama, o društvenom životu planinara, kao i o dužnostima na koje ih planinarska načela obvezuju. Svaka dobivena značka dokaz je, da je pionir svladao točno predviđenu materiju iz planinarstva.

Više pionirskih ili omladinskih skupina u jednom gradu, bližoj i daljoj okolini, mogu izdavati i neki mjesecnik, dvomjesečnik ili neko povremeno planinarsko izdanje, u kojem bi sāmi pioniri odnosno omladinci iznosili razna pitanja povezana s njihovim planinarskim životom i organizacijom.

U planinarskim kućama, na izvjesnim planinama, mogao bi se odrediti poseban stol ili čak kutić za pionire, a tamo gdje postoje mogućnosti, mogla bi se i po neka manja planinarska kuća — naročito pristupačna pionirima — dati pod upravu i korištenje pionirima.

Da se pridobije omladina u planinarsko kolo naći će se još i drugih mogućnosti. Ukazat će se potreba da i neke športske igre uvedemo među planinarsku omladinu, naročito u okolini planinarskih kuća, gdje to slobodan prostor dozvoljava.

U zimi, kad su planine pokrivenе dubokim snijegom i neprohodne za običnog planinara, trebat će svu brigu i nastojanja posvetiti skijanju i nabavci

jeftinih skija i štapova. Svako, pa i strogo planinarsko skijanje, pruža omladini osim planinarskih i osobite sportske užitke, koji naročito privlače. Prolazak u planine na skijama uz dobro vodstvo vezat će svakog omladinca uz planinarstvo neraskidivim vezama.

U planinama zapažamo daleko veći broj omladine negoli je ima u planinarskoj organizaciji. Razumije se, da se ovakve prigodne šetnje omladine — naročito školske — po planinama ne mogu smatrati planinarenjem u strogo planinarskom smislu, ali ne možemo ni poreći da su one posve beskorisne za planinarstvo. Ako ovakve šetnje predvodi čovjek, koji u planini zapaža i gleda očima planinara, pa sva svoja zapažanja prenosi na svoje mlade, to će i od ovakvih izleta biti koristi po planinarstvo, jer će mnogi omladinac ili omladinka prigodno lakše prigrli planinarsku organizaciju negoli oni drugi, koji takvo vodstvo u planini nisu imali. Zato je potrebno, da planinarske organizacije stupe u dodir i da se povežu s vodstvom škola, koje se nalaze u mjestu njihove organizacije, i da održavanju veza sa školom posvete najveću pažnju.

Ako stvarnosti pogledamo u oči zapažamo, da planinarstvo sabire svoje kadrove uglavnom iz starijih godišta ljudi najrazličitijih zanimanja. Tu su u velikom broju i športaši, kojima godine više ne dozvoljavaju da se aktivno bave bilo kojim športom, a njihov športski organizam i uz njega povezano zdravlje, traže stalne kretnje i izvjestan napor do krajnjih granica života. To bi nas moglo dovesti na pomisao, da o kadrovima planinarstva ne bismo trebali voditi naročitu brigu, jer su oni uglavnom osigurani popunjavanjem i prirastom iz starijih godišta. Planinarstvo i njegov razvitak prema tome ne bi ovisili o omladini. Ovakvo gledanje bilo bi iz temelja oprečno općim načelima napretka, a napose razvitku planinarstva. Treba uvijek imati na umu, da odgajanje omladine u planinarstvu treba da bude pozitivan doprinos općem odgoju naše mladeži utoliko više, što je planinarska organizacija naročito pogodna za rad i opći razvitak omladine. U mnogim kvalitetama, koje treba da rese omladinu, planinarstvo u mnogočemu predvodi i nema premca, kako smo to već istakli u uvodnom dijelu ovog napisa. Dobro odgojeň i planinarskim načelima produhovljen omladinac prerast će u solidnog i naprednog planinara, koji će svojim mladenačkim elanom i poletom znati davati nove poticaje i smjernice u razvitku planinarstva, a naročito u času, kad ono u svojem razvoju sustane ili se suviše ukoči. Po svemu, omladina treba nužno, u što većem broju, da nadopunjuje planinarske redove, a naročito one, u kojima se propagira vrhovna grana planinarstva — alpinizam.

Planinari u Hrvatskoj i speleologija*)

Motto: »Treba biti smion, da bi se vidjelo
ono što je sakriveno.«

(Maeterlinck)

Postoji li još netko, tko više od planinara voli da luta bespućima i vrletima naših planina? Planinar voli svoje planine, voli daleke vidike s njihovih vrhunaca, voli označene planinarske puteve i ugodne planinarske domove. A kad upozna puteve bilo koje planine, ostavlja ih sa željom, da vidi nešto novo i dotad nevideno. Tada planinar luta bespućima, uskim i jedva vidljivim gorskim stazama, gustim šumama, gudurama planinskih potoka i kamenim klisurama. Zar je onda čudo, kad planinar otkrije nešto novo, do tada nepoznato, što privuče i ostale ljubitelje prirode?

Koliko smo puta lutali našim visokim Velebitom, Biokovom, Gorskim Kotarom i drugim vrletnim planinama i ugledali pod nogama duboke ponore ili tamne otvore pećina! I tu počinje neizbjegna veza planinara s drugim svijetom, različitim od onoga, u kome se dotada kretnao. U njemu nema širokih vidika ni plavog neba s oblacima; tamo vlada vječni mrak. Mnogi planinari najčešće se ni ne osvrću na takva mjesta, a poneki se zgroze već na samu pomisao mračne dubine i podu dalje. No ima ih, koje je ta dubina i tama ipak privukla i oni, savladani željom da vide što ona sakriva, sidoše u nju. Tada se pred njihovim očima odjednom otkrio novi svijet; svijet bijelih kamenitih ukrasa raznih oblika i veličina, ogromnih podzemnih dvorana, podzemnih potoka i rijeka, prostrana i duboka jezera i tame, u koju je trebalo prodirati.

Planine dugog Dinarskog sistema izgradene su uglavnom od vapnenaca, koji u sebi kriju raznolike i zanimljive oblike. U pukotinama nastalim u vapnenu uslijed tektonskih pokreta, djelovali su zajedno s vodom i drugi faktori, koji su uvjetovali stvaranje velikih šupljina, dubokih ponora i čitavog spleta podzemnih vodenih kanala. Ogoromne količine vode, njezina razorna snaga, lagana rastvorljivost vapnenca i kemijsko djelovanje, najglavniji su uvjeti za postanak podzemnih krških tvorevina.

Zanimanje za naše podzemlje davno je već započelo. U djelima brojnih stranih putopisaca, koji su proputovali našu zemlju, nalazimo opise naših pećina, opise krških problema i rasprave o hidrografiji u našem kršu.

Godine 1689. VALVAZOR spominje u svom djelu »Die Ehre des Herzogthums Crain«, neke naše pećine. Putopisac ALBERTO FORTIS godine 1774. također spominje naše pećine, kao i Francuz BALTAZAR HACQUET u 17. stoljeću. Od stranih istraživača poznati su još KERNER, GRUBER, SCHMIDL, KRÜSS, PUTICK, a u novije vrijeme Francuz MARTEL i Čeh dr. APSOLON, koji su istraživali brojne pećine Istre, Dalmacije, Bosne i Hercegovine, te u svojim djelima upozorili svjetsku javnost na našu kraške krajeve i posebnu zanimljivost naših pećina i ponora. Moram spomenuti i knjigu »Due mille grotte«, u kojoj talijanski speleolozi spominju i opisuju nekoliko stotina pećina i ponora Istre, Hrvatskog Primorja, okolice Zadra i otoka, t. j. krajeva, koji su nekada bili pod talijanskom okupacijom.

No već dosta rano nalazimo opise naših pećina i iz pera naših pisaca, istraživača i naučenjaka. Tako godine 1882. dr. MIJO KIŠPATIĆ opisuje kosti pećinskog medvjeda iz Baraćeve pećine. Godine 1878. izlazi knjiga VJEKOSLAVA KLAICA »Prirodni zemljopis Hrvatske«, u kojoj su opisane 54. pećine u Hrvatskoj. U jednom dijelu knjige pisac piše: »o vrsti pećina uopće, o prostranstvu i postanku njihovu, o pećinama i spiljama sa sigom, o vodama u pećinah i spiljah, o temperaturi i plinovima u pećinah, o

*) Pobudu za ovaj članak dala mi je historiografska rasprava prof. Vladimira Blaškovića »Planinarstvo u Hrvatskoj« objavljena povodom proslave 80-godišnjice planinarstva u Hrvatskoj. Sakupivši potrebnu gradu, odlučio sam, da dadem prilog historijatu speleologije u Hrvatskoj, koja je od svojih prvih dana do danas vezana uz planinarstvo. Ovaj rad nije potpun, jer bi se o planinarstvu i speleologiji moglo mnogo opširnije pisati. Ovim člankom želim samo ukazati na povezanost planinarstva i speleologije u prošlosti te ulogu speleologa amatera u današnjici. Svakako dopuna ovog pokušaja, bit će novi doprinos boljem poznavanju historijata speleologije u Hrvatskoj.

Na ovome se mjestu zahvaljujem svima, koji su mi pomogli svojim savjetima, a napose prof. Oreškoviću iz Gradske knjižnice, koji mi je mnogo olakšao rad oko sakupljanja planinarsko speleološke bibliografije. Ujedno se zahvaljujem prof. Vi. Blaškoviću, koji mi je kao najbolji poznavalac historijata planinarstva u Hrvatskoj mnogo pomogao svojim savjetima.

žiteljima u špiljah, o propadu tla, o pećinama i špiljama u Hrvatskoj i o špilji Samograd kod Perušića. Godine 1884. STJEPAN MLINARIC opisuje jednu pećinu kod Sv. Ivana Zeline. Dr. DRAGUTIN GORJANOVIC-KRAMBERGER znanstveno obrađuje i opisuje bogato nalazište iz pećine u Krapini, koje je ubrzo postalo čuveno u svijetu. Osim toga dr. Gorjanović objavljuje godine 1912. »Popis špilja Ličko-krbavsko županije u Hrvatskoj« te opisuje »Plitki krš oko Generalskog Stola u Hrvatskoj« i »Nekadanji otvoreni tok Dobre i krški ravnjak u Ogulinu.«

14. kolovoza 1892. na svečan je način izvršeno otvorenje Baraćeve pećine, prve pećine u Hrvatskoj, koja je uređena u turističke svrhe. (Vidi priloženi faksimil u tekstu.) U to vrijeme naši planinari, učitelji i profesori opisuju i nabrajaju faksimil u tekstu) u to vrijeme naši planinari, učitelji i profesori opisuju i nabrajaju naše pećine iz raznih krajeva Hrvatske. Tu se ističu: VINKO SABLJAR, dr. STJEPAN VUKSAN, JULIJE FRAS, IVAN DEVČIĆ, STJEPAN ŠIROLA, dr. MILAN ŠENOJA, RUDOLF STROHAL, LJUDEVIT DVORNIKOVIC, EMIL LASZOWSKI, LJUDEVIT ROSSI, ADOLF JURINAC, LUCIJAN MATULIĆ, DRAGUTIN FRANIĆ, AUGUST LANGHOFFER, dr. LUKA JELIĆ, E. MUSANOVIĆ, PETAR TOMIĆ, FRANJO POICI, dr. PILAR, prof. BUJAS, KUMIĆIC i mnogi drugi. Oni su nam ostavili opise i popise pećina Like, Korduna, Gorskog Kotara, Ogulina i Dalmacije. Mnogi su od njih poznati, jer su bili prvi, koji su se počeli zanimati i sakupljati podzemnu faunu. Od srpskih geografa i geologa o hrvatskim pećinama i ponorima pišu JOVAN CVIĆ, SIMA MILOJEVIĆ, A. LAZIĆ i drugi.

Pojavom DRAGUTINA HIRCA naše je podzemlje dobilo strastvenog istraživača i marljivog popularizatora. Iako njegovi radovi i djela vrve mnogim »fantastičnim« i »čudesnim« opisima podzemnih tvorevinu, ipak je njegov rad znatan, i još danas vrijedan. U svome djelu »Prirodni zemljopis Hrvatske« on daje pregled »u podzemni svijet domovine«. Prvo piše, uopće o pećinama, dijeli ih na pradobne, novovjeke i umjetne, te prema prof. Cvijiću, na pećine sa tekućom vodom i suhe pećine. Dalje piše, »gdje sve ima pećina u našoj domovini«, i o tome, »kako smo upoznali hrvatske pećine«, dajući historijat speleologije do svojih dana. Upoznaje nas i sa »nekojim znamenitim pećinama« požeškog kraja, Zagrebačke gore, Zagorja, okoline Karlovca, Gorskog Kotara, Hrv. Primorja, Like, Dalmacije i naših otoka, koje je posebno opisao i popratio crtežima. Na ovome mjestu moram istaći njegovu skromnost u pogledu tvrdjenja o broju naših pećina. Evo, on sam piše: »Smijem reći, da u našoj domovini ima više od 300 pećina, ali i to, da će taj broj znatno narasti. Tvrdim za budućnost, da će broj naših pećina narasti i na 500, česa ne ima možda nijedna zemlja Evrope. (Istaknuo S. B.) Medutim danas katastri naših speleologa broje nekoliko tisuća ponora i pećina, a možemo sa sigurnošću tvrditi, da ih ima još nekoliko tisuća u svim našim vapnenačkim planinama i otocima.« Hirc piše i ovo: Nadajmo se stalno da će nadoći vrijeme, kada će naš podzemni svijet zadiviti cijelu Evropu, jer je naš Kras jedna špilja, jedna veličajna pećina sa tisuće dvorana. Istražujem naše pećine već 30 godina, pribavio sam bogatu gradu i dok ljetos obadem Dalmaciju napisat ću djelo: »Hrvatski Kras i njegova čudesna«. Medutim smrt je prekinula ovu njegovu želju i ostavila mnoštvo neobjavljenog zanimljivog materijala. Zaista bi bila grijeska, da spominjući Hirca ne spomenemo njegove članke, koje je štampao izvan »Hrvatskog planinara« u raznim novinama i časopisima: »Špilja Samograd kod Perušića«, »Bonetova pećin«, »Hajdova Hiža, nova spilja u Hrvatskoj«, »O kršu u Hrv. Primorju«, »Dvije nove špilje u Hrvatskoj«, »Podzemno istraživanje ponornice Rijeke«, »Okolica Ogulina s osobitim obzirom na podzemnu hidrografiju«, »Ledenica u Dopšinu«, »Nekoje znamenite pećine u Hrvatskoj«, »Vode ponornice u Gorskem kotaru«, »Put u Ledenu jamu«, »Špilje ledenice«. »Podzemne gore i planine«, »Kako da ispitamo podzemni tok naših voda ponornica«, »Zelengrad i Viline Jame«, »Baničeva pećina na otoku Cresu« i t. d.

Nakon Hirca javlja se veći broj istraživača podzemlja u Hrvatskoj. Najpoznatiji među njima i najzaslužniji svakako je geolog i planinar dr. JOSIP POLJAK, nestor naših speleologa i prvi predsjednik Speleološkog društva Hrvatske. On uz naučne izvještaje u radovima Jugoslavenske Akademije mnogo piše u planinarskoj štampi, upoznavajući čitatelje sa mnoštvom pećina i ponora našeg Krša. U tri opsežna izvještaja štampana u radovima Jugoslavenske Akademije on je opisao pećine okoline Lokava, Karlovca, Plitvičkih Jezera i Hrv. Primorja. Uz finansijsku pomoć Hrv. planin. društva u Zagrebu on istražuje pećine Velike i Male Paklenice, gdje je istražio Manitu peć, pećinu Veliki Sklop i Jamu Vodaricu. Zanimljive hidrološke probleme i brojne pećine i ponore obradio je 1935. u svom djelu »Pećine okolice Ogulina, Velike Paklenice i Zameta«. Dr. Poljak je vrlo zaslužan planinar i speleolog jer je svojim člancima i odličnim fotografijama mnogo popularizirao ljepotu naših planina i podzemlja u

Kršu. On je prvi počeo tražiti zakonsku zaštitu prirodnih rijetkosti u našem kršu, ukazujući na naučnu i turističku vrijednost pojedinih zanimljivih krških oblika.

Ime planinara UMBERTA GIROMETTE, gimnazijskog profesora u Splitu, ostao je zauvijek na prvima stranicama historije speleologije u Hrvatskoj. On nas je u toku svoga dugogodišnjeg plodnog rada upoznao sa velikim brojem pećina i ponora u Dalmaciji i na otocima. Koliko je volio podzemlje, najbolje nam dokazuju ove njegove riječi: »Odvažnog posjetioca krških dubina čeka obilata nagrada za njegov trud, koji je kadšto skopčan i s velikim poteškoćama i pogibeljima. Neizbrisivi su, mili i dragi svi doživljaji koje čovjek proživi kad prodire u taj neokaljeni svijet, impresije su to koje te u mladosti oplemenjuju i u starosti krijepe.« Girometta je mnogo pisao i mnogo se zalagao za uređenje i istraživanje pećine Vranjače kod Kotlenice. Ako pogledamo njegove speleološke rade, vidimo, da se on ozbiljno pozabavio istraživanjem brojnih pećina i ponora, koje on istražuje s biološke, arheološke, hidrološke, meteorološke i morfološke strane. U svojim je radovima ukazao na brojnost i zanimljivost podzemnih krških oblika u Dalmaciji. Evo nekoliko naslova njegovih speleoloških članaka: »Osobine špiljske faune«, »Fauna nekih špilja i bezdanica (jama) srednje Dalmacije«, »Listajući moje speleološke bilješke«, »Troglobijska (špiljska) fauna«, »Grapčeva špilja na otoku Hvaru«, »Jame i pećine srednje Dalmacije«, »Ledenice u srednje-dalmatinskom kršu«, »Morfološke i genetičke osobine Vranjače«, »Jame i pećine primorskog krša«, »Nesuspjeno traženje vode u kršu«, »Vranjača« (brošura), »Planinarstvo u krasu« (brošura) i t. d. Girometta je godine 1909. zajedno sa dr. Ramiro Bujasom osnovao na gimnaziji u Splitu prvu »špiljarsku« (speleološku) sekciju u Hrvatskoj, u kojoj je okupio dake svoje škole. S njima je preko ljetnih praznika istraživao jame i pećine po dalmatinskim planinama i otocima. Ovi su mladi špiljari bili vrlo popularni i poznati u Dalmaciji kao »jamari«. U Splitu su često priredivali svoje vježbe na fasadi gimnazije pokazujući svoju spretnost, smjelost i vještina hodanja po ljestvama. Među mlađim jamarima nalazio se i PERO LUCIĆ-ROKI, urednik »Naših planina«, tada dak splitske gimnazije. On je sa svojim mlađim priateljima mnogo puta posjećivao Vodenu pećinu kod Sinja i Rumin pećinu kod Peruće. Uz to je sa Girometom prošao mnoge dalmatinske planine i otoke u istraživanju pećina i ponora. Uz istraživački rad Girometta je hodajući poterenu sastavio popis dotada poznatih pećina i ponora sa područja Dalmacije.

Godine 1925. prof. M. MARGETIĆ objelodanjuje radnju »Nove jame i pećine srednje Dalmacije«.

U Splitu je nedavno na gimnaziji »Vi. Nazora« osnovana samostalna speleološka sekcija, koja će sada nastaviti nekadašnji speleološki rad prof. Giromette.

U historijatu speleologije u Hrvatskoj uz ove istraživače pojavljuju se i drugi: dr. IVAN KRAJAČ i RUŽIĆ koji istražuju Velebit, ing. ANTE PREMUŽIĆ, koji istražuje okolinu Plitvičkih jezera, a F. ŠUKLJE piše o »Kršu Samoborske gore«. ROSANDIĆ istražuje pećine u Lici, a u okolini Dubrovnika MIHO KUSIJANOVIĆ. Na otoku Hvaru akademik GRGA NOVAK istražuje Grapčevu spilju. Svojim je istraživanjima ustanovio, da je ta pećina bila nastanjena od raznih plemena prije i za vrijeme Rimljana. Pećinu Vindiju u Hrvatskom Zagorju od 1929. istražuje učitelj i ugledni znanstveni speleološko-arheološki radnik STJEPAN VUKOVIĆ, koji je do sada objavio nekoliko naučnih radova o toj pećini, uz Krapinu važno prethistorijsko nalazište u našim krajevima.

U razdoblju od 1936.—1940. djelovala je špiljarska sekcija u H. P. D. (Hrvatskom planinarskom društvu) i u Planinarskom društvu »Prijatelj Prirode«. Planinari IVAN PANCER i DRAGUTIN PETRAVIĆ vodili su svoje mlađe prijatelje u pećinu Veternicu kraj Zagreba. S njima je bio i dr. LUKA MARIĆ, danas redovni profesor na Tehničkom fakultetu u Zagrebu. Kada je Pancer Ivanu bilo 16 godina saradivao je s Girometom prilikom istraživanja pećine Vranjače. Kasnije, god. 1928. organizira brojne posjete u pećinu »Vrlovku« kraj Kamanja. Međutim, ova se grupa mlađih speleologa zanimala za pećinu Veternicu i tako su oni bili svjedoci vandalskog uništavanja pećinskih ukrasa. Naime, nakon »senzacionalne« novinske reportaže o »čudesnom« podzemlju kraj Zagreba, u ovu su pećinu nagrnuli mnogi neozbiljni posjetioci i počeli razbijati i odnositi pećinske ukrase za »uspomenu«, tako da danas u pećini gotovo nema nijedne neoštećene sige.

Strastven istraživač podzemnih voda bio je i ing. FRANO BAUČIĆ, koji je već god. 1903. s austrijskim geologom dr. F. von Kernerom posjetio pećinu Vranjaču. Za vrijeme svog života F. Baučić neumorno radi na istraživanju i pronalaženju podzemne vode u kršu, sve tamo od Boke Kotorske pa do najsjevernijih krških krajeva. Bio je organizator i pokretač grupe za istraživanje podzemlja ali zbog nezainteresiranosti tadašnjih vlasti ostajala je samo mogućnost pojedinačnog rada. God. 1945. izlazi knjiga

Programme

Pr. m. godinice
časobil Šteičkovici u. M. niz. otv. nadzornik

na Černih

Dne 14. kolovoza 1892. u 9 sati poje
izdane strane se srećanju načinom uo-
smičelovanje pjevačkog društva Loranca
Baraćeva Špišija i kafic Šekira u občini
Dakovačka kraj Novog Sada.
To se prepisani učesnik usloboduje da
ne raspoređe skladovom pronavati
Ustanina od svake 50 marč.

Učesnik

Jano Kolanović
Franjo Šlakarović
predsjednici:
Ante Bilić
Slagajević.

- 1) Postanak projeknika u 9 sati poje
predne na mostu Baraćevom Špišiju
- 2) Spomen p. m. postupak po predsjedniku
članova;
- 3) Uklanjanje Špišije bracen sa pjevanjem
pjevačkog društva Lovor;
- 4) Odmor pred Špišijom sa rasputrakom
5) Dručak društveni u Rakodžici,
6) Spazak na Pletrička pjevač.

»Podaci o pećinama« u kojoj je F. Baučić sakupio podatke i opisao preko 600 do tada poznatih pećina i ponora s područja Hrvatske. Knjiga je bila namijenjena specijalnim potrebama stručnjaka a to je ujedno i prvi pokušaj izdavanja katastra naših pećina. Baučić je tražeći rekvizite za speleološka istraživanja ukazivao na pomoć speleologa privredi pri planskom istraživanju ponora.

Ako uzmemo u ruke prve brojeve časopisa »HRVATSKI PLANINAR«, koji se pojavio 1898. vidjet ćemo, da se već tada spominju naše pećine. Iako se o njima isprva govorii svega u par redaka, nekoliko brojeva kasnije nalazimo već opširnije opise naših, a i nekih inostranih, tada čuvenih pećina.

Ova je bibliografija sakupljena i sređena sa željom, da našim mlađim speleolozima amaterima dade pregled speleološke literature u planinarskim listovima i da prikaže rad i rezultate istraživanja dosadanjih istraživača. Na ovaj će način naši speleolozi imati potpuniji pregled o speleološkim rezultatima dosadanjih istraživanja kod nas.

Slijede svrstani po godinama, naslovi članaka u kojima se govori o našim pećinama i ponorima. Uz naslov dolazi ime pisca, dok negdje nema imena, što znači da je članak štampan bez potpisa. Na kraju dolazi broj, t. j. broj časopisa u kom se nalazi članak. Napominjem, da su neki naši istraživači-planinari (Poljak i drugi) pisali o pećinama u raznim časopisima (na pr. »Prirodi«) i novinama, ali ja se osvrćem samo na članke pisane u planinarskoj štampi.

»HRVATSKI PLANINAR«

1898. Najveća spilja (pećina) — br. 1
Šupljasta pećina — br. 2
Naputak za sabiranje planinarske građe — dr. M. Šenoa — br. 4
Izlet u spilju »Vražić« kod Barilovića — Stj. Širola — br. 6
Pećina (spilja) pod »litnjacima« — br. 6
1899. Pogled u podzemni svjet domovine — Dragutin Hirc — br. 3
Pogled u podzemni svjet domovine — D. Hirc — br. 4
Pogled u podzemni svjet domovine — D. Hirc — br. 8
Krs Zagrebačke gore — Gorjanović-Kramberger — br. 11
1900. Baradla, najveća spilja u Evropi — D. Hirc — br. 3
1901. Ozaljska špilja — D. Hirc — br. 1
Golubnjače — br. 4
1902. Gladkovićev bezdan — br. 9/10
Zanimive špilje — br. 9/10
1903. U zapadnom Prigorju Zagrebačke gore — D. Hirc — br. 1/2 (spominju se špilje)
Omišalska špilja na otoku Krku — M. S. — br. 7/8
Podzemni život naših gora i planina — br. 7/8
Trbušovica — br. 7/8
1905. Iz krijevačkog kraja — br. 7/8 (spominju se tri špilje)
Nova špilja u Istri kod Slivljama — br. 7/8
1906. Pećina Hrustovo — barun Maldini — br. 7/8
Podzemna špilja na Plješivici — br. 9/10
»PLANINARSKE VIJESTI« kao prilog »VIENCA«
1910. Ustrojstvo geografske sekcije i odbora za istraživanje špilja — str. 191.
1911. Gjulin ponor u Ogulinu — str. 192.
Plitvička jezera — str. 253. (spominje pećine!)
»Sparožna pećina« blizu Kastva — str. 319.
1912. Nova špilja u Gorskom Kotaru — J. Poljak — str. 189.
1913. Iz hrvatskih krških krajeva — str. 61.

»HRVATSKI PLANINAR«

1914. U okolini samoborskog — F. Šuklje — br. 4
Škocijanska špilja — J. Pany — br. 6
1922. Sniježnica »Špoljanova jama« — br. 2
Jankovac — J. Poljak — br. 4 (opisuje pećine)
Spilja Kuštrovka — J. Poljak — br. 5
1923. Krs — J. Poljak — br. 1
Krs — J. Poljak — br. 2
Krs — J. Poljak — br. 3
Krs — J. Poljak — br. 4/5

1924. Markacija Golubinjaka i njegovih špilja — br. 1
 1925. Markacija do Muževe hiže i Hajdove hiže — br. 1
 Baraćeve špilje kod Rakovice — I. Krajač — br. 7
 Lika i Gacka — D. Hirc — br. 10 (spominju se ponori)
 1926. Zaštita prirode i planinarstvo — J. Poljak — br. 2
 Vranjača — U. Girometta — br. 3
 Špilja u Bugarskoj — br. 4
 1927. Vandalizam po Lici — J. Šarinić — br. 6 (U pećinama!)
 »Ledenice« u srednje-dalmatinskom kršu — U. Girometta — br. 7
 1928. Nova pećina u Zametu — J. Poljak — br. 7
 1929. Močiljska pećina — M. Kusijanović — br. 5
 Manita peć — Ružić — br. 6
 Neke pećine u području Velike Paklenice — J. Poljak — br. 7
 Neke pećine u području Velike Paklenice — J. Poljak — br. 8
 Otkriće novih spilja na Plitvičkim jezerima — br. 9
 1930. Još o Vranjači — U. Girometta — br. 1
 Uređenje spilje Vranjače — J. Pasarić — br. 1
 Nove špilje i ture u hrvatskim planinama — I. Krajač — br. 1
 O spilji Vranjači — br. 2
 Silaz u jamu Vranjaču — J. Premužić — br. 6
 Nove spilje na Plitvičkim jezerima — br. 6
 Debelin pećina kod Dubrovnika — M. Kusijanović — br. 7
 O spilji Vranjači — br. 7
 Gorskim Kotarom, Hajdova Hiža — V. Blašković — br. 8
 Nove spilje i usponi na Velebitu — I. Krajač — br. 10
 Predavanje o Perušiću i Gospicu i o ličkim spiljama — br. 11
 O spilji Vranjači — br. 11
 1931. Naši planinari istraživači špilja — J. Pasarić — br. 3
 Zasluge za uređenje spilje Vranjače — br. 5
 Iz podzemne Like — Rosandić — br. 6
 Naši planinari u Vranjači — br. 6
 Otvorenenje plitvičkih spilja — br. 6
 Vandalizam u spiljama — br. 6
 Iz podzemne Like — Rosandić — br. 9
 Zaštita geoloških objekata — dr. J. Poljak — br. 9 (spominju se i spilje)
 1932. Sjeverna vrtača Vranjače — dr. I. Krajač — br. 1
 Jame i pećine primorskog krša — U. Girometta — br. 1
 Vrtlina, nova ogromna spilja na Velebitu — I. Krajač — br. 9
 1933. Spilje na Plitvičkim jezerima — Krajač — br. 6
 Nekoje pećine zagrebačke i samoborske gore — dr. J. Poljak — br. 8
 Nekoje pećine zagrebačke i samoborske gore — dr. J. Poljak — br. 9
 Nekoje pećine zagrebačke i samoborske gore — dr. J. Poljak — br. 10
 Iz Dubrovnika na Grepce — M. Kusijanović — br. 11 (opisuje pećine)
 1935. Iz Dubrovnika na Durmitor — M. Kusijanović — br. 1 (spominje pećine)
 Meteorološki odnosi u pećinama i jama — U. Girometta — br. 2
 Pokusna kopanja u spilji Vranjači, na Mosoru — br. 5
 Špiljski nalazi u srednjoj Dalmaciji — U. Girometta — br. 10
 Špiljski nalazi u srednjoj Dalmaciji — U. Girometta — br. 11
 Lokvarska pećina — dr. J. Poljak — br. 12
 1936. Prodiranje u nepoznate dijelove spilje Vrlovke — V. Horvat — br. 4
 Vodena pećina kod Sinja — Z. Lopota — br. 7/8
 1937. Morem i kopnom od Sušaka do Ulcinja — D. Pany — br. 5 (spominje Biševo)
 U potrazi za Klekovskom spiljom — V. Horvat — br. 9
 1938. Životinje vječne noći — Z. Milković — br. 1
 Po pećinama dubrovačkog teritorija — M. Kusijanović — br. 3
 Po pećinama dubrovačkog teritorija — M. Kusijanović — br. 6
 Dahna — Lj. Stipić — br. 8/9
 Dahna — Lj. Stipić — br. 9
 Planinarstvo dubrovačkog kraja i okolice — M. Kusijanović — br. 10 (spominje pećine)
 1939. Još o pećinama dubrovačkog teritorija — M. Kusijanović — br. 1
 Profesor U. Girometta kao speleolog — dr. S. Rubić — br. 6

1940. Ponor kod Krasice — dr. H. Emili — br. 3
 Pećine u okolini Sarajeva — Čurčić V. — br. 8/9
 Špiljski medvjed (Ursus spelaeus Blumb.) — Čurčić V. — br. 10
1941. Iz podzemne Like — Z. Rosandić — br. 5/6
 Životinjstvo u pećinama — V. Čurčić — br. 7/8
1944. Krivojevićke špilje — E. Kumičić — br. 4/5

»NAŠE PLANINE«

1949. Titova pećina u Boroviku na otoku Visu — H. Macanović — br. 2
 Škocijanska jama — A. Dworski — br. 7
 Homoljske planine — M. Markulin — br. 12
1950. Koja nam korist od istraživanja špilja ili pećina — V. Redenšek — br. 1
 Vranjača i Biševio — biseri prirodnih ljepota — A. Grimani — br. 1
 Speleološka sekcija PD »Zagreb« — S. Marjanac — br. 1
 »400« stuba na Medvednici — V. Horvat — br. 4 (spominju se dva ponora i pećina Medvednica)
 Špilja Vindija — M. Malez — br. 6/7
 Nova špilja »Vrelo« kod Fužina — V. Redenšek — br. 10/11
1951. Kako se fotografiski snimaju spilje — M. Gjivoje — br. 2
 Nove špiljarske sekcije — V. Redenšek — br. 3
 Mačkova špilja u Velikoj Sutinskoj — M. Malez — br. 4/5
 Put na Vilinske jame — R. Đumišić — br. 4/5
 Zaštita prirode — V. Redenšek — br. 4/5
 Rad PD »Željezničar« iz Zagreba — br. 4/5
 Špilja Rača na otoku Lastovu — M. Gjivoje — br. 6
1952. Godišnje skupštine stručnih sekcija PD »Zagreb« — br. 1/2
 Naše špiljarske sekcije — V. Redenšek — br. 5/6
 U podzemnom svijetu otoka Korčule — M. Gjivoje — br. 9/10
1953. Špilje Plitvičkih jezera — V. Redenšek — br. 1/2
 Strašna Peć na Dugom otoku — M. Malez — br. 10/12
1954. Špilje u ratu — V. Redenšek — br. 1
 Prvi jugoslavenski speleološki kongres — V. Redenšek — br. 2
 Vijesti iz PD »Željezničar« Zagreb — Z. Zubović — br. 2
 Krš i krški fenomeni — V. Redenšek — br. 5
 Osnovano je Hrvatsko speleološko društvo — K. Sakač — br. 6/7
 Krš i krški fenomeni — V. Redenšek — br. 8/9
 Neki ponori i pećine okoline Studenaca — S. Božičević — br. 12
 Stvaranje siga — V. Redenšek — br. 12
1955. Hajdova hiža — M. Malez — br. 1
 Izložba PD »Željezničar« Zagreb — Z. Zubović — br. 1
 Put u podzemlje — B. Mikulić — br. 2
 Norbert Casteret i speleologija u Francuskoj — S. Božičević — br. 2 (članak je u vezi s posjetom N. Castereta našim speleolozima)
 Ledeno podzemlje — S. Božičević — br. 3
 ponora — V. Redenšek — br. 3
 Pećine i ponori na zagorskoj strani Medvednice — br. 4

»PLANIRARSKI LIST«*)

Nova špilja na Kleku — V. Horvat — br. 1 od 27. V. 1928
 Špilja Vrlovka — V. Horvat — br. 8 od 22. VII. 1928

* * *

Iz ove bibliografije vidimo, da su planinari — amateri speleolozi mnogo pisali o našim pećinama i ponorima. Nije to ni čudo, kad već 1898. godine u 4. broju »Hrvatskog planinara« dr. M. Šenoa piše u članku »Naputak za sabiranje planinarske grade« slijedeće: . . . »društvo se obraća na svoje prijatelje, da u interesu patriotizma i putujuće publike jave najznačnije, što bi planinara u pojedinim krajevima moglo zanimati i kako bi mu se putovanje olakotilo«. Nakon ovih riječi pisac nabraja po točkama sve zanimljive pojedinstvenosti, koje interesiraju planinara. U točki 11. traže se, na pr. ovi podaci: »Ima li u blizini mjesta kakova špilja (pećina)? Je li ulaz pristupan? Može li se lako ući ili je potrebno uže? Koliko je duga špilja? Je li njom

*) Tjednik za planinarstvo, turistiku i zimski sport — izlazio samo kratko vrijeme.

2.IX.1928.

PRISTUPNICA

za posjet spilje „VRLOVKE“ u Kamanju

Stoji Din 2.— (po osobi)

Bez vodiča pristup zabranjen!

Ostećivanje naprava i siga kažnjivo je. Eventualne
pritužbe umoljava se priopćiti na

HRVATSKO DRUŠTVO PLANINARA

Br. * 000010 „RUNOLIST“

ZAGREB, ILLICA BR. 11

tko prošao? Ima li samo jedan ili više ulaza? Je li visina uvijek tolika, da čovjek može uspravno hodati? Ima li mjesta, gdje se treba provlačiti? Koliko je takovi mjesto? Ima li u špilji pogibeljnih strmina, treba li postaviti brane? Protiće li špilju kakova voda? Mora li posjetnik preći preko te vode? Kako se najlakše prelazi preko vode? Mijenja li se množina vode znatno, kad zapadne kiša?« Točka 12: »Ima li u okolini ponora, suhih ili riječnih, propasti, ponikava, dullba, ledenica špilja, sjenica i t. d.?«

* * *

Ali rad naših planinara u istraživanju podzemlja nije ostao samo na opisivanju i propagiranju prirodnih ljepota putem planinarske i druge štampe. Mnogi planinari nesobično su se zlagali i za uredenje naših pećina u turističke svrhe.

Oko 1910. godine Girometta istražuje pećinu Vranjaču na Mosoru. Uvidjevši njezinu ljepotu i vrijednost za turizam splitske okolice planinari HPD »Mosor« počinju s uredovanjem pećine. Nakon dvije godine marljivog rada, Vranjača je 1929. godine svečano otvorena za posjetioce. Na strmini kod ulaza sagradene su stepenice, kroz pećinu su provedeni putevi, a uvedeno je i električno osvjetljenje, tako da je ljepota ove pećine bila istaknuta i dostoјno naglašena. Za uredenje ove pećine velike je zasluge stekao planinar Rade Mikačić, član HPD »Mosor« u Splitu. Tom je prilikom ovo planinarsko društvo izdalo malu brošuru »Vranjača« s dvije fotografije i nacrtom pećine. (Vidi fotografiju u tekstu.) Vranjača je mnogo godina privlačila brojne strane turiste i naše planinare. Rat je bio prekinuo brigu i zanimanje za pećinu, ali se nakon rata novoosnovano planinarsko društvo u Splitu počelo opet zanimati za tu pećinu i voditi brigu oko njenog ponovnog uredenja.

1919. godine MIHO KUSIJANOVIC je u blizini Dubrovnika otkrio Močiljsku pećinu. To je svoje otkriće opisao u »Hrvatskom planinaru« i nakon izdavanja brošure o toj pećini nastoji, da se pećina uredi u turističke svrhe. (Vidi fotografiju u tekstu.) U početku 1955. godine čitali smo u štampi, da NO općine Dubrovnik kani urediti kolni put do ove pećine. Tako će Dubrovnik uz svoje površinske ljepote i čari postati poznat i po podzemnoj ljepoti ove pećine.

1928. godine ing. PREMUŽIĆ radi na Plitvičkim jezerima na uredenju pećina: Golubnjače, Spilje Jezerkinje vile, Kostelčeve pećine, Šupljare i pećinskog parka nad jezerom Okrugljakom. U nekim od tih pećina provedena je i električna rasvjeta, koja je za vrijeme rata uništena. Uz pomoć i pratnju čuvara danas se vrše posjeti samo u pećinu Golubnjaču nad Koranom, dok su ostale pećine vrlo zapuštene i prepustene uništavanju od strane neozbiljnih izletnika.

U studenom 1927. na inicijativu planinara VLADIMIRA HORVATA, člana Hrvatskog društva planinara »Runolist« iz Zagreba, započela je po njemu osnovana špiljarska sekacija (prva u Zagrebu) s uredovanjem pećine Vrlovke kraj Kamanja uz Kupu, nedaleko Ozlja. Planinari su od 27. XI. 1927. dolazili nedjeljom iz Zagreba i dobrovoljnim radom uredivali put kroz pećinu. Poletnim planinarima mnogo je pomogao nadzornik pruge Crnković, koji im je posudivao alat, a pri radu su im pomagali i sami seljaci okolnog sela Kamanja. Nakon manje od godinu dana, 2. IX. 1928. god. na svečani je način otvorena pećina Vrlovka u turističke svrhe (da usput spomenem: moralio je proći čitavih 36 godina od otvorenja Baraćeve pećine, kao prve pećine otvorene u turističke svrhe do otvorenja pećine Vrlovke koja je tako bila druga pećina u Hrvatskoj otvorena u turističke svrhe!). Iz Zagreba je tog dana stigao posebni vlak i u samoj se pećini tada sakupilo preko 2000 ljudi. Za tu je prilikom štampana brošura »Spilja Vrlovka u Kamanju kraj Ozlja — duljina spilje 330 m.« (Vidi fotografiju u tekstu.) Pisci te knjige bili su Marija i Vladimir Horvat. Brošura je bila ilustrirana brojnim fotografijama pećinskih ukrasa i momentima sa dobrovoljnog rada prilikom uređenja pećine. Izrađene su i brojne dopisnice sa fotografijom iz ove pećine. Ako danas pogledamo te fotografije, možemo vrlo lako ustanoviti, da ovu pećinu, unatoč postavljenim vratiju na kopnenom ulazu nije mišljala ruka vandalski raspoloženih posjetilaca. Vandalaizam u našim pećinama posve je »normalna« pojava, što je samo odraz neznanja i neobrazovanosti mnogih posjetilaca naših pećina.

Kod Lokava je velika i zanimljiva pećina Lokvarka, koja je 1935. godine uređena za posjet izletnika. Pri radu i uredenju ove pećine istakli su se i mnogi planinari Lokava, od kojih se planinar Petelin Živko vrlo mnogo zalagao za uredenje ove pećine.

Ime planinara Vl. Horvata pojavljuje se još jednom, i to nakon II. svjetskog rata. Ovoga puta on izgradije »500 stuba« kako bi olakšao pristup u jedinstveni krški park, do Tisinog ponora i pećine Medvednice, na zagorskoj strani Zagrebačke gore.

* * *

15. XI. 1949. osnovana je u Planinarskom društvu »Zagreb« Speleološka sekcija, prva sekcija te vrste u okviru planinarstva na teritoriju FNRJ. Pošto materijalni uvjeti za rad u Planinarskom društvu »Zagreb« nisu bili najpovoljniji zbog nedostatka finansijskih sredstava, većina članstva, pod vodstvom Vladimira Re-

Jedine do sada štampane speleološke brošure u Hrvatskoj

Snimio: VL. HORVAT

denšeka, pročelnika sekcije, prešla je u novoosnovano Planinarsko društvo »Željezničar«, gdje su postojali povoljniji uvjeti za speleološki rad. U Planinarskom društvu »Zagreb« ostalo je uz prof. Mirka Markulina nekoliko mlađih i starijih planinara, koji su nastavili radom ove najstarije špiljarske sekcije u našim suvremenim planinarskim društvima.

Kako je od osnutka ovih sekacija prošlo već sedam godina, možemo se osvrnuti na njihov rad i rezultate.

* * *

ŠPILJARSKA SEKCIJA PD »ZAGREB« . . . »Svrha sekciije je, da u prvom redu okupi članove, naročito omladinu, koja osjeća naročitu ljubav i smisao za prirodne ljepote podzemnog svijeta naše domovine. Svrha sekciije je: istraživanje i uređivanje špilja, ponora i drugih krških pojava, te čuvanje i zaštićivanje njihovo i

to u prvom redu na području grada Zagreba, odnosno Medvednice, zatim u okolini Zagreba, kao i na području čitave NR Hrvatske, a prema prilikama i na čitavom području FNRJ. Zadatak je sekcijske, da njezini članovi posjećuju i upoznavaju sve naše poznate spilje i ostale krške pojave, a zatim da i sve ostalo članstvo zainteresiraju za prirodne ljepote ove vrste. Glavni zadatak članova sekcijske bio bi, da rade na pronalaženju novih špilja, te da ih evidentiraju i po mogućnosti izmjere i snimaju u tlocrtu i profilu. Radi toga potrebno je, da svoj rad povežu sa srodnim naučnim ustanovama i zavodima. Naročiti je zadatak sekcijske, da osposobi svoje članove u stručnom pogledu, putem tečajeva i praktičnog rada na terenu.« (Izvadak iz pravilnika Špiljarske sekcijske PD »Zagreb«.)

Sekcija danas broji 25 članova, a na sekcijskim se sastancima redovno održavaju predavanja s područja speleologije i planinarstva. Vršeni su izleti u pećine i ponore zagrebačke okolice, a priredeni su posjeti i u naše najpoznatije pećine (Postojnu, Predanski grad, Škocjanske jame, Taborske jame, Cerovačke pećine, Vrlovku, Veternicu, Vilinske jame, Bizečku pećinu i t. d.). Neki su članovi završili alpinistički tečaj, ali zbog toga, što do sada nisu imali najpotrebnije rezerve za istraživanje ponora (ljestve i užad), sekcijska se nije posvetila širem radu istraživanja i izrade nacrta pećina i ponora, pa članovi nisu mogli primijeniti svoje znanje stечeno u alpinističkoj školi. Član sekcijske Vladimir Horvat radi sa svojom ekipom na speleološkom istraživanju i uređenju okoline krškog parka, ili, kako ih je planinarski savez Hrvatske prozvao »Horvatovih 500 stuba«, zatim i oko napuštenih francuskih rudnika na zagorskoj strani Zagrebačke gore. Prije nekoliko godina sekcijska je vadila kamenje iz Tisinog ponora na »Horvatovim stubama«, ali su do danas neobiljni posjetioci stubišta svo izvadenje kamenje bacili u ponor. Uza sve to sekcijska je posjećivala i druge prirodne zanimljivosti zagrebačkog i samoborskog gorja. Sekciju od 1949. do danas vodi prof. Mirko Markulin.

SPELEOLOŠKA SEKCIJA PLANINARSKOG DRUŠTVA »ŽELJEZNIČAR«. Zadatak je sekcijske da uz opće razvijanje planinarske ideje propagira prirodne ljepote podzemlja naše domovine, te u suradnji s naučnim institucijama svojim istraživanjima pećina pridonese obol nauci, upoznavanju i zaštiti pećina. Rukovodenim tim zadacima članovi sekcijske istražuju pećine i ponore u čitavoj NR Hrvatskoj.

Ako makar i ukratko iznesemo dosadašnji rad speleologa »Željezničara« vidimo, da su rezultati zaista veoma značajni.

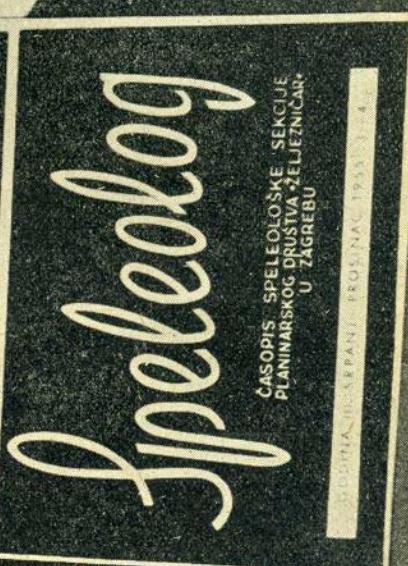
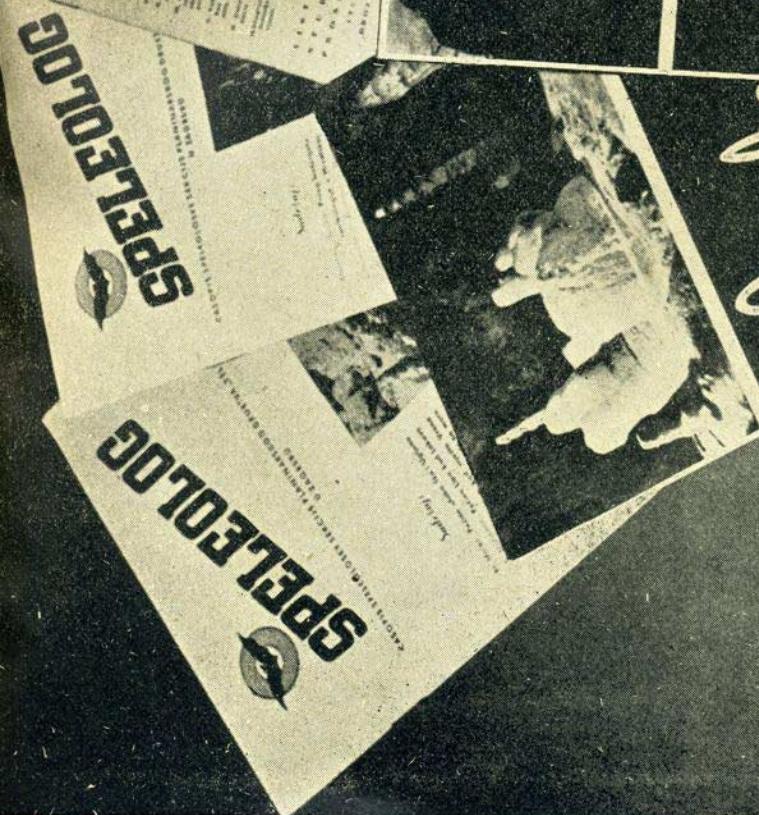
GODINE 1949. započela su istraživanja u pećini Veternici iznad Gornjeg Stenjevca, kraj Zagreba. Nadene su brojne kosti pećinskog medvjeda, pećinskog lava, pećinske hijene, kosti čovjeka i razni predmeti kao siguran dokaz ljudskog života u ovoj pećini. Kako su istraživanja donosila sve novije i značajnije nalaze, članovi se obraćaju naučnim institucijama, da pod njihovim nadzorom istraže ovu pećinu. Članovi su proširili ulaz u pećinu, olakšali njen razgledanje i postavili željezna vrata, da zaštite vrijedne nalaze za nauku. Tri su godine članovi »Željezničara« istraživali pećinu, ali kako su radovi zahtijevali znatnija finansijska sredstva, sekcijska nije mogla sama nastaviti započeto istraživanje. Za pećinu se zainteresirala i Jugoslav. Akademija znanosti i umjetnosti te je povjerila daljnja istraživanja Institutu za geologiju i paleontologiju pod vodstvom asistenta Mirka Maleza.

GODINE 1950. i 1951. istražene su Cerovačke pećine kraj Gračaca, koje spadaju među do sada poznate najdužje i najljepše pećine u Hrvatskoj. Kada bi se te pećine i elektrificirale, Gračac bi mogao postati važnim turističkim mjestom. Konzervatorski je zavod Hrvatske preko svog Odjela za zaštitu prirode i prirodnih rijetkosti zaštitio ove pećine. Asistent Malez je u njima sakupio bogatu naučnu građu, a tom je prilikom izradio i topografski nacrt obadvije pećine.

GODINE 1952. speleolozi »Željezničara«, na traženje Ministarstva šumarstva NRH, istražuju pećine na području Plitvičkih jezera.

GODINE 1953. sekcijska odlazi na istraživanja ponora i pećina u okolini Studenaca, Perušića, Gračaca, Medka i Lovinca, a u Gorskom Kotaru kod Fužina, Lokava i Delnice. Ova su istraživanja trajala više puta po nekoliko dana jer je oko tih mjeseta velik broj pećina i ponora. Istražena je i Velika Peć na ist. strani Zagrebačke gore.

GODINE 1954. sekcijska ponovno odlazi u Studence te istražuje ponore u okolini. Tom prilikom nadene su u jednom ponoru podzemni tok krške rijeke, koja nedaleko ponora ponire pod vapnenački plato zapadno od Studenaca. Osim toga istraživana je i pećina Vrlovka kod Kamanja, pećina Lokvarka kod Lokava, ponori okoline Samobora i u području Perkovića. Te je godine rekognoscirana pećina Veternica u čitavoj svojoj dužini, da se dobije potpun pregled nad svim kanalima ove pećine, prije nego se prešlo na detaljnu izradbu nacrta ove pećine.

GODINE 1955. otpočelo je topografsko snimanje pećine Vaternice. Usto su istražene i ove pećine i ponori: Ozaljska pećina kod Ozlja, umjetna pećina u Prilipju, Zagorska Peć u Novom, ponor Mandelaja u Oštarijama, Ledenica u Čudinoj uvali na Maloj Kapeli i još neke ledenice u okolini Rudopolja, pećine okoline Tounja, pećina Lipa na Protulipi, Grbina pećina u Plaškom, ponovno istraživanje ponora Mandelaje i Ambarca, ponori i pećine na »Horvatovih 500 stuba«, ponori u kamenolomu Dolje, Kosićev ponor u Dolju, Hajdova hiža u Gorskom Kotaru, dva ponora i dvije pećine u okolini Fužina, Žrvena velika i mala pećina iznad sela Borčec na Zagrebačkoj gori i dva ponora u okolini Ozlja. U mjesecu kolovozu 1955. godine dva člana sekcije bili su na istraživanju otoka Korčule, Lastova i Mljeta. Tom su prilikom izrađeni nacrti 17 pećina i ponora na tim otocima.

Kao rezultat tog plodnog višegodišnjeg rada je kartoteka pećina sa 2580 ispisanih kartona naših pećina i ponora, kartoteka bibliografskih podataka sa 2200 kartotečnih listova, a kartoteka sistematike i rasprostranjenosti podzemne faune povećala se na 800 komada. Kroz sve to vrijeme izrađeno je nekoliko stotina nacrta pećina i ponora. Fototeka sekcije danas broji oko 800 negativa iz naših pećina i ponora. U 1954. godini prstenovan je oko 150' šišmiša, a 1955. godine preko 300 šišmiša u mnogim našim pećinama.

Vrijedno je istaći, da je Speleološka sekcija P. D. »Željezničar« prva kod nas provela organizirano prstenovanje šišmiša. Izrađeno je nekoliko stotina prstenova i prilikom svakog istraživanja prstenovan je veći broj vrsta tih životinja. Beatrica Đulić, asistent Institut-a za eksperimentalnu biologiju JAZU i član sekcije, specijalizirala se za proučavanje Chiroptera (šišmiša). Zahvaljujući organiziranom prstenovanju šišmiša mogla je otkriti mnoge nove i zanimljive pojedinosti iz života tih životinja. Naročito je zanimljivo bilo promatranje njihove seobe, pa je na taj način utvrdila nove do tada nepoznate granice prostiranja pojedinih vrsta.

Sekcija danas broji preko 60 članova, od kojih su jedan dio radnici i službenici JDŽ, zatim studenti, profesori, filmski snimatelji, daci, domaćice, novinari, rudari iz Tuzle i ostali ljubitelji ove grane planinarstva. Na redovitim tjednim sastancima održavaju se predavanja iz područja speleologije i srodnih grana prirodnih nauka.

Kako su sve više rasla njihova iskustva, a istraživanja bivala sve značajnija, osjetila se potreba, da se svi ti rezultati nekako objave i dadu na uvid javnosti. Tako je došlo do pokretanja časopisa »SPELEOLOG«, koji je jedan od najvećih uspjeha ove sekcije. (Vidi priloženu fotografiju u tekstu.) Već koncem 1953. izašao je prvi broj »Speleologa«, koji je pobudio veliko zanimanje u našoj zemlji i u inozemstvu, a bio je i veliko iznenadenje na I. kongresu speleologa Jugoslavije u Postojni. Ovo je za sada jedini časopis ove vrste u Jugoslaviji. Do sada je sekcija u zamjenu za brojeve »Speleologa« dobila preko 500 komada domaćih i inostranih časopisa i knjiga. Časopis je pomogao da se uspostavi veza sa speleolozima Islanda, Irske, Švedske, Engleske, Finske, Belgije, Portugala, Španjolske, sa brojnim speleolozima Francuske, Švicarske, Poljske, Austrije, Čehoslovačke, Mađarske, Grčke i sa nekoliko speleoloških grupa u Italiji. Brojevi »Speleologa« prešli su i u Atlantski ocean do Kanade i do geoloških instituta Kalifornije, New Jerseye, Arlingtona i Harisburga, a u posljednje vrijeme uspostavljena je veza sa speleološkom grupom u Venezueli iz Južne Amerike. Sa Azijskog kontinenta speleolozi »Željezničara« imaju vezu sa jednim speleologom u Izraelu, a svoj su časopis poslali i nekim institutima u Japanu. Čak se i iz Belgijskog Konga i Tanjiganjike javljaju i šalju publikacije jedan franc. speleolog i sekcija londonskog speleološkog društva. U biblioteci sekcije nalaze se časopisi i knjige: »Die Höhle«, »Die Erde«, »Speleon«, »Cave science«, »Circolo speleologico Romano«, »Rassegna Speleologica Italiana«, »Československy Kras«, »Deltion«, »Jaskinia polska«, »Krasys slovenska«, »Newsletter«, »Stalactite«, »Speleologia Lombarda«, »Schanhöhlen Österreich«, »Abisso Bertarelli«, »Costelana«, »Ce que j'ai vu sous terre«, »Die Adelsberger Grotte«, »Le grotte d'Italia«, »Le v'tit Minon«, »Les grottes du Drach«, »Notes biospeologiques«, »Speleologie Club Martel«, »Hochlem im Dachstein«, »Sous le plancher«, »Liburnia«, »Erkönyve«, »Wiadomości archeologiczne« i t. d.

Brojna pisma i ponude za suradnju iz inostranstva, čestitke i priznanja uvaženih speleologa i institucija širom svijeta govore o vrijednosti »Speleologa«. Jedno od najvećih priznanja, koje je do sada dobio »Speleolog« bez sumnje je traženje Science Museum Library iz Londona, koji je tražio sve do sada izašle brojeve, kako bi u svoju knjižnicu uvrstio i ovaj časopis. Ova knjižница sakuplja časopise iz svih područja nauke čitavog svijeta.

Rekvizite, kojima se služe prilikom istraživanja, većim su dijelom speleolozi »Željezničara« izradili sami. Od skromnih početaka sa svega nekoliko metara alpi-

nističkih užeta i konopljanih ljestava, danas su opremljeni sa nekoliko stotina metara čeličnih ljestava, dovoljnom količinom užadi, vitiom za sruštanje u dublje ponore, rudarskim kacigama, acetilenским svjetiljkama, čeličnim užetom dugim 250 m, mjernim vrpcama, kompasima, visinomjerom, termometrima, higrometrima, instrumentima za sakupljanje pećinske faune i priborom za crtanje topografskih planova pećina i ponora. Troškove većine istraživanja snose sami članovi sekcije, pa je i to još jedan dokaz nesobične ljubavi i privrženosti ovih ljudi za istraživanje podzemlja.

* * *

Osim ovih dviju speleoloških grupa (u PD »Zagreb«, i PD »Željezničar«) postoje još dvije.

PLANINARSKO DRUŠTVO SVEUČILIŠTA »VELEBIT« u Zagrebu osnovalo je u proljeće 1954. g. speleološku sekciju u okviru alpinističke grupe. Članovi su vršili pohode u pećinu Veternicu, koja im je zbog svoje teške prohodnosti u nekim dijelovima služila u svrhu alpinističkih vježbi. Sekcija je vršila pokusno sruštanje u ponor Čudinku u Kapeli (Seliški vrh), u jedan ponor u okolini Blata u Lici, te u jedan ponor u okolini Slunja na traženje Higijenskog zavoda u Zagrebu. Uz ovaj rad sekcija vrši propagandu među ostalim članovima ukazujući na ljepote našeg podzemlja.

OMLADINSKO PLANINARSKO DRUŠTVO »JAVOR« također u Zagrebu propagira ljepote podzemlja i organizira za dake Tehničke škole svake godine izlete u Postojnsku i Škocjansku jamu.

Osim propagiranja podzemlja ove dvije grupe nisu vršile stručna speleološka istraživanja, pa tako ne možemo govoriti o rezultatima njihovog rada na polju speleologije. Međutim pod stručnim vodstvom i organiziranim radom i ove bi dvije grupe mogle mnogo pomoći pri istraživanju brojnih ponora i pećina i to iz jedinog razloga, što se u redovima ovih dviju grupa nalaze mladi ljudi, najpogodniji za takav rad.

Nakon Drugog svjetskog rata godine 1952. osnovana je **KOMISIJA ZA ISTRAŽIVANJE KRŠA** pri Jugoslavenskoj Akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu, koju vodi akademik dr. MARIJAN SALOPEK. Asistent JAZU MIRKO MALEZ istraživaо je za Komisiju nekoliko pećina i ponora Istre, Hrvatskog Primorja, okoline Šibenika, Gorskog Kotara, te Cerovачke pećine kod Gračaca, Đulin ponor i pećinu Medvedicu u Ogulinu, ponore i pećine u okolini hidrocentralne Peruče, a već nekoliko godina vrši paleontološka iskapanja u pećini Veternici kraj Zagreba.

SPELEOLOŠKO DRUŠTVO HRVATSKE osnovano je krajem 1954. godine. Kako to društvo i prije spomenuta Komisija u svojim redovima ne okuplja amatere speleologe i nemaju planinarske, već naučne osnove, to na ovom mjestu ne možemo govoriti o njihovu radu.

Spomenuvši ove speleološke jedinice kod nas, moramo spomenuti i rad planinara **VLADIMIRA REDENŠEKA**. On se od 1935. godine uza svoj svakodnevni rad zanima za entomologiju. Sakupljajući razne kukce i leptire počeo se zanimati i za faunistički život u našim pećinama. Povezuje se sa slovenskim entomologom Pretnerom i s njime posjećuje mnoge pećine sakupljajući podzemnu faunu. V. Redenšek je i za vrijeme rata gajio ljubav za istraživanje podzemlja; njegovom inicijativom osnovana je Spiljarska sekcija PD »Zagreb«, a osnutkom Speleološke sekcije PD »Željezničar«, postaje neko vrijeme pročelnik ove grupe istraživača. Godine 1953. on je na traženje članova sekcije razriješen dužnosti i izabran je novi pročelnik Slavko Marjanac, koji do danas vrši ovu dužnost. Redenšek kao amater sakuplja zanimljivu pećinsku faunu i šalje ju na određivanje našim istaknutim entomologima Karamanu u Skopje, Nikoliću u Dubrovnik ili u Prirodoslovni muzej u Zagrebu. Na taj je način do danas određen golem broj zanimljivih, a više puta i endemskih primjeraka naše podzemne faune.

MARINKO GJIVOJE mnogo pridonosi, da se o našim pećinama i speleolozima čuje širom svijeta. On kao esperantista piše u brojnim esperantskim časopisima, pa je tako za »Revuo Esperanto Internacia«, koja izlazi u Engleskoj napisao članak »Što tražimo i što nalazimo u pećinama«, za »La Migranto« članak »Pećina Postojna — podzemna bajka«, koji je sa esperanta preveo časopis »Der naturfreund« (Zürich). Usto Gjivoje piše o speleologiji u »La suda stelo« i u »Scienca revuo«. Vrijedno je spomenuti i njegovo esperantsko predavanje »Po planinama i kroz pećine Jugoslavije«, koje je održao u Kopenhagenu u Danskoj 1951. godine. Predavanje je izazvalo veliko zanimanje kod Danaca, jer najviše brdo u njihovoj zemlji ima svega oko 200 metara, a nemaju ni jedne pećine.

M. Gjivoje bavi se i arheologijom naših pećina. Osim pećine Rače i Vele spilje na Korčuli on s arheološke strane istražuje i pećine otoka Lastova i Like. Važno je njegovo istraživanje pećina i polupećina na korčulanskim otocima izgrađenih radozivim čovjekom. To su zapravo podzemni kamenolomi, koji potječu još iz antiknog doba. Razultate ovih istraživanja objavio je u službenom organu međunarodnog znanstvenog saveza esperantista »Scienca revuo«, koji izlazi u Nizozemskoj, a čita se u zemljama svih pet kontinenata.

Upoznavši se eto s nekim rezultatima, ličnostima i historijatom speleologije u Hrvatskoj, vidimo, kakva je uloga i pomoć planinara Hrvatske u otkrivanju i istraživanju mnogih naših pećina i ponora.

Počevši od prvog razvoja planinarstva u Hrvatskoj pa do današnjih dana planinari su mnogo pridonijeli upoznavanju naše javnosti sa zanimljivostima i ljepotama podzemnog krškog svijeta. Taj njihov rad bio je više puta sporedan, bez nekih naročitih pretencija, no ipak značajan u historiji razvoja speleologije i planinarstva u našoj domovini.

Speleolozi amateri mogu ovakvim radom mnogo pomoći našim stručnjacima i naučenjacima. Oni im ukazuju na razne probleme i vrijedna otkrića, a pomažu i našoj privredi u njezinoj težnji, da ovlada golemim i još nedovoljno iskorištenim količinama vodene energije u podzemlju našeg krša.*)

LITERATURA:

1. Vjekoslav Klaić: »Prirodni zemljopis Hrvatske« 1878.
2. Dragutin Hirc: »Prirodni zemljopis Hrvatske« 1905.
3. Krešimir Sakač: »Kratki historijat speleologije u Hrvatskoj« — »Speleolog« 1953.
4. Marinko Gjivoje: »Prilog historijatu speleologije u Hrvatskoj« — »Speleolog« 1954.
5. Josip Pasarić: »Naši planinari — istraživači spilja« — »Hrvatski planinar« 1931.
6. Vladimir Blašković: »Planinarstvo u Hrvatskoj« — »Naše planine« 1954.
7. Izvještaj tajnika o radu Špiljarske sekcije PD »Zagreb« za god. 1955.
8. Tajnički izvještaj o radu Speleološke sekcije PD »Željezničar« u Zagrebu od 1949. do 1955. godine.
9. »Vranjača« (brošura) 1929.
10. Boris Renger: »Pioniri planinarstva u Splitu« — »Hrvatski planinar« 1935.
11. Marija i Vladimir Horvat: »Spilja Vrlovka u Kamanju kod Ozlja« 1928.
12. Srećko Božičević: »Zagrebački željezničari kao istraživači neispitanih pećina« — »Transport« 1955.
13. Srećko Božičević: »Istraživači podzemlja« — »Vjesnik« 1955.
14. Močiljska spilja — »Vjesnik« 1955.
15. Dr. M. Kišpatić: »Kosti iz Baraćeve spilje kod Kršlja« — »Vjesnik Arheološkog društva«, 2, Zagreb.
16. »Materijal za bibliografiju o kršu« — Ing. F. Fukarek. Sarajevo 1950.
17. Dr. A. Šerko — I. Michler: »Postojnska jama i druge zanimljivosti krasa« — 1952.
18. Svi brojevi »Hrvatskog planinara«, »Naših planina«, »Planinarskog lista« i nekoliko godišta »Vienca«.

* Kada je već ovaj članak predan u štampu održana je Godišnja skupština Planinarskog Saveza Hrvatske dne 4. i 5. XI. 1956 u Tomislavovom domu na Zagrebačkoj Gori. U toku rada skupštine unesene su u radu speleologije hrvatskog planinarstva slijedeće izmjene i novosti:

1. Ime »špiljarstvo« zamjenjuje se novim stručnim izrazom »speleologija«.
2. Prijenosni naziv »sekcije« mijenja se u naziv »odsjek«.
3. U Planinarskom savezu Hrvatske osnovana je »Komisija za speleologiju«, koju sačinjava »pročelnik komisije« sa pročelnicima i tajnicima svih speleoloških odsjeka, koji rade u redovima planinarskih društava na području NR Hrvatske.
4. Priprema se osnivanje »speleo-službe spasavanja«, koja će biti potkomisija komisije za speleologiju u Planinarskom savezu Hrvatske.

Lošinj

Mnogo je gospodara promijenio taj najbjujniji zeleni otok na sjeveru istočnog Jadrana: Iliri, Liburni, Rimljani, Bizant, Republika Venezia, Habsburška Austrija pa kratkotrajna Napoleonova Kraljevina Ilirija i na kraju Italija do konca drugog svjetskog rata, kada je konačno hrvatsko stanovništvo Lošinja, Cresa i drugih nekih otoka dočekalo ujedinjenje s Hrvatskom u novoj Jugoslaviji.

Sve dotle, dok je Lošinj bio pod stranom vlašću, malo se o njem kod nas pisalo i znalo. Sasvim pod konac 19. i početkom ovog stoljeća, kada se moderni turizam stao širiti prema našim obalama, pročuo se Lošinj kao otok s najblažom klimom u sjevernom Jadranu i privlačno lječilište zbog bujnog sredozemnog raslinstva, gdje priroda miruje najviše tri mjeseca, a proljeće počinje već u ožujku. Vegetacija je bujna i svuda uspijeva ružmarin, mirta, agave, meksičanske opuncije, lovor, alepski bor, guste površine makije, palme i naravno limuni, naranče, smokve, oleandri, vinova loza i drugo mediteransko raslinstvo.

Otok se proteže od sjevera prema jugu-jugoistoku u dužini od 30 km a s najvećom širinom kopna od 5 km u sjevernom dijelu, nešto sjevernije od najvišeg vrha Osorčice, 588 m, u osorskog gorskog lancu. Mjestimice širina kopna iznosi jedva 1 km. Sjeverni, veći dio otoka spojen je sa svojom južnom trećinom uskim istmom — prevlakom kopna, koje je na najužem dijelu, kod Privilake u zaljevu Malog Lošinja, široko jedva 20 metara s nadmorskom visinom od 3 metra. Na tom mjestu kopno je prije pedesetak godina umjetno probijeno u dužini od cca 8 m. Proboj kopna učinjen je zato, da se otvorí direktni prolaz između Lošinskog kanala i Maloga Kvarnera u Kvarnerski kanal, čime se uštedeju zaobilaženje otoka Lošinja s južne strane. Proboj je presvođen željeznim pokretnim mostom, preko kojega vodi glavna magistrala, cesta iz Lošinja na Cres. Dio te krasno izvedene ceste od 22 km, koja iz Malog Lošinja do Osora na Cresu vodi gotovo neprekidno tik uz more, najprije istočnom a onda zapadnom obalom otoka, izgrađena je za napoleonske Kraljevine Ilirije. 4 km ceste na jug od Malog do Velikog Lošinja sagrađeno je kasnije.

Najvažnije mjesto je luka Mali Lošinj u 5 km dugom i najviše 800 m širokom zaljevu istog imena. Zaljev je sigurna prirodna luka s ulazom sa zapada na kraju svog sjevernog dijela. Sam ulaz je zatvoren, odnosno stiješnjen povećim otočićem (možda 4 km²) Koludarc i pred njim malim Mortarom. Nasuprot ulazu u zaljev, t. j. na prevlaci koja ga zatvara s istoka, strši poput straže brežuljak Tovar (125 m) s ruševinom jedne utvrde na vrhu. Ovu je prije 100 godina — 1859. — nakon rata s Italijom sagradila stara Austrija za obranu protiv Talijana, ali ju je 10 godina kasnije sama srušila. Mjesto Mali Lošinj rasprostrlo se u polukrugu oko južnog dijela zaljeva. Dosta lijepih stilskih kuća u uskim uličicama i vrtovima niže se uokolo uzbrdo. Lošinj, najprije Veli a kasnije Mali, bili su u prošlim stoljećima važna prelazna točka za saobraćaj između istočnih i zapadnih obala gornjeg Jadranu. Valja još spomenuti poznatu i opravdano hvaljenu uvalu Čikat, veliki prirodnji zaljev i kupalište, otvoreno prema zapadu, zaštićeno od istočnih i sjevernih vjetrova grebenom, koji ga dijeli od luke Mali Lošinj. Dobro zaštićeni Čikat ima najbjujniju, upravo raskošnu floru i tu je usredotočen glavni ljetovališni život. Baš Čikat je pronio glas otoku Lošinju, kada su mu još pod austrijskom vlašću priznavali jednaku privlačnost kao najljepšim točkama francuske i talijanske rivijere. Ali i Austrija, a poslije i Italija kao da su osjećale, da to nije njihovo i, da ne bi konkurišali svojim svjetskim kupalištima, nisu mnogo učinili za taj kraj. Ne valja zaboraviti, da Mali Lošinj leži na istoj zemljopisnoj širini kao Livadija na Krimu ili Nizza, Genova ili Bordeaux.

Ostala veća mjesta na otoku Lošinju su Čunski pod Polancom (214 m), Sv. Jakob pod Juravom (284 m), okružen zelenim vinogradima i Nerezine, ispod brda Sv. Nikole (557 m) u sjevernom dijelu otoka. Nerezine treba istaknuti kao osobito skladno izgrađeno, čisto, tihо selo oko prostranog trga i kamenom opločenih glavnih uličica. Zanimljivo vrlo staro groblje govori, da je to nekad bilo živo i bogato trgovačko mjesto. Pokraj groblja među čempresima, tik uz more, leži samostan s interesantnom kolonadom i starim religioznim crtežima ispod lukova.

Nije na meni da dajem neki turistički ili kulturnohistorički pregled; govorim samo općenito, koliko smatram korisnim, da bi naši planinari dobili jasniju sliku tog ljeptoga kraja.

Kako sam se na sjeverni dio otoka u članku **Osorčica** posebno podrobniye osvrnuo, to mi preostaje da spomenem još nešto malo o dijelu otoka idući od Malog Lošinja na jug.

Iz Malog Lošinja vodi na jug 4 km dobre ceste i obalni put do jedinoga gradića Veli Lošinj, prvog naselja i male luke na južnom dijelu otoka, koja gleda na zapad u Lošinski kanal. Luka Veli Lošinj je vrlo malena uvalica, ali prirodnim položajem izvrsno zaštićena. Samo mjesto je prijazno, čisto, s uskim uzbrdičnim uličicama i kamjenim kućama, među kojima se s desne strane luke stisnula nekadanja okrugla kula, danas već pomalo ruševina, za koju se znade, da ju je sazidala familija Ragusin iz Dubrovnika za obranu protiv gusara. Kula, danas zarasla dračem, propada.

I s protivne strane lučke obale, ispod crkve, nalazimo još uzdržane zidine nekadanjih utvrda.

U vijugavim, tijesnim ulicama Velog Lošinja naići će pažljivi promatrač na poneki »palac«, tihu, često stilski lijepo građenu malu palaču, koja kao namjerno sakrivena iza visokog ogradnog zida sniva u sjeni starih palma, mirta i ružmarina.

Veća, danas zapuštena luka Velog Lošinja, ležala je nešto jugoistočnije. To je bio zaton Rovenska, danas tek ribarsko naselje s par kućica pri moru, koje se može dočekiti za 20 minuta šetnje krasnim obalnim putem, što se dalje produžuje prema najjužnijoj točki otoka.

I južna trećina Lošinja je kršno gorovita, dakako u našem primorsko otočkom smislu. Od Malog Lošinja na jug se proteže greben visova počevši od brijege Telegraf (108 m), zapadno od uvale Čikat, pa vis Tomoščak ili Umpiljak (173 m), brdo Sv. Ivan (zvanio i Kalvarija — 234 m). Ovome je na zapadu glavica Bulbin (112 m), a dalje u smjeru juga vrh Grgoščak (243 m), pa Pogled (242 m), s kojega se taj cijeli jedva 7—8 km dugi greben naglo spušta do najjužnijeg rta Krivica. Na karti Hidrogeografskog zavoda Jugoslavenske ratne mornarice iz 1950. godine taj rt nosi ime Kornu, po talijanskom ranijem nazivu, dok je rt Krivica ubilježen ispred uvale Krivica, nešto sjevernije (v. niže).

Dužinom čitavoga grebena vodi sad uži sad širi put, s kojeg se desno i lijevo otvaraju vidici na more i okolne otoke. Neobično lijepi razgled je s vrha Sv. Ivan, najprivlačnijeg i mnogo posjećivanog razgledišta na jugu otoka, baš iznad Velog Lošinja. Tu na čistini stoji mala kapelica. Panorama mnogo podsjeća na onu s brda Osorčice, tek je Velebit bliži i bolje se raspoznавaju otoci s juga i istoka Lošinju. Odavle se strmo dolje, kao urezane u bujno zelenilo zapadne obale, ističu prekrasne tamnotamnoplave morske uvale Vela Draga, Sunfarni, Krivica, Balvanida i Pljeska. Čini dojam kao da je orijaška plava hobotnica svojim krakovima zahvatila kopno. Podemo li još oko 3 km južnije po dosta golom kršu, stat ćemo na koti 243, zvanoj Pogled, koje ime samo za sebe govori, s još ljepšim vidikom nego s brda Sv. Ivan. Ovamo vodi i poseban dobrji jahači put iz Velog Lošinja preko naselja Sv. Nikola i između smokvika i malih vinogradišta s otvorenim krasnim izgledom na zapad preko mora.

Naselje Sv. Nikola, zvanو tako po staroj crkvici povrh samog naselja, jest početak naseljivanja Velog Lošinja. Tu se nalazi kuća, za koju kažu da je najstarija na otoku. To selo zajedno s naseljem Rovenska (nekadanja luka Velog Lošinja) spojeno je danas u jedan izgrađeni kompleks sa samim Velim Lošinjem.

No vratimo se na razgledište Pogled. Uokolo po moru plove veći i manji otoci, otočići i školjevi. Vidi se odavde dalje na sjeveroistoku Rab, pod njim Pag, a sasvim blizu pred Velim Lošinjem prudovi Orude i manjeg Palacola; s jugoistoka i oko južnog otočkoga kopna redaju se uporno zeleni Veliki i Mali Orjul, još bliže uz obalu Lošinja gusto zeleni školj Tresorka pa najbliži otočić Kozjak i niže njega odmah otok Sv. Petar, kome nasuprot leži poveći Ilovik. Dalje na jugu vidi se školj Grujica, pa južnije istegnuti otok Premuda i istočnije Silba i Olib. Sasvim daleko na jugu, ali još jasno vidljiv je otok Škarda, Ist i pred njim Grebeni. Sa zapada se u suncu kupa od ovih najneobičniji otok Susak i sjevernije otoci Srakane Vele i Male te Unije.

Osorskom prevlakom, točnije mostom, vezan je Lošinj na najveći kvarnerski otok Cres. Iz nekih starih vrela znamo, da su Cres i Lošinj nekada sačinjavali jedno kopno, otok zvan Krepsa (i drugim imenima, o čemu ćemo govoriti kod opisa Cresa), te da su ga Rimljani prosjekli na nazućem mjestu, gdje danas стоји most kod Osora. To bi moglo biti i tumačenje, kako prastari grad Osor — danas na otoku Cresu — i najbliže brdo današnjeg susjednog otoka Lošinja nose isto ime.

U Lošinskom kanalu, između Lošinja i Cresa, od Osora na jug, leže tik uz obalu Lošinja na visini mjesta Čunski, dva sitna školja: Veli i Mali Osiri (po karti Hidrogr. zavoda Jug. R. M. zvani i Veli odnosno Mali Orser).

Većina naprijed spomenutih otoka je i po sebi zanimljiva pa će i o nekim od njih valjati reći koju.

OTOĆJE OKO LOŠINJA

Otok Lošinj, naslonjen svojim sjeverozapadnim ramenom o Cres, gleda na otvoreno more samo s jugozapada; s jugoistoka, juga i zapada okružen je s nekoliko otoka i otočića, koje je vrijedno spomenuti zbog njihove ljepote i zanimljivosti. Među ovima i naokolo njih izbili su na površinu veći ili manji, imenovani ili bezimeni školjevi, gole pećine, kojima naša obala svuda obiluje. No s njima se ne čemo ovdje baviti.

Okolno otoče Lošinja dijelom je kršno i golo — sivkasto ili bijelo — dijelom sočno zeleno, što čini divne kontraste prema tamnomodrom moru. Gledajući iz visine opazit ćemo, da su pojedini otoci jako raščlanjeni dubokim zaljevima i brojnim uvalama, a s površine mora jasno se ističu oble, većinom zelenilom obrasle kopule otočkih vrhnaca. U zaštićenim zatonima stisnula su se omanja naselja, bijela, čista i tiha, a na uzvisinama, sred zelenog okvira, bijele se male kapelice ili po koja stara kućica s posivjelim krovom od bure i sunca. Crvene, zelene ili bijele luči svjetionika bljeskaju kao zalutale zvijezde u tihim noćima, koje za bure znače mnogome putokaz, a možda i spas.

Gledajući to s kopna otoka Lošinja spopada te znatiželja i želja da obideš — točnije oploviš, bar one otoke blize Lošinju: Sv. Petar—Ilovik kao najbliži na jugu, ali te privlače i oni veći poredani s jugoistoka Lošinju: Premuda pa Silba i najistočniji u toj skupini Olib. No i na zapadu Lošinju nižu se u lancu od sjevera prema jugu spomena i posjeta vrijedni Unije, Srakane Veli i Srakane Mali te najjužniji, otprilike nasuprot luci Mali Lošinj, Susak, najzanimljiviji od svih.

Redovite parobrodarske veze između tih otoka rijetke su i nezgodne za onoga, koji bi želio posjetiti sve te otoke, ali to se može učiniti dijelom barkom dijelom motornim čamcem ili jedrilicom u kraće vrijeme. Podimo redom!

1) Oruda i Palacol.

S rta Leva, koji zatvara luku Velog Lošinja, vidi se danju na udaljenosti od nekih 10 km niski prud. To je otočić Oruda, prudasti malo zazelenjeni školj, dugačak 1 km od sjevera na jug i najviše 500 m širok s istoka na zapad. Na vesla eto te onamo za jedan dobar sat vožnje. Posjetiocu Lošinja rado polaze тамо на kupanje, jer Oruda ima uokolo gotovo cijele svoje obale, daleko u more plitki pješčani žal, na koji more izbacuje naslage morske trave. Najviša točka mu je 9 m nad morem. Lijep je otvoren pogled prema istoku na cijeli Velebit i pod njim otok Pag, sa sjeverozapadu dio Raba, prema sjeveru na južne rtove Cresa, a s istoka cijeli Lošinj, dok su mu na jugu u daljini Olib, Silba, Premuda. Oruda je sva kamena i nije naseljena. S juga Orude na nekih 500—600 metara izmilio je iz mora mali školj Palacol, jedva 200 m² površine, s jednako plitkom obalom, bez raslinstva. Za oseke može se malone pješice preći s Orude na Palacol, jer je najveća dubina na mjestima tek 2 m. Na Palacolu nema ništa do ostataka temelja valjda neke crkve ili palače, od čega se razabiru temelji od 3 lade. I ime Palacol bit će da potječe od te palače (palazzo).

2. Veli i Mali Orjul — Tresorka — Kozjak.

Podemo li iz Velog Lošinja barkom ili na jedro uz obalu prema jugu, proći ćemo kanalom, Orjulskim prolazom i zaljevom, koji rastavljaju kopno Lošinja od povećeg otočića Veli Orjul i niže njega manjeg Malog Orjula. Oba zatvaraju prema istoku Orjulski zaljev, u kojem se tik uz lošinjsku obalu stisnuo školj Tresorka kao zeleni iz mora izrasli humak.

Veli Orjul iskače 33 m, kota zvana Pristavnica, a Mali 11 m, nad more. Oba Orjula su nenaseljena. Tek na Velome stanuje pastir, što ljeti čuva mala stada ovaca na paši. Oba otočića su obrasla gustim zelenilom.

Ploveći duž najjugoistočnije obale Lošinja proći ćemo tjesnacem mimo 39 m visokog, gusto obraslog, nenapućenog otočića Kozjak, da kroz plitki kanal dokučimo dvostruki otok

3) Ilovik.

Otočić Sv. Petar zajedno s južnjim slikovitim otokom Ilovikom kao da je produženje lošinjskog kopna preko spomenutog otočića Kozjaka. To se dobro zapaža s južnog lošinjskog visa Pogled, 242 m (vidi raniji opis Lošinja!). Današnji Ilovik zapravo su dva otoka, koji su se prema tumačenjima tamošnjih starijih otočana oba zvali otoci Sv. Petra. Manji sjeverni, školj Sv. Petra, izdužuje se skoro 3 km u smjeru jugoistoka i odijeljen je uskim kanalom od 5 puta većeg glavnog otoka Ilovika. Taj se ranije nazivao i Tovarić (prema talijanskom Asinello), ali to se ime nije nikako udomaćilo, a svodi se na činjenicu, da je na tom otoku bilo mnogo magaraca, koje su

nekada držali samostanci za prenos robe i plodina. Drugog prevoznog sredstva na otoku ni danas nema. Današnje ime Ilovik pridaje se ilovači, koju sadržava tlo otoka. O tome je pisao Prof. P. Skok u »Jadranskoj straži« (Sv. 11 ex 1941.).

Glavno i jedino naselje na otoku jest istoimenno malo pristanište za male brodice. Parobrod ne može pristati. Oba otoka usko su povezana time, što se mrtvi pokapaju na manjem otočiću na groblju, koje se nalazi unutar zidova bivšeg samostanskog dvorišta. Na tom inače nenaseljenom otočiću nailazimo na ruševine stare obrambene utvrde, koju je 1591. godine tu sazidao venecijanski namjesnik za taj kraj za obranu protiv Uskoka, koji su ovdje Venecijancima zadavala dosta jada. Na većem otoku Iloviku živi danas nešto oko 300—400 stanovnika. Narod Ilovika živi uglavnom od ribarstva, jer uz te obale ima obilje svih vrsta riba, te od gustih maslinika i nešto vinograda. Turizam ovamo još nije prodro, što Iloviku daje poseban čar mira i tišine, koju nimalo ne narušuju stotine i stotine sitnih zelenih gušterica, što se tu sunčaju i nečujno klize s kamena na kamen.

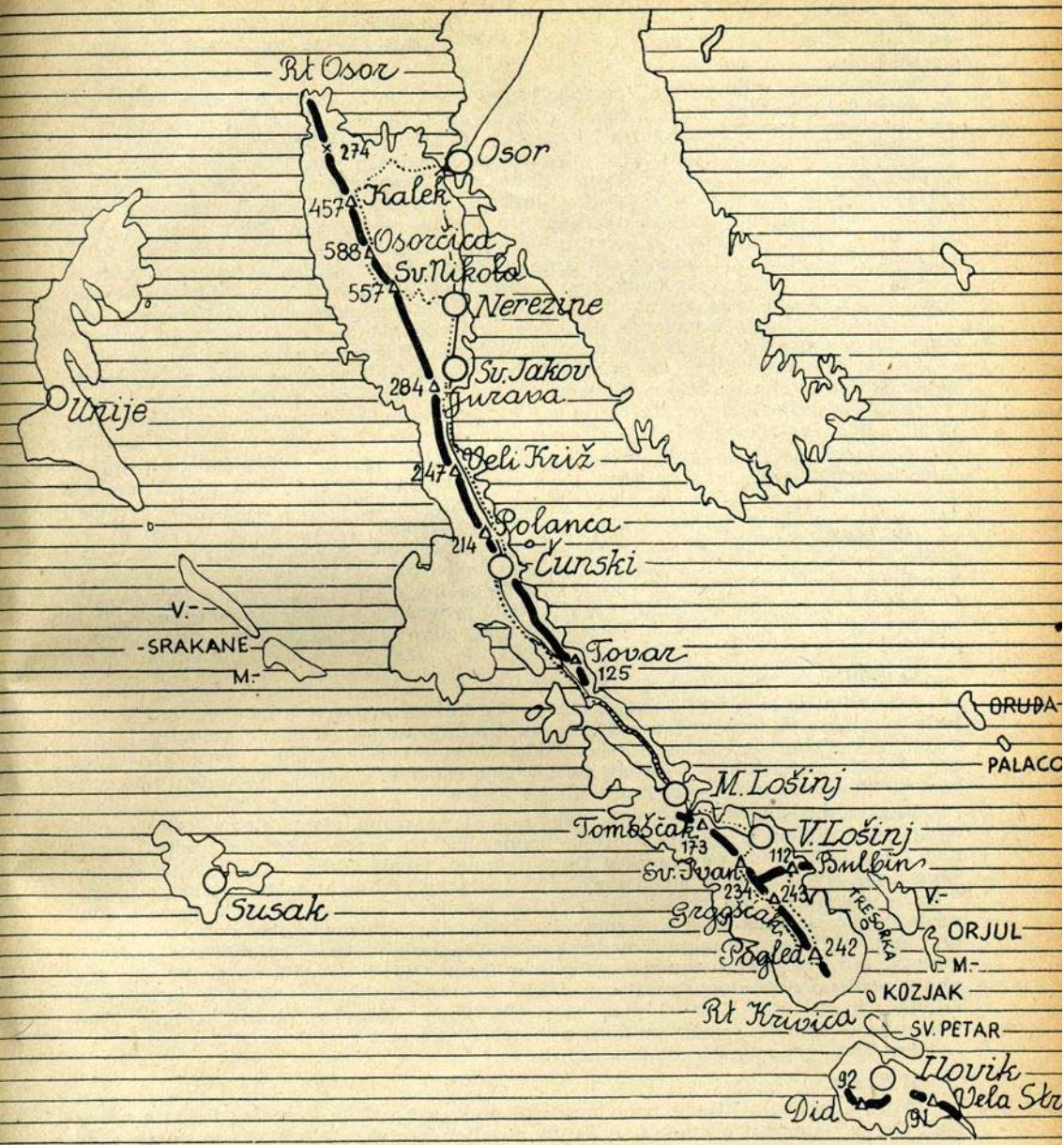
Za 20 minuta hoda preko otoka na protivnu, južnu obalu vodi put na pjeskoviti zaton Pržine, koji je idealno kupalište. Pred ovim, na 4—5 km, stoji romantični poveći školj Grujica s automatskim svjetionikom, koji baca svijetlo do na 30 km daleko.

Ilovik je sav u bujnom zelenilu i ističe svoja dva visa: jugozapadno od mjesta Did, 92 m visok, i njemu nasuprot na jugu Vela Straža, 91 m. Na Did vodi, za pola sata, izravni put iz mjesta, a na Velu Stražu se odvaja lijevo dosta strma staza između maslinika, sa spomenutog puta u zaton Pržine. Na otvorenom vrhu Did stoji razrušena bivša stražarnica pokraj željezne natkrovljene vidilice, s koje se pruža divan vidik na sve strane. Sličan je pogled i s čistine na vrhu Vele Straže, gdje se vide tragovi nekih zidova — utrda, za koje kažu, da potječu još iz vremena Pelazga. Iako su ova vrha ispod 100 m visoka, oni zavreduju posjетa i pažnje planinara, osobito zbog najljepšeg i najjasnijeg pregleda čitavog lanca Velebita sa svim njegovim vrhovima. Ni s jednog bližeg ni daljeg otoka, ni iz Planinskog kanala ne može se dobiti najednom od jednog pogleda bolji cjelokupni utisak te naše najveće planine sa svim njezinim mnogobrojnim vrhovima, s bijelim pećinama i tamnim šumama nego se to pruža s Ilovika. Čini se, da je to jedna od točaka s najboljom perspektivom. Odavde će svaki poznavalac detalja s Velebita najpouzdanoje moći ocijeniti prave razmjere i međusobne omjere pojedinih sklopova, skupina i cjeline naše najljepše planine. Velebit kao cjelina je najljepši i najveičanstveniji gledan s mora i baš s te točke. Ja sam upravo pokušavao naći podesniju točku za takvu panoramu i našao sam sličnu samo još na vrhu Straža (174 m) iznad luke Ist, na istoimenom otoku. Planinskim kanalom nigdje nema cjelokupnog pregleda, svi ostali otoci ili su preblizu kao Pag, Silba ili predaleko kao Premuda, Lošinj ili su previše po strani kao Krk, Rab ili neki otoci zadarskog područja. Tko doista pozna Velebit kao planinu s kopna, dobit će s Ilovika (ili ev. Ista) najpoučniju sliku i pogled na sve one bezbrojne vrhove, primorske i pozadinske, koji se iz te panorame svaki za se jasno ističu u sasvim kontrastnim osvjetljenjima, osobito kasno popodne. Utrošio sam u par navrata više sati vremena, da identificiram pojedine vrhove, obline, pećine, ali mi to nažalost nije uspjelo. Bio bi veliki i korisni doprinos planinarskoj i turističkoj književnosti i propagandi, kad bi se baš s te točke razgledišta s Ilovika (ili možda i s Ista) izradila reljefna panorama cijele trupine Velebita s oznakama vrhova i visina, po uzoru kako je to učinjeno na pr. u obliku kružnih panorama s Begunjščice ili Grintavca. Vjerujem, da bi se našlo i stručnjaka i amatera, koji bi se tog djela rado prihvatali. A bio bi to veliki obol i radost našim planinarima.

4) Premuda — Grebeni.

Prvi od tri veća otoka na jugu od Lošinja, a koji već spadaju pod Dalmaciju jest Premuda, dugačak kojih 10 km, širine do 2 km. — Neobično je, da istoimenog glavnog mjesto otoka ne leži uz more u luci, kako je to inače na susjednim otocima na pr. Rabu, Cresu, Silbi, Lošinju i t. d. Mjesto Premuda smjestilo se oko 10 minuta hoda dalje, 60 metara visoko na hrptu sjeverne trećine otočkog kopna. Malo pristanište, zvano Loza, koje zaštićuju bijele morske hridine od udaraca valova, leži na zapadnoj obali. Cijav otok, osobito srednji i južni dio je dosta zelen. Najviša točka, otprilike u polovici otoka, zove se Vrh (90 m). On je zašumljen i polako se spušta prema južnom rtu Lopata, na koji se dalje na jug preko kanala nadovezuje otok Škarda.

Na putu između sjevernog kraja Premude, što leži na istoj visini s najjužnijim rtom Silbe, leže fantastični Grebeni. To su u pravom smislu riječi tri strme stijene izrasle iz mora u nizu od sjevera prema jugu, u ukupnoj dužini jedva 2,5 km, prekinutom na dva mjeseta uskim probojem mora. Najviši je srednji Greben sa 52 m. Vozeci

Otok Lošinj

se od Premude prema Silbi izgledaju Grebeni izdaleka kao peraje kakve orijaške morske nemani. Grebeni nisu naseljeni. Jedan dio srednjeg Grebena pokazuje nešto gustog zelenila na svom istočnom pobočju. Na zapadnoj strani srednjeg Grebena strže do tridesetak metara uvis bijele, glatke okomite stijene, koje jako privlače oko penjača.

5) Silba

S povoljnim vjetrom stići ćemo s Premude preko Silbanskog kanala za 1/2 sata (parobrodom 1 sat) do otoka Silba. Istoimeno naselje i luka Silba leži u sredini otoka, koji je ovdje stiješnjen na svega 1 km širine. Gradić se rasprostro preko čitave širine te uske prevlake, tako da dospire od mora do mora, t. j. od Olibskog do Silbanskog kanala, s pogledom na blizi Olib na istoku, a na Premudu na zapadu. Sama luka se smjestila na istočnoj obali, dakle u Olibskom tjesnacu. Ali ima i na zapadnoj obali, zvanoj Žalić, gat, koji služi za pristajanje u slučaju nevremena. Čitav se otok proteže na 8 km. U svom sjevernom dijelu dosta je pokriven zelenilom. Još do pod kraj prošlog stoljeća bilo je tu i nešto vinograda, koje je uništila filoksera i peronospora te su danas posve nestali. Pije se paško vino kao uostalom na većini ovih otoka. Žive pitke vode nema osim vrulja u maloj uvalli Draga, oko koje su nekad slabi slatkovodni izboji činili močvaru, leglo komaraca. Povodom jedne epidemije malarije tu su močvaru navrnuli u more i tako riješili problem malarije. Bar tako tamo govore.

Tu se diže najviši vrh, 80 m visoki Perečnik, odakle je širok vidik na razvedene obale okolnih otoka, osobito na Škardu i na rascijepljeni krševiti Ist.

Silba je čedno ljetovalište za ljude, koji traže mir bez komfora u raštrkanim kućicama, bez električnog svijetla. Ali zato ima uz istočnu luku krasna pjeskovita plaža.

Kao osobitost Silbe ističe se jedna kula, uzidana u ugao ogradnog zida perivoja oko kuće jednog starosjedioca na Silbi. Kula je visoka oko 15 m, okrugla, u promjeru niti 3 m, a upadljive su niti 50 cm široke kamenite stepenice, koje se izvana kule u obliku spirale ovijaju do vrha. Zbog oštре zavojitosti i tjesnoće stepenica, koje su danas i bez vanjske ograde, uspon je dosta neugodan. S vrha kule je pregledan vidik na selo i okolno more. Kula stoji stotinjak godina i oko nje su spletene razne fantastične anegdote. Imao sam prilike razgovarati s 85 godina starim unukom gradioca te kule. On se živo sjeća svog djeda i života u kući te opovrgava te sredovječne priče. Kula je sazidana samo za ukras bez ikakvog praktičnog cilja ili svrhe, kao i ona manja, ni 3 m visoka kula u protivnom uglu vrtnog zida.

6) Olib.

Po obliku je sličan Silbi samo mu je šira kijačasta polovina na jugu, dok je kod Silbe na sjeveru. I najviši vrh Kalac, 72 m, smjestio se na južnoj polovici. Pogled s Kalca je sličan onome sa Silbe na bliži Velebit preko Mauna i Paga, a na jugu oko seže do otokâ Mulat i Ugljan pa čak i do zadarskog kopna. Kažu, da se za osobito čistih vedrih noći vidi i svijetlo od Zadra.

Vožnja od Silbe ovamo traje pola sata. I na ovom otoku glavno mjesto, nad istoimenom lukom u sredini otočkog kopna, leži na hrptu prevlake široke svega 2 km. Luka Olib gleda na zapad u Olipski kanal. Obale Oliba nisu strme, a na sjeveru i na sjeveroistoku su dapače vrlo položite. Olib je nešto veći od susjedne Silbe, a vegetacija mu je bogatija i življia; masline i smokve, a pored svega ostalog sredozemnog raslinstva ima i gorskog hrasta. Duž čitavog otoka vode mnogi putevi, koji većinom vijugaju između kamenih ograda vrtova, krumpirišta i drugih tako da bure zaštićenih mršavih zelenih kultura. Olib je osobito na svojoj zapadnoj obali prilično razveden mnoštvom draga i dražica. Istočne obale i zatoni nose »slana« imena kao Vela slatinica, Slanačka voda, Slatinica, Južna slatinica. Zanimljivo je, da na Olibu nema gostionica ni hotela, te ga gosti i ne posjećuju.

Predimo na zapadne otoke Lošinju.

7) Susak.

To nije grad uz Rijeku nego neobični otok, sat vožnje iz malog Lošinja na zapad. On je najmanji od dosad opisanih naseljenih otoka; 3 km mu je najveća dužina, a 1 1/2 km širina kopna. Ali kolikogod je malen, toliko je zanimljiv.

Pričaju tamo stari otočani, da je Susak još prije 200 godina bio pravi robinzon-ski otok, gdje je u špiljama živjelo, tek nekoliko obitelji, a hranili su se samo darovima mora i plodovima svog otoka. To svakako zvuči dosta romantično tim više, što su na Susku pronašli kamenih ploča s rimskim napisima. Ako pokušamo uskladiti te dvije vremenske epohе, moramo zaključiti, da je taj otok u davnini morao biti naseljen pa onda tokom stoljeća iz bogzna kojih i kakvih razloga napušten i zaboravljen. Ni ova teza nije nemoguća, ako uočimo zabačenost Suska sasvim na

zapadu od ostalih kvarnerskih otoka, nepouzdane sredovječne prilike uopće, komunikacije te političke i sigurnosne prilike u ovom dijelu svijeta. Ovoliko tek neštočno i usput, a stvar je povjesničara i možda arheologa i etnologa da o tom reknu svoju.

Nego pozabavimo se drugim osobujnostima ovog otočića. Kao što je neobična i nejasna prošlost otočana tako je neobičajan i sam otok. Već dok mu se približavaš s mora primijetit ćeš neočekivanu građu tla. Susak nije krški otok kao njegovi susjedi. Na vasprenačkoj podlozi nagomilale su se pješčane naslage. Taj pijesak je fin, sitan, muljevit, jednoličan. Odakle se baš ovdje i ni na jednom bližem ni daljem otoku stvorio, teško je reći. Koliko sam mogao saznati, nisu ni stručnjaci geolozi načistu. Svakako te naslage pijeska u obliku terasa pokrivaju čitav otok do njegovih najviših površina, i nema sumnje, da baš to pješčano tlo čini Susak izvanredno plodnim. Sve što tu rodi i uspijeva, a to je u prvom redu grožde i povrće, sve je neobično sočno i veliko. Gotovo čitav otok je zeleni perivoj, vinograd, polje. Trska ovdje raste kao drač, korov koji raste posvuda i do 3 m visine. Rajčice tu izrastu i do 1/2 kg težine jedna, bundeve do začudnih dimenzija; grozdovi, koji rano sazrijevaju, teže i preko pola kile, a bobice su im nekad veličine tresanja i upravo se lijepe od sladora. Zato je i vino vrlo cijenjeno, ima ga malo — pa i otočić je malen.

No ne samo povijest Suska i njegovo bujno tlo nego i ljudi otočani su različni od ostalih. Domačih muškaraca ima razmjerno malo — mladići i starci. Mnogi su ostali u »svitu«. Mislim, da sam ih jedne nedjelje sve vidio, koliko ih ima. Svi su se poredali niza strmu ulicu i stepenice od luke do crkve navrh sela. Svi u svećanom ruhu, tih i mirni, za razliku od onih bučnih i »čakulavih« drugdje. Žene su strojne i žive i — mislim — ima ih bar tri puta toliko koliko muškaraca. Čuo sam, da Susak zato zovu otokom žena ili ženskim otokom. Upada u oči njihova osobita nošnja. Sve su jednako odjevene, i stare i mlade. Ispod čvrsto utegnutog pasa širi se, većinom crna, sukna — jedna ili više njih — s bezbroj gustih nabora. Ovi se već o bojkovima potpuno rastvaraju poput lepeze i padaju kao otvoreno zvono, koje siže tek dobrano do iznad koljena. Koljena su već nepokrivena kako kod bake tako i kod unuke. Hodajući ovako u kratkoj i širokoj suknnji kao da se zibaju; sukna kao poljuljano zvono, a noge kao dva batića. Tako im svaka kretnja izgleda živa i mlađenacka. Sve nose izrezane cipele i tanke crne ili obojene pamučne, vunene a i svilene čarape, koje sežu daleko iznad koljena do pod suknnju. Haljetak — bluza im je tjesno priljubljena uza struk, većinom s kratkim rukavima. Češljaju se ponajčešće na razdjel u sredini i s ovijenim pletenicama.

Zenske svećane nošnje i svadbeni običaji kao i plesovi su takoder neobični. Bili su te nedjelje neki svatovi. Mladenka je osim vrlo šarene i komplikirane haljine nosila na glavi neku vrstu peče s ukrasima od stakla i nakita upravo orijaskega dimenzija i težine, sigurno preko 2 kg, dok su djeveruše imale glave pokrivene pravim pravcatim jestivim tortama s vrpccama i cvijećem. Bile su dražesne, upravo »za pojesti« (ne mislim djeveruše nego torte!), a možda su torte bile i manac, ili kako oni kažu »jiška«.

I narječe tih ljudi je različno od susjednih im otočana; nekako odsječeno s dosta neobičnih izraza, koji možda podsjećaju na staroslavenske riječi.

E sad još nešto malo o samom otoku. Imao sam mnogo vremena. Obišao sam ga uzduž i poprijeko. Mala luka Susak u velikom zaljevu, otvorenom prema sjeveroistoku, ima 2 mala gata. Podalje je tvornica konzerva i ulja s nešto kuća; izgleda novije naselje, koje se tjesnim uličicama spojilo sa starim dijelom mesta. Taj stari dio uspinje se na malu visinicu od 30—40 metara nad morem, a od luke do središta tih kamenih kućica udaljen desetak minuta uspona. Lučki zaton prodire duboko u kopno, a širok je svojih 300 metara te ga je lako pregaziti, jer dubina na 50—80 metara od žala nije veća od 50—100 cm. Ovu uvalu zaobilazi pješčana staza iz luke prema jugu. Obišavši puncicu — rtić dolazi se do drugog jako ubočenog zatona, dugačkog po dijagonali oko 400—500 m. Uvala je obrubljena zelenilom i čini najidealniju pješčanu plažu. Poput baršuna fini meki pijesak prekriva cijeli zaton i produžuje se postepeno u kristalno čisto more tako položito, da nakon 200—300 metara dotiče jedva 1 metar dubine, napredujući tako još kojih stotinjak metara, gdje tek treba zaplivati. To naravno privlači mnoge izletnike, osobito kupače s Lošinja.

Čim se uzdigneš malo od žala, svuda su naslage pijeska, iz kojeg raste trska. Ako staneš na koji nepodgrađeni rub naslage, ona će pod težinom koraka odmah spuznuti dolje i ponijeti te sa sobom. Izvan mjesta su putevi usječeni u te naslage,

koje se dižu kao terase. Neobradeno tlo je zarašlo gustom trskom. Jugozapadni i zapadni dio otoka je sve vinograd. Prema sjevernom dijelu uzdižu se pješčane terase do najviše visine Garba, 98 m, gdje stoji svjetionik, koji svijetli na 36 km daleko. Krasan je razgled odavde na sjever preko Srakana, Unije i Cresa do Učke, na istok na Lošinj i Velebit, na jug do otoka Premude, kome slijeva leže u moru zeleni vršci Silbe, iza koje iskače vrh Kalac na Olibu. Sam Olib je zastrla Silba. A na zapad gledaš nepregledno plavo blještavo more, u kom se kupa sunce, što polako već zalazi . . .

Uvečer, čim se smrkne, nema više izvan kuće ni žive duše, i jedva gdjegdje probija slaba luč kroz mala uska okanca. To su ribari, koji se spremaju »na svi-jeće«, ako iznenada ne dune bura.

8) Unije i Srakane Vele i Male — Zečjak.

Kad smo vozeli se kroz Kvarner parobrodom od Rijeke niz Cres dokučili sjevernu glavicu Lošinja, rt Osor, ulazimo u široki Unijski kanal, koji dijeli Lošinj od otoka Unije. Desetak kilometara je dužina, a prosječna širina 2—3 km tog inače jedva poznatog i gotovo neposjećivanog najzapadnijega kvarnerskog otočića. U istočnu obalu duboko su mu zadrli zaljevi, upravo fjordovi. Srednji od njih zasijeca najdublje u kamenu trupinu otoka, tako da mu je kopno na tom mjestu jedva 500 m široko. Kad se voziš mimo Unije, ne ćeš vidjeti ni traga kakvom ljudskom naselju, tek nešto zelenila pokriva kamenu površinu. Grebenska kosa, koja se vuče u smjeru jugoistoka, zarasla je što grmljem što kržljavim drvljem i završava na uskom jugoistočnom jeziku otoka visom Arbat, 129 m. Taj vrh je ujedno i najviša točka ispona na okolnim otocima Lošinja. (Cres budući da je mnogo veći od samog Lošinja, ne smatram ovđe okolnim otokom Lošinja.) Sjeverni dio grebena kulminira na visu Križ, 103 m. Zapadno od otočkog grebena rasprostrla se široka otočna nizina zvana Polje, koja seže do južnog rta Netak sa svjetionikom radiusa od 23 km. Polje kako tako hrani maslinama, vinom i sa nešto povrća, ono malo otočana, što tu žive u jedinom naselju, tihom mjestancu Unije, smještenom posred zapadne obale. Selo Unije ujedno je i najzapadnije naše naselje na istočnom Jadranu.

U jugoistočnom produženju Unije, ispod rta Arbat, proći ćemo morski prolaz širok 2 km i prodefilirati duž jednoličnog 3 km dugog i jedan km širokog Velog Srakana. Njegova je sjeverna točka rt Straža, a na jugu se — prekinut uskim morskim tjesnom — nastavlja u Mali Srakan, zapravo školj s najvišim isponom od 24 m nad razinom mora. Unije i ova Srakana, iako se čine zabačenima, ili možda baš zato, dragi su ribarima, i oni jedini oživljaju njihove obale.

Sasvim sjeverno od Unije i od Lošinja, 5—6 km zapadno od kopna Cresa leži pusti oveći kameni školj zvan Zečjak. Jedini život na tom podugačkom otočiću je mnoštvo zečeva, što opravdava i ime, te na hiljadu galebova, koji se ovđe rasploduju. Tko jednom ovamo zaluta barkom ili jedrilicom, naići će posvuda na galebja jaja.

Savezni alpinistički logor u Magliću

5.-13. VIII. 1956 godine

Zaključkom sastanka koordinacione komisije za alpinizam i Gorsku službu spašavanja Planinarskog saveza Jugoslavije, održanog u Zagrebu 17. VI. 1956. god., komisija za alpinizam PSH-a, preuzela je organizaciju saveznog alpinističkog logora.

Na jednom od slijedećih sastanaka komisije podijeljena su zaduženja i otpočele pripreme, koje su solidno i na vrijeme izvedene. Izrađen je i Pravilnik logora. Svrha i cilj logora bila je: vršenje kvalitetnih i prvenstvenih uspona, uspostavljanje i jačanje veze među alpinistima pojedinih republika, razvijanje drugarstva, pružanje pomoći manje razvijenim republikama na području alpinizma i upoznavanje krajeva iz NOB-a.

Sastanak je zakazan 4. VIII. u jutro, u Foči. Hrvatska ekipa sa organizatorima, krenula je dva dana prije već uobičajenim putem preko Sarajeva sa svim popratnim neminovnostima, prekrčavanjima, gužvom, sparinom i čadom. Preskočit ćemo obavezno čekanje šumske željeznicе prema Tijentištu, a također i organiziranje transporta do jezera, pa ćemo biti već na njemu.

Ovo je treći grupni posjet alpinista ovom kraju. Prvi poslijeratni posjet bio je 1949. godine. Tada su boravili u ovom predjelu alpinisti PD »Zagreba«. 1954. godine organiziraju planinari Sveučilišta drugi posjet.

Za razliku od predašnjih grupa koje su prilazile jezeru preko Tijentišta i Suhe, treća grupa upotrebljava kraci i bolji put preko Dragoš sedla, Perućice, Prijevoja i Suhe jezerine. Međutim postoji još kraci put, kojeg savjetujemo slijedećim grupama, a taj vodi od željezničke stanice Bileća preko Gackog do Čemerna (autobusna i kamionska veza). Od Čemerna preko izvora Sutjeske i Vlasulje do jezera nema više od 3—4 sata.

Nešto o organizaciji logora

Logor je smješten 100 metara od potoka koji ulazi u jezero, na križanju putova za Trnovačke katune, Trnovački Durmitor i Maglić.

Rukovodstvo su sačinjavali: voda logora, ekonom, te po jedan predstavnik republičkih ekipa. Na sastancima je rješavana sva problematika kao rodoslijed dežurstava, održavanje vežbe, analiza proteklog dana i penjačkih uspona, donesen je plan rada za slijedeći dan i drugo. Analize uspjeha sa kritikama bile su iznošene uz logorske vatre, koje su stvarale ugodna i prisna raspoloženja.

Ispit alpinističkog pripravnika

Naslov penjaču može se dati jedino na temelju poznavanja njegove teoretske i praktične spreme. Stoga se kandidati podvrgavaju ispitu. Ideja da se ispiti za alpinističke ekipne i alpiniste održavaju na terenu pokazala se neophodnom, stoga se je ova praksa udomačila u našoj organizaciji. Svi kandidati koji steknu uvjete po Pravilniku mogu polagati ispit. Na prijedlog hrvatske eiske, rukovodstvo logora, uz odobrenje Komisije za alpinizam, odobrilo je polaganje ispita Gilić Stanku, članu AO-a iz Rijeke. Jedan stariji alpinist je u zajedničkom penjanju sa kandidatom, ocijenio njegove sposobnosti i dao pozitivnu ocjenu. Teoretski dio ispita, trajao je cijelo poslje podne, a rezultat je bio čvrsto stezanje ruke i srdačne čestitke svih učesnika logora. Ispitna komisija je na temelju odgovora koji su pokazali svestrano i široko znanje kandidata iz alpinizma i planinarstva, podijelila naslov alpinističkog pripravnika, a obzirom na staž iznimno je odobreno polaganje ispita za alpinistu već slijedeće godine.

Proslava stotog alpinističkog uspona

Kod nas se alpinizmom bavio, sve do nedavno, jedan uski krug planinara, za koje se ne može reći da su mnogo poradili na razvoju alpinizma. Stoga su i proslave stotog uspona još uvjek rijetki događaji. Takva jedna skromna svečanost zabilježena je na logoru. Osmog kolovoza je penjač Lukšić propenjao stoti uspon. Po povratku u logor najstariji član logora Belaćić u ime svih prisutnih čestitao je penjaču na postignutom uspjehu i primjernoj upornosti.

Rezultati

Princip dogovora među penjačima bio je dominantan za vrijeme cijelog logora. Dogovori za uspone vršeni su unaprijed. Početnici su bili raspoređivani uviјek među naprednjim penjačima, koji su ih za vrijeme uspona instruirali. Literatura je stajala na raspolaganju pa su je navezi obilno koristili. Ako pridodamo dvojicu učesnika ranijih ekipa, koji su davali objašnjenja i tumačenja, tada možemo ustvrditi, da su navezi spremno odlazili na zadatke.

Za vrijeme logora izvedeno je 28 prvenstvenih smjerova i 43 ponavljanja. Od prvenstvenih smjerova 22 se odnose na uspone, 6 na silaze. Od ponavljanih smjerova 22 se odnose na uspon, a 21 na silaze.

ZANIMLJIVOSTI SA USPONA

Okno u Žduli

Sat i po hoda od Trnovačkog jezera, u masivu Volujak, nalazi se stijena nazvana Stanina greda. Prema pričanju stijena je dobila naziv po pastirici Stani, koja se sa vrha bacila u provaliju zbog nesretne ljubavi. Zanimljivost ove stijene je u izrazitim zarezima. Oni vode od podnožja do vrha. U lijevom zvanom Ždula igra prirode je stvorila skoro potpuno glatko, osam metara široko okno. Penjački navez Belačić-Lukšić, koji su propenjali ovaj rijetko interesantan smjer, utrošili su više od sat vremena da bi svladali krajnje tešku duljinu uzeta u oknu.

Avionski motor

Par dana kasnije, spremao se navez Kambić-Lukšić u desni zarez. Izgledao je neobično eksponiran i prevjesan. Ponijeli su sobom obilno penjačkog materijala. Iz doline Štavljan, koja poput triglavskog ledenjaka čuva snijeg preko cijele godine, ulazi se u smjer preko aluminijskih krhotina nastradalog aviona. Priča se da je avion opskrbljivao partizane hranom i materijalom. Bio je magloviti dan kada se je razmrskao o stijenu.

Ispunjeni neizvjesnošću, penjači su napredovali. Kada su došli na »teško« mjesto jedna pukotina u nutrini stijene omogućila je lagani prolaz. Uživajući u hladu i lagom prolazu, napredovanje je pružalo zadovoljstvo. Odjednom se ispriječio aluminijski. Oštećen, no dobro uščuvan avionski motor, stajao je zabrtvlen u kaminu. Preostalo jedno krilo propelera stršilo je van iz stijene. S penjačkim čekićima, nakon višestognog uspona, uspjeli su penjači demontirati propeler i baciti ga u dolinu. Slijedilo je još stotinjak metara do vrha, a da nisu upotrebili ni jednog klinu.

Vjerojatno je ovo prvi penjački navez, koji je ponio iz smjera trofej — avionski propeler. Propeler je pohranjen u planinarskom muzeju.

Smjer sa jezercem

Još je jedna zanimljivost zabilježena na jednom usponu. Bila je svježa večer. Penjači sakupljeni oko logorske vatre, omotani gunjevima preko leđa, gledali su igru iskara, pucketanje i žar vatre. Pričali su se utisci sa uspona tog dana.

— »U današnjem smjeru Trnovačkog Durmitora«, otpočne Saša, »naišli smo na jednu osobitost. Bilo je sporno. Penjao sam prvi i odjednom sam osjetio val hladnog zraka. Izlazio je iz jednog otvora. Zavirio sam u nj, no nisam ništa vido. Bacio sam kamen i voda je zaplijnsnula. Eto naišao sam na jezerce u stijeni. Zbilja rijetkost.« Sutradan je pet naveza prošlo tim smjerom.

Povratak

Sest punih dana, prekratko je vrijeme za logor u ovom kraju, gdje je potrebno 5 do 6 dana samo za pristup i povratak. Stoga i nisu riješeni svi penjački problemi. Ograničena finansijska sredstva diktirala su povrat.

Nakon rušenja logora jedna grupa pratila je materijal prema Foči, dok je druga veća otišla preko Sutjeske za Čemerno prema moru, obilazeći krajeve slavne iz naše oslobođilačke borbe.

Osvrt (iz izvještaja rukovodstva logora)

Disciplina svih ekipa bila je primjerna, pa rukovodstvo ne bi imalo nikakve primjedbe. Zadaci su se izvršavali po planu. Drugarstvo i prijateljstvo došlo je do punog izražaja u skupnim poslovima, kao i pojedinačnim pomaganjima. Primjerice žrtvovanje težih ili prvenstvenih uspona, a da se pomogne mlađima ili slabijim drugovima, kako bi logor kao cjelina imao veće rezultate.

Može se reći da su se svaki dan održavale konzultacije ili sastanci u kojima su učestvovali svi učesnici logora, tako da je svaki pojedinac imao puno učešće u sprovodenju zadatka koji su postavljeni Pravilnikom.

Na želju makedonske ekipe, održane su vježbe u blizini logora iako u planu logora nisu bile predviđene.

Novi zadaci nas очekuju

Na završnom sastanku učesnika, ocijenjen je pozitivno rad logora. Davane su sugestije za održavanje slijedećeg logora. Nakon konzultacije rukovodstva zaključeno je da se dade prijedlog P. S. J., da se jedan od slijedećih kvalitetnih logora održi u području jugoslavenskih Prokletija, gdje se nalaze izvanredne, još neosvojene stijene u alpinističkom smislu. Takoder je predloženo da republičke komisije za alpinizam nastave sa održavanjem početničkih alpinističkih tečajeva, kako bi na jednom ovakvom logoru učestvovali samo najspremniji alpinisti.

Branko Lukšić

Tehnički opisi prvenstvenih penjačkih uspona u Magliću

*izvedenih na saveznom alpinističkom logoru u Trnovačkom Durmitoru,
Magliću, Vlasulji, Studencu i Staninoj Gredi od 6. VIII. do 12. VIII.
1956 godine*

Prvenstvene uspone i silaze izveli su slijedeći penjači:

- Antonov Nikola, Eleršek Vlado, Miličev Svetozar, Prepotnik Angela, Savenc Franc, Zupan Franc članovi A. O. P. D. »Univerze« Ljubljana;
- Buturović Muhamed, Mulalić Lala, Tomšić Drago članovi A. O. P. D. »Željezničar« iz Sarajeva;
- Gilić Stanko, Antunović Darko članovi A. O. P. D. »Rijeka«, Rijeka;
- Kambič Boris i Filipović Damir, članovi A. O. P. D. »Mosor« Split;
- Blažuk ing. Aleksandar, Kovačić Zdravko, Rastovski Nada, članovi A. O. P. D. »Zagreba«, Zagreb;
- Bujan Ivo, Lukšić Branko, članovi A. O. P. D. S. »Velebit« Zagreb;
- Belačić Drago, član P. D. »Željezničar« Zagreb;
- Kelmendi Sulejman, član P. D. »Đerovica« Peć;
- Nemec Josip, član A. O. P. D. »Maglić« Goražde;
- Nikolovski Jordan, član P. D. »Skopje« Skopje.

I. MAGLIĆ — zapadna stijena

1. Bosanski smjer

Prvenstveni uspon izveli Buturović Muhamed i Tomšić Drago 7. VIII. 1956.

Prilaz sa katuna pod Maglićem uz sipar do travnate staze ispod stijene. Stazom do prvog žlijeba u lijevo.

Ulaz u stijenu slobodnim penjanjem dvije duljine užeta, do pod bijele ploče. Preko ploča kosom pukotinom prvo u desno, zatim pravo gore (IV) do lakšeg i dosta kršljivog žlijeba. Njime koso u lijevo do pod prevjes (K). Odavde prečnicom u lijevo, a zatim gore na zupčasti vrh. S vrha slijedi spust i uspon na drugi Zub. Dalje slijede manji zupci, koji se zaobilaze sa lijeve strane do pod greben. Slabo razvedenom stijenom, nakon tri duljine užeta, do vrha glave. Sa nje preko žlijeba na travnat i položen teren, koji vodi do na vrh Maglića.

Duljina smjera oko 500 m. Vrijeme uspona 4.30 sati. Ocjena donji dio vrlo teško (4), gornji teško (3), srednje teško (2).

2. Zapadna jaruga

Prvenstveni uspon izveli Antonov Nikola, Savenc Franc i Kelmendi Sulejman 8. VIII. 1956.

Ulaz u smjer sa sipara po izrazitoj jaruzi koja presjeca cijelu stijenu. Nakon druge duljine užeta, crveni prevjes zaobilazi se u lijevo. Zatim jarugom po glatkom prevjesnom zabrtvlenom kamenu (IV, K). Još dvije duljine i dolazi se do 6 m visokih ploča (+ IV), koje se prelaze slobodno trenjem. Smjer se nastavlja okomito gore po jaruzi do kaminskog istupa (10 dužina užeta). Po glatkom i ispranom kaminu (V, KKK), u kojem su dva zabrtvljena previšna kamena, prelazi se na zapadni brid Maglića (Kamena piramida) po kojem se izlazi na vrh.

Duljina smjera 350 m. Vrijeme uspona 3 sata. Ocjena: teško (3), dva mesta vrlo teško (4) i jedno izvanredno teško (5).

3. Bosansko-slovenski smjer

Prvi uspon izveli Prepotnik Angela i Mulalić Lala 8. VIII. 1956.

Smjer vodi između krajnjeg grebena i žlijeba.

Pristup: od Suhe jezerine stazom preko katuna kroz šumu i siparom do stijene.

Ulaz od žlijeba 6 m u lijevo, kroz razvedenu stijenu, pet duljina užeta do police. Dva metra u lijevo, preko 3 metra glatke ploče u razvedeni teren. Po njemu dvije duljine do tri prevjesa, koja se prolaze slobodno, da bi se došlo do udubine (K, K). Izlaz

iz udubine lijevom stranom preko prevjesa koji je ključno mjesto smjera (V). Dalje smjer prolazi po rastrganom, razvedenom terenu (III) na greben (piramida). Njime do visoke stijene. Sa njena vrha slijedi spust u lijevo dole preko prevjesa, (dvije duljine) zatim policom gore u desno i grebenom do vrha (Kamena piramida)

Duljina smjera oko 500 m. Vrijeme uspona 4 sata. Ocjena: teško (III).

4. Smjer »Univerze«

Prvi uspon izveli: Zupan Franc i Miličev Svetozar 8. VIII. 1956.

Ulez oko 200 metara od velikog snježišta u podnožju stijene. Po travnatoj stjeni i glatkim pločama, ugibajući se u desno, nakon 12 duljina užeta, dolazi se do travnate sipine pod glavu. Po njoj desno do snježišta, a zatim na najniži dio glave (4 duljine). Sada po plitkom žlijebu i previsu (vrlo kršljivo) u desno gore (7 duljina) na maleni greben koji je iznad velike jaruge. Zatim lijevo po žlijebu gore do glatkih prevjesa u glavi. Prevjesi se zaobidu desno po vrlo teškim pločama ili žlijebu (dvije duljine). Sada se preko nosa u stijeni silazi nad policom. Od nje grapom, pa lijevim žlijebovima na vrh stijene. Izlaz 2 metra od kote 2388.

Duljina smjera oko 700 m. Vrijeme uspona do pod glavu 2.30, po glavi do vrha 2 sata. Ocjena: donji dio do travnate sipine srednje teško (2), gornji dio teško (3) — vrlo teško (4), sa jednim mjestom izvanredno teško (5).

II. TRNOVAČKI DURMITOR

A. Glava ili kako je narod zove Trzivka — sjeverozapadna stijena.

1. Skrajne lijevi brid

Prvi uspon izveli Antonov Nikola, Savenc Franc i Prepotnik Angela 7. VIII. 1956.

Ulez preko travnatog po prilici 10 m^2 terena, po bridu (6 dužina), nakon kojih teren postaje strmiji, kršljiviji i traje sve do vrha. Prelazi se preko glatkih ploča sa dobrim hvatištim, ali treba jako paziti, jer su gromade nesigurne. Na osmoj duljini, nalazi se kamena piramida.

Visina stijene oko 400 m. Vrijeme uspona 2.30 sati. Ocjena: donji dio srednje teško (2), gornji teško (3) s vrlo teškim izlazom.

2. Smjer u lijevoj strani Trzivke

Prvi uspon izveli Zupan Franc i Miličev Svetozar 7. VIII. 1956.

Ulez u smjer od crvenog odloma u lijevoj strani stijene. U prvoj duljini užeta prijeći se preko brida u razvedenu stijenu (5 duljina užeta) do lijevog kraja široke sipinaste police, koja se pruža preko većeg dijela stijene, od velike rupe na lijevo. Po žlijebu dvije duljine užeta, a zatim lijevo na brid velike karakteristične jaruge. Zatim gore (7 duljina) na vrh. U četvrtoj duljini užeta prelazi se preko kršljive, na jednom mjestu previsne, stijene (K). Slabo osiguravalište u okomitoj stijeni.

Visina stijene oko 400 m. Vrijeme penjanja 2.30 sati. Ocjena: donji dio teško (3), srednji dio vrlo teško (4), sa jednim mjestom izvanredno teško (5). Izlaz srednje težak (2).

3. Varijanta »Y«

Prvi uspon izveli Prepotnik Angela i Bujan Ivo 6. VIII. 1956.

Varijanta otočinje iz sredine smjera Bujan—Cernić (Vidi N. P. br. 10—11/54) na mjestu gdje završava donji kamin. Nastavlja se do police (oko 60 m.) i prelazi na desni greben, koji je zapravo lijevi dio bijelih plata, vidljiv iz doline. Po njemu nekoliko duljina užeta kršljivim terenom na rub stijene. Izlazi se na mjesto koje je jednu duljinu užeta desno od vrha sa piramidom.

Visina stijene oko 300 m. Vrijeme penjanja varijante 1 sat. Ocjena: srednje teško (2). Stijena je kršljiva.

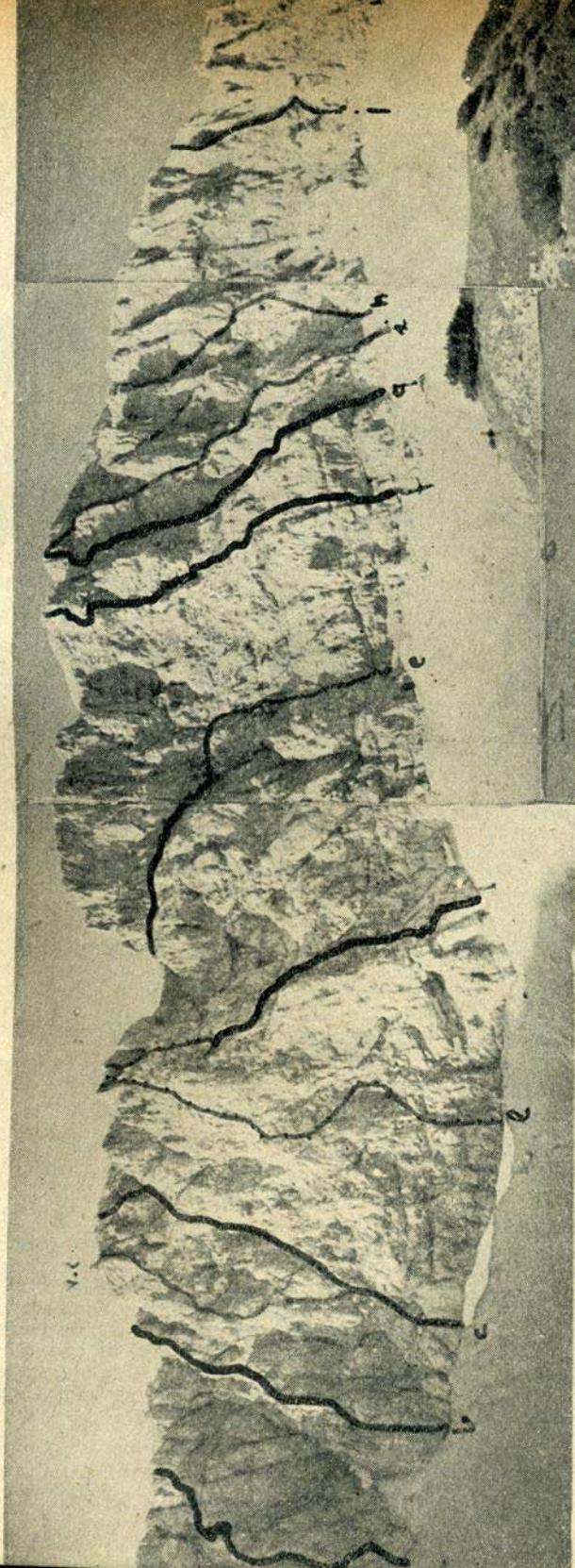
B. Sjeverna stijena (V. C.)

1. Varijanta centralnog smjera trapeza

Prvi uspon izveli Lukšić Branko, Eleršek Vlado i Kelmendi Sulejman 11. VIII. 1956.

Centralni smjer trapeza se napušta nakon druge duljine užeta. Penje se u lijevo prema bridu. Zatim po njemu tri duljine, policom u desno do pod čvrstu 20 metarsku stijenu. Njenim desnim bridom na najviši vrh trapeza.

Vrijeme penjanja 3.30 sati. Ocjena: teško (3), dva mesta vrlo teško (4). Visina stijene oko 280 m.

Centr. barijera Trn. Durmitora

Varijantu c izveli penjači: Lukšić-Fleršek-Kelmendi
Smjer h izveli penjači: Blažuk-Rostovski-Kovačević

Smjer i izveli penjači: Lukšić-Nikolovski
Smjer j izveli penjači: Antonov-Savenc

Smjer k izveli penjači: Kovačević-Rostovski
Foto: E. Rakš

2. Direktni smjer trapeza (L)

Prvi uspon izveli Lukšić Branko i Nikolovski Jordan 8. VIII. 1956.

Ulaz sa prvog snježišta ili oko 60 metara u desno od centralnog smjera trapeza. Pravac vodi nešto malo u desno do u izrazito crvenu, najveću rupu. Na polici, pri dnu rupe, sagradena kamena piramida. Iz rupe se silazi metar dolje. Desno se bridom diže nad rupu. Po razvedenijoj, ali kršljivoj stijeni traverzira se nešto u lijevo do kraja police, iznad koje je druga crvena rupa. Na kraju police prelazi se prevjes i ulazi u plitki žlijeb. Njime do kraja koji završava nosom. Od nosa, oko 15 metara, do pod prevjes kroz jednako kršljivu stijenu. Prevjes se prede slobodno (VI). On je ujedno ključ smjera, nakon čega se dolazi u lakši teren. Nastavlja se lagano desno do brida i vrha.

Visina stijene oko 250 metara. Vrijeme uspona 8 sati. Ocjena: do glavnog prevjesa izvanredno teško (5), sa skrajnje teškim mjestima (6). Od prevjesa do vrha teško (3).

3. Bosanski smjer (i)

Prvi uspon izveli Buturović Muhamed, Mulalić Lala i Tomšić Drago 6. VIII. 1956.

Ulaz 30 metara desno od smjera »G« (N. P. br. 10—11/54) preko malog snježišta desnim grebenom iznad širokog žlijeba. Preko kršljivih i travnatih glavica do veće terase. Koso u lijevo do pod okomit žlijeb. Dalje lijevo (K) preko prevjesa uz sami žlijeb do većeg proširenja (sipar, K). Ravno gore 50 m do udubine (sipar). Zatim naglo lijevo na veliki plato obrastao travom (kamena piramida). Dalje preko slabo razvedene ploče do pod prevjes u udubljenju. (K). Lijevo prečnicom u žlijeb i njim na vrh, koji je zajednički sa smjerom »G«.

Visina stijene oko 250 metara. Vrijeme penjanja 3 sata. Ocjena smjera teško (3). Srednji dio vrlo teško (4).

4. Smjer sa jezercem (H)

Prvi uspon izveli Blažuk ing. Aleksandar, Rastovski Nada i Kovačević Zdravko 6. VIII. 1956.

Ulaz desnim snježištem od smjera »G«. Lagano po razlomljenom kamenju u desno do malog grebena. Zatim 10 metara prečnicom lijevo do u kamin, kojeg tvori izrazita ljsuka sa glavnom stijenom. Sa vrha kamina prelazi se lijevo u okomit žlijeb te po njemu do prve rupe (piramide). Oko 15 metara više, dolazi se po nastavku žlijeba u drugu rupu u kojoj se nalazi malo jezerce. Kojih 5 metara gore po vrlo razlomljenom terenu prečnicom u lijevo na dobro stajalište. Nakon duljine užeta, po razvedenoj, ali vrlo sipljivoj i eksponiranoj stijeni, do pod desno u koso, položeni prevjesni žlijeb. Preko njega još 10 m do ruba stijene (piramida).

Visina stijene oko 180 m. Vrijeme penjanja 4 sata, normalno potrebno oko 2 sata. Ocjena teško (3). Ulaz je srednje težak (2), a izlaz vrlo težak (4).

5. Smjer po bridu (J)

Prvi uspon izveli Antonov Nikola i Savenc Franc 6. VIII. 1956.

Ulaz u skrajnje zapadnom kutu po sispinastom terenu 100 metara u desno od smjera »G« do crvenih odloma. Po bridu do izlazne gredine, preko koje se dolazi do izlaza na travnati obrasli teren.

Visina stijene oko 150 metara. Vrijeme penjanja 1 sat. Ocjena: teško (3), sa jednim mjestom plus vrlo teško (+ 4).

6. Krajnje lijevi žlijeb (K)

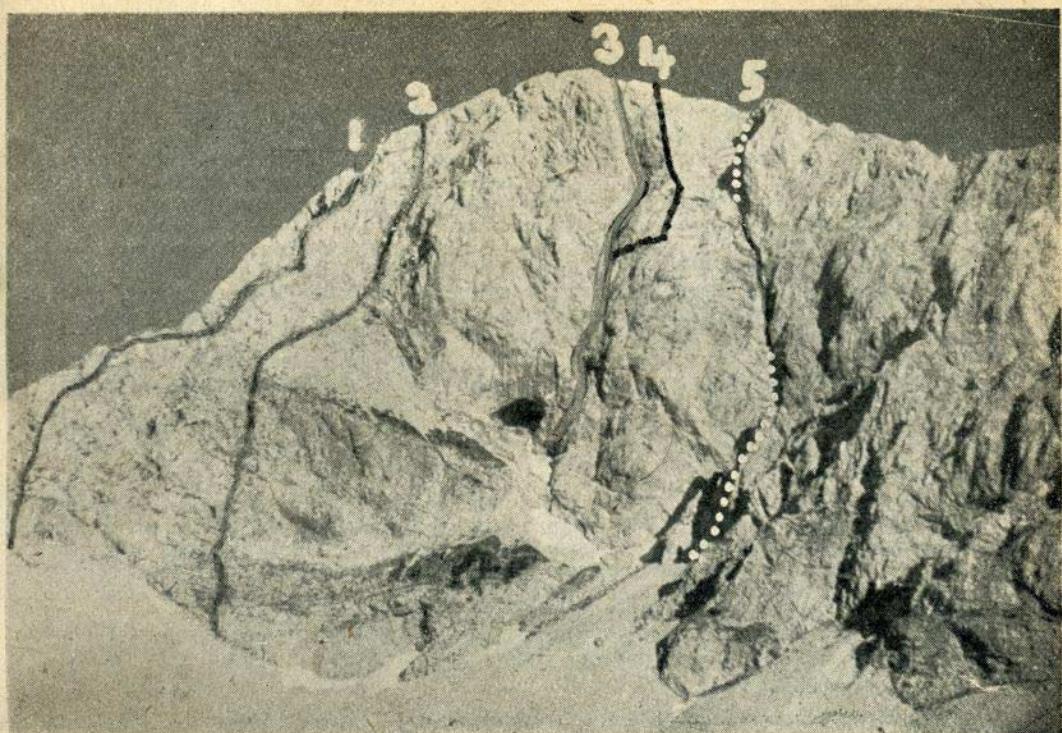
Prvi uspon izveli Bujan Ivo, Gilić Stanko i Antunović Darko 8. VIII. 1956.
(Vidi opis penjačkog silaza).

C. Vrh Trnovačkog Durmitora

Prvi uspon izveli Savenc Franc i Kambić Boris 10. VIII. 1956.

1. Slovensko-hrvatski smjer

Ulaz kod srednjeg snježišta, te po jarugi do okrugle police. Sada u lijevo lagano po plitkom žlijebu do crnih ploča. Nato desno po policama do velikog balkona. Po dobro razvedenoj stijeni do police. Nastaviti gore po stijeni preko malog prevjesa (IV) do sispinaste police. Zatim po crnoj prevjesnoj stijeni (IV, može se i zaobići), travnatoj polici i žlijebu lijevo do male rupe. Iz nje preko glatkate stijene u travnati urez, te po njemu do police obrasle klekovinom (piramida). Po žlijebu do klekovine. Oko tornja lijevom stranom na brid preko razvedenog prevjesnog kamina i klekovine do sipara. Kada se prede preko plitkog razvedenog prevjesnog kamina i klekovine do sipara. Osim dve duljine užeta do vrha.

Glava Trnovačkog Durmitora — Trzivka

1. Krajnje lijevi brid — Penjači: Antonov-Savenc-Prepotnik
2. Lijevi brid — Uspon izveli: Zupan-Miličev
3. Smjer Y — Uspon izveli: Bujan-Cernić (»Naše planine«, br. 10—11, 1954)
4. Varijanta Y — Uspon izveli: Prepotnik-Bujan

Duljina smjera oko 450 m. Vrijeme penjanja 3.30 sati. Ocjena: teško (3), mjestično vrlo teško (4).

2. Bosansko-hrvatski smjer

Prvi uspon izveli Nemec Josip i Filipović Damir 8. VIII. 1956.

Ulez 30 metara u lijevo od malog snježišta, vidljivog sa Trnovačkog jezera. Penje se direktno, dok se ne izide do police obrasle klekovicom. Zatim se preći u desno do jaruge. Njome lagano u desno do strmih razvedenih polica, koje vode do pod izlaza. Izlazi se na malo sedlo. Trideset metara od izlaza je razvedena ploča, na kojoj je prislonjena ljuska. Ona sa pločom tvori kršljiv kamin. Po njemu do ruba stijene.

Visina stijene oko 300 m. Vrijeme penjanja 2 sata. Ocjena: srednje teško (2), mjestično teško (3).

3. Smjer po sjevernoj stijeni

Prvi uspon izveli Zupan Franc i Miličev Svetozar 9. VIII. 1956.

Ulez desno od najvišeg snježišta pod stjenom. Dvije duljine do teške prečnice u lijevo. Zatim 4 duljine užeta gore do glave. Sa njene lijeve strane nastavlja se po težem žlijebu i pločama do lakšeg terena u lijevo. Treba tražiti prolaze u desno da bi se izišlo na vrh.

Visina stijene oko 300 metara. Vrijeme penjanja 2.15 sati. Ocjena: teško (3).

III. VLASULJA — Sjeverna stijena

1. Smjer po desnom rebru. (e)

Prvenstveni uspon izveli Blažuk ing. Aleksandar, Gilić Stanko i Kambič Boris 9. VIII. 1956.

Ulez travnatom policom u najnižem dijelu stijene. Na srednjem dijelu police ulaz u stijenu i nakon dvije duljine užeta po razvedenom terenu dolazi se do prostrane gredine, od koje se diže desno rebro. Jedna duljina užeta po kosoj prostranoj polici u desno do kraja. Plitkim žlijebom gore pod izraziti strop. Prečnica u lijevo po kršljivoj, glatkoj, vertikalnoj, mjestimično prevjesnoj stijeni (slaba hvatišta), do uskog kamina kojeg tvori ljsuska sa stijenom (VI). Kaminom kojih 5 metara na vrh ljsuske. Dalje uskom i vrlo eksponiranom policom, jednu duljinu užeta u lijevo do njenog kraja. Zatim 6 m okomito po uskom žlijebu, te prečenjem koso u desno preko glatke isprane ploče (VI) prelaz u uski žlijeb. Iz njega prelazi se na strmu i glatku policu do njena kraja. Iznad nje uzdiže se vertikalno prevjesna pukotina, zarašla travom, a u lijevo eksponirana glatka ploča. Najprije 3 m lijevo po ploči, zatim desno u prevjesnu usku pukotinu (K, K, VI), te njome pravo gore na rub, gdje počinje prostrana polica vidljiva iz doline (piramida) u lakši teren. Desnom policom na brid. Njime do druge police (piramide). Sa njenog kraja po razlomljenom terenu na vrh.

Visina stijene oko 400 m. Vrijeme penjanja 10 sati. Ocjena: do gredine i izlaz teško (3), sredina izvanredno teško (5), sa tri mesta skrajnje teško (6).

2. Lijevo rebro (e)

Prvenstveni uspon izveli Kambič Boris, Gilić Stanko i Filipović Damir 6. VIII. 56.

Ulezak u smjer je sa snježišta i sipara najveće jaruge. Njom do širokog kamina. Zatim kroz drugi kamin u kratko usko nadsvoden kamin (V). Iz njega gore u jarugu do snježišta. Od njega desnom stijenom jaruge koso u lijevo do police (piramida). Sada desno na rebro do ploče sa pukotinom, što ju pravi desni brid stijene. Od kraja ploče kršljivom stijenom (piramida), po rebru do vrha stijene (piramida).

Duljina smjera 350 m. Vrijeme penjanja 3 sata. Ocjena: Jaruga i izlaz teško (3), prečnica vrlo teška (4), ploča izvanredno teška (5).

3. Ljevi žlijeb (d)

Prvenstveni uspon izveli Blažuk ing. Aleksandar i Kovačević Zdravko 7. VIII. 56.

Ulez u žlijeb, lijevo od smjera Zgaga-Rakoš (vidi N. P., br. 2—3/50). Po njemu preko skokova (III) do uklještenog velikog kamenog bloka, pod kojim se nalazi rupa duboka kojih 5 m (piramida). Iz rupe glatkom ispranom pločom u desno ispod prevjesa (K) izvanredno teško (5). Nakon 6 m prečnicom u lijevo na razveden gornji dio kamnog bloka, te uskim žlijebom u lagani teren, koji vodi na rub stijene.

Visina stijene 350 m. Vrijeme penjanja 2.30 sati. Ocjena: srednje teško (2), mjesti-mično teško (3), s jednim mjestom izvanredno teško (5).

IV. STUDENAC — Sjeverna stijena

1. Desni brid piramide

Prvenstveni uspon izveli Tomšić Drago i Kelmendi Sulejman 9. VIII. 1956.

Smjer se nalazi u barijeri iznad Trnovačkih katuna i vodi desnim bridom izrazite piramide. Ulez sa sipara, preko mjestimično kršljive, ali razvedene stijene, do glatke ploče po uskoj pukotini, koja prelazi u žlijeb. Njime do vrha. Izlaz preko klekovine. Duljina smjera 120 m. Vrijeme uspona 1.30 sati. Ocjena: teško (3).

V. STANINA GREDA — Sjevero-istočna stijena

1. Smjer po lijevoj izrazitoj pukotini

Prvenstveni uspon izveli: Belačić Drago i Lukšić Branko 7. VIII. 1956.

Pristup: Od Trnovačkog jezera prema Trnovačkim katunima. Prije silaza k katunu desno na greben i po njemu do sedla po kojem vodi put u karlicu Šavljan, sa čijeg se kraja uzdiže stijena.

Smjer vodi po izrazitoj lijevoj pukotini kako je narod zove Ždula. Sa široke greidine smjer otpočinje žlijebom, koji se prekida prevjesom. Može se zaobići sa lijeve strane (izvanredno kršljiv). Po strmoj stijeni ponovo se ulazi u kraći kamin, koji završava sa malom travnatom padinom. Preko sipara ulazi se u okno veličine 9×4 m. Iz okna je jedina mogućnost prelaza lijevom stranom, nagiba 80° . Sistemom zamki i klinova (VI) na vrh okna (K, K). Desno zaobići okno i uči u širi žlijeb. Na mjestu gdje se zatvara, prijeći dvometarski prevjes i po širokoj jarugi do vrha (kamena piramida).

Visina stijene 250 m. Vrijeme penjanja 4 sata. Ocjena: vrlo teško (4), sa dva mje-sta izvanredno teško (5) i jednom duljinom užeta skrajnje teško (6).

2. Avionski smjer

Prvenstveni uspon izveli Lukšić Branko i Kambič Boris 12. VIII. 1956.

Smjer se proteže po izrazitoj pukotini u desnom dijelu stijene.

Ulez sa velikog snježišta, koji se proteže iz dna doline, do pod samu stijenu. Uskim dobro razvedenim žlijebom tri duljine na mjestu gdje žlijeb prelazi u pukotinu. Po njoj trenjem, zatim kaminskom tehnikom penjanja i najzad raskorakom, do zabrtvijenog avionskog motora. Dvadeset metara po žlijebu do u kamin. Iz kamina u žlijeb i na vrh (kamena piramida).

Visina stijene 250 m. Vrijeme penjanja 2 sata. Ocjena: teško (3), mjestimično vrlo teško (4).

TEHNIČKI OPISI PRVENSTVENIH SILAZA U PODRUČJU TRNOVAČKOG DURMITORA, STUDENACA I STANINE GREDE

I. TRNOVAČKI DURMITOR — Sjeverna stijena

1. Lijevi brid trapeza (B)

Prvenstveni silaz izveli Lukšić Branko, Eleršek Vlado i Kelmendi Sulejman 11. VIII. 1956. Opis uspona vidi N. P. br. 10—11/54.

2. Smjer za jezercem

Prvenstveni silaz izveli Savenc Franc i Kambič Boris 11. VIII. 1956. Vidi opis uspona.

3. Smjer po krajnjem desnom žlijebu

Prvenstveni silaz izveli Kovačević Zdravko, Rastovski Nada, Buturović Muhamed, Mulalić Lala, Tomšić Drago, Antonov Nikola, Savenc Franc 6. VIII. 1956.

Ulez u najniže sedlo sa desne strane stijene gledajući sa platoa pod barijerom. Spuštanje otpočinje travnatom padinom do sipara. Po siparu iz kojega mjestimično izviruje čvrsta stijena dvije duljine i prijeći na čvrstu stijenu pa na policu. Silaz u lijevo do završetka jaruge ispunjene sitnim kamenjem. Tu je polica po kojoj se okreće u desno. Ona silazi koso i sa stijenom pravi kut. Po njoj do u žljebić i na veliki siper.

Visina stijene oko 100 m. Vrijeme silaza 0.30 sati. Ocjena: lako (1) — srednje teško (2).

Smjer je idealan za brzi silaz nakon uspona u Trnovačkom Durmitoru.

Vrh Trnovačkog Durmitora

Prvenstveni silaz izveli Filipović Damir i Nemeć Josip 8. VIII. 1956.

Sa vrha se silazi po strmim policama prema trnovačkim katunima.

Visina smjera oko 150 m. Vrijeme silaza 1 sat. Ocjena: srednje teško (2) — lako (1).

STUDENAC

Sjeverna stijena

Prvenstveni silaz izveli Tomšić Drago i Kelmendi Sulejman 9. VIII. 1956.

Ulez u smjer 10 metara lijevo od izlaza smjera po desnom bridu piramide. Širokim i razvedenim žlijebom, koji se na dole neprestano širi, silazi se do mjesta, gdje se žlijeb grana. Slijedi 8 metara skok, koji završava dobrom policom. Sistemom polica do sipara.

Od vrha cijeli smjer je nagnut prema lijevoj strani i skoro se spaja sa ulazom u smjer po desnom bridu piramide.

Duljina smjera 120 metara. Vrijeme silaza 1 sat. Ocjena: srednje teško (3), jedno mjesto vrlo teško (4).

STANINA GREDA

Sjeveroistočna stijena

Prvenstveni silaz izveli Lukšić Branko i Kambič Boris 12. VIII. 1956.

Smjer vodi od najnižeg sedla položenom kršljivom jarugom do velikog snježišta, po njegovoj rubnoj pukotini i stjeni u dolinu.

Visina stijene 200 m. Ocjena srednje teško (2). Vrijeme silaza 1 sat.

Branko Lukšić

IV. godišnja skupština Planinarskog saveza Hrvatske

U Tomislavovom domu na Sljemenu održana je 4. i 5. studenoga IV. redovita skupština Planinarskog saveza Hrvatske, koju je otvorio Predsjednik Saveza drug Većeslav Holjevac.

Na skupštini je prisustvovalo 58 delegata Planinarskih društava Hrvatske, a kao uzvanici bili su predstavnici Planinarskog saveza Srbije, drugovi Veličković i Petrović, Planinarskog saveza Bosne i Hercegovine, drugovi Šrempl i Ilić, Saveza sportova Hrvatske drug Ranogajec, Savjeta za prosvjetu i kulturu drug Marijan Lanz, Skijaškog saveza Hrvatske drug Dr. Marović, STO »Partizan« drug Nedeljković, Turističkog saveza Hrvatske drug Hladnik i Ferijalnog saveza Hrvatske drug Jamnicki.

Nakon što je predsjednik PSH, drug Holjevac, otvorio skupštinu predložio je slijedeći dnevni red:

1. Otvaranje skupštine
2. Izbori organa skupštine
 - radnog predsjedništva
 - kandidacione komisije
 - komisije za zaključke
 - verifikacione komisije
3. Rad po komisijama
4. Diskusija po izvještaju komisija i zaključci, diskusija po izvještaju Upravnog odbora,
5. Izbor novog odbora; Razno.

Drug Holjevac je zatim istaknuo, da značaj ove skupštine leži u tome, da vidimo rezultate rada od skupštine na Platku prije dvije godine i nedostatke, koje ćemo nastojati otkloniti.

»Vidjet ćemo« rekao je dalje, »da je organizacija planinarstva učvršćena i ojačana. »Prestištreba takoder dosadašnje stanje u planinarstvu, da se dadu smjernice za što bolji budući rad« završio je drug predsjednik.

Nakon pozdravnih riječi, koje su skupštini uputili gosti, predložio je drug Holjevac, da se prede na izbor organa skupštine, pa je na prijedlog Dr. Franje Erege izabrano slijedeće radno predsjedništvo:

Petar Kleut, P. D. »Dinara« Knin
Zdravko Mrakar, P. D. »Sl. Požega«
Krsto Sojat, P. D. »Rijeka«
Dr. Branko Gušić, P. D. S. »VELEBIT« Zagreb
Ivo Štefanac, P. D. »Zagreb«
Krešo Ziborski, P. D. S. »Velebit« Zagreb
Dragutin Mlač, P. D. »Grič« Zagreb
Većeslav Holjevac, P. D. »Zagreb«

Na prijedlog druga Crnjaka izabrana je kandidaciona komisija, kako slijedi:

Stipe Lovrić, P. D. »Sl. Požega«
Josip Đuras, P. D. »Ravna gora« Varaždin
Tomislav Jagacić, P. D. »Ravna gora« Varaždin
Mirko Mišić, P. D. »Jastrebarsko«
Branko Kiralj, P. D. »Željezničar« Zagreb

U izbornu komisiju izabrani su na prijedlog druga Jakšića:

Dr. Kamilo Firinger, P. D. »Jankovac« Osijek,
Zlatko Jurenec, P. D. »Petrov vrh« Daruvar,
Stjepan Petek, P. D. »Brezovo Polje« Pakrac,
Nevenka Hlebec, P. D. »Priroda« Zagreb,
Lucija Benusi, P. D. Dubrovnik.

U verifikacionu komisiju izabrani su na prijedlog druga Jereneca Dr. Kamilo Firingera iz P. D. »Jankovac«, Osijek, Dr. Franjo Erega iz P. D. »Zagreb« i Tomo Tretinjak iz P. D. »Risnjak« iz Zagreba.

Drug Josip Đuras predložio je za ovjerovitelje zapisnika Franju Durlen iz P. D. »Zanatlija« iz Zagreba i Ivu Pačkovski iz P. D. »Zagreba«.

Komisija za zaključke nije izabrana, jer je prihvaćen rad po komisijama, pa je svaka komisija iznijela pred skupštinu svoje zaključke na diskusiju i prihvaćanje.

Nakon izvršenih izbora organa skupštine zaključeno je da se u 14 sati započne radom po komisijama.

Kako su sva planinarska društva dobila 14 dana prije škupštine Izvještaj Planinarskog saveza Hrvatske, štampan na 127 stranica, to se svaki delegat društva mogao unaprijed dobro pripremiti za skupštinu i opredijeliti za rad u jednoj od osam komisija.

Za rad u komisijama javljali su se pojedini delegati, kao stalni učesnici, dok su neki od delegata obilazili razne komisije i tako učestvovali u radu više njih.

U KOMISIJI ZA ORGANIZACIJU radili su drugovi Dragutin Selak (P. D. »M. Plotnikov« — Samobor), Dr. Franjo Erega (P. D. »Zagreb«), Kaniški (P. D. »Grič«), Dugan (P. D. »Sljeme« — Zagreb), Branko Kiralj (P. D. »Željezničar« — Zagreb), Oštric (P. D. »R. Končar«), Benusi (P. D. Dubrovnik), Simčić (P. D. Rijeka), Drvodelić (P. D. S. »Velebit« — Zagreb), Ključarić (P. D. Duga Resa), Dr. Kamilo Firinger (P. D. Osijek), Vidinelić (P. D. Sl. Požega), Duras (P. D. Varaždin), Randić (P. D. Opatija), Bakran (P. D. Titova Korenica).

U KOMISIJI ZA PROPAGANDU radili su Ivan Škroman, Dr. Franjo Volf, Ivo Štefanac, Ing. Ivo Gropuzo, Cvjetko Nosić, Zvonko Kovač, Ilijia Maretić, Ključarić, Vilim Erben, Branko Lukšić, Dr. Miljenko Rendulić i Pero Lučić-Roki.

U KOMISIJI MATERIJALNO-FINANCIJSKOJ radili su Dragutin Popović, Aleksandar Polanski, Dr. Mijo Maričić, Karlo Acman, Antun Žignić, Borivoj Vuksan i Željko Kržek.

U GRAĐEVINSKOJ KOMISIJI radili su drugovi Alfirević, Jerčić, Drviš, Šojat, Ing. Prpić, Ljuština, Mišić, Dapčević, Krakar, Pavoković, Jurenec, Petrak, Sirovec, Kržek, Korolić, Crnjak, Horvat, Pačkovski, Franjić, Vučetić i Zupanc.

U KOMISIJI ZA ALPINIZAM I GORSKU SLUŽBU SPASAVANJA radili su drugovi Brlečić, Glavač, Šafar, Leskovšek, Makšan, Kivač, Jakić, Kambić, Verša, Šimunović, Dr. Gušić, Zupanc, Sirovec, Jelaska i Belaćić.

U KOMISIJI ZA OMLADINU I VANARMIJSKI ODGOJ radili su drugovi Zubek, Knapić, Golubić, Franceski, Jambresić, Freber, Žiborski, Perković, Marić, Ferenčić, Vuksan, Stuić, Vajs, Sabljak, Jagačić i Bujan. U radu ove komisije učestvovali su i gosti, kao predstavnik Omladinske komisije Planinarskog saveza Srbije, Ferijalnog saveza i »Partizana«.

U KOMISIJI ZA MARKACIJE radili su drugovi Kleščić, Gvozdenović, Petek, Jurić, Hrelec, Benković, Ferdinand i Crnjak.

U KOMISIJI ZA SPELEOLOGIJU radili su drugovi Redenšek, Marjanec, Markulin, Stanić i Andrašević.

Neke su komisije završile radom iste večeri, pa je oko 22 sata održao drug Dragutin Mlač predavanje o svom putu u SSSR, kojeg je popratio projekcijama svojih snimaka sa Kavkaza.

Sutradan, 5. studenoga, referenti komisija čitali su zaključke po kojima se razvila živa diskusija.

Na temelju rada pojedinih komisija i njihovih prijedloga skupština je donijela slijedeće ZAKLJUČKE:

ORGANIZACIONA KOMISIJA

1. Planinarska društva mogu osnovati kotarske (gradske) planinarske odbore ili savjete. Njihove pravilnike odobrava Savez.
2. Ubuduće redovito će se održavati planinarska republička štafeta povodom rođendana Maršala Tita.
3. Preporuča se održavanje planinarskih pokrajinskih i republičkih sletova i to republičkih svake druge godine, a pokrajinskih svake godine. U tu svrhu stavlja se u dužnost Upravnog odbora Saveza da prigodom održavanja sletova ishodi specijalan popust na željeznicama, a također se predlaže, da Upravni odbor Saveza izradi kalendar održavanja sletova.
4. Sva planinarska društva dužna su da osnivaju stručne sekcijske kao jedini ispravan način rada u pogledu odgoja planinarskih kadrova. Upravni odbor Planinarskog Saveza Hrvatske osnovat će komisiju vodiča, a za rad iste izraditi će pravilnik.
5. Zbog opsežnosti rada Planinarskog saveza Hrvatske treba povisiti broj članova Upravnog odbora od 16 na 21 time, da u isti budu kandidirana najmanje 3 člana izvan teritorija kotara Zagreb.
6. U poduzimanju mjera prema društvima koja neuredno ili uopće ne plačaju Savezu članarinu, stavlja se u dužnost obližnjim društvima, da o njima vode računa i to:

Z a

PD Zadar
PD Gračac
PD Donji Lapac
PD Sunger
PD Mrkopalj
PD Ogulin
PD Lokve
PD Vinkovci
PD Đakovo
PD Staro Petrovo Selo
PD Županja
PD Vrbanja
PD Koprivnica
PD Markuševac
PD Desinić
PD Pregrada
PD Zlatar
PD Raša

Da vodi brig u

PD Benkovac
PD Knin
PD Knin
PD Rijeka
PD Rijeka
PD Zagreb — Upravni odbor Saveza
PD Kotarski odbor Rijeka
PD Osijek
PD Osijek
PD Brod
PD Osijek
PD Osijek
PD Križevci
PD Savez planinara Zagreb
PD Krapina
PD Krapina
PD Krapina
PD Pazin

Društva koja preuzimaju obvezu za oživljavanje rada navedenih društava dužna su poduzeti sve kako bi se rad istih obnovio. Ukoliko nije moguće da djeluju kao društva u cjelini, da se pokušaju održati planinarski aktivni koji bi se u budućem periodu mogli ospozobiti kao samostalna društva. Patronati će utvrditi materijalno stanje tih društava i o pronađenom obavijestiti Planinarski savez. Nadalje se predlaže da godišnja skupština donese odluku, da se ubuduće prema društvima koja ne udovoljavaju svojim obvezama primijene propisi Pravila Planinarskog Saveza Hrvatske.

7. Pravila Planinarskog saveza Hrvatske treba podvrgnuti reviziji time, da svako društvo dostavi svoje primjedbe i prijedloge Planinarskom Savezu najkasnije do 1. V. 1957., a novi Upravni odbor da sazove Izvanrednu godišnju skupštinu u svrhu prihvata pravila najkasnije do novembra 1957. god.
8. Iz dosadašnjeg rada i odnosa društava prema Planinarskom Savezu konstatirano je, da društva često puta ne odgovaraju na dopise koje dobivaju od strane Saveza, a čime se znatno otežava i usporjava rad. Preporuča se svim društvima da ubuduće pravilno i pravodobno odgovaraju i dostavljaju tražene podatke.
9. U cilju poboljšanja socijalnog sastava planinarskih društava trebaju društva da se direktno povežu s upravama sindikalnih podružnica, a Planinarski Savez Hrvatske da preko viših sindikalnih foruma poradi na tome, da se od strane sindikalnih foruma izda preporuka sindikalnim podružnicama za osnivanje planinarskih grupa odnosno planinarskih društava.

FINANCIJSKA KOMISIJA

1. Komisija prihvata finansijski izvještaj i nema primjedaba.
2. Radi udovoljenja finansijskih obaveza planinarskih društava prema PSH, dugovanja treba podmirivati kako slijedi:
 - a) Društvenu članarinu i pretplatu za »Naše planine« imaju društva uplatiti svake godine u siječnju mjesecu.
 - b) Primljene članske markice od Saveza imaju se Savezu obračunati i plaćati kvartalno.
 - c) Unovčene legitimacije imaju se Savezu obračunati i platiti kvartalno.
3. Treba ispitati da li niže imenovana društva rade i postoje, kako bi na osnovu tih podataka novi Upravni odbor donio odluku o likvidaciji starih potraživanja tih društava:

»Liburnija — Zadar
»Rudare — Raša
»Plješivica — Titova Korenica
»Crnopac — Gračac
»Kamensko — Donji Lapac
»Bitoraj — Sunger
»Klek — Ogulin
P. D. — Lokve
»Bijele Stijene — Mrkopalj

P. D. — Vinkovci
P. D. — Đakovo
»Maksimov Hrast« — Staro Petrovo Selo
P. D. — Županja
»Majevica« — Vrbanja
»Bilo« — Koprivnica
»Gorščica« — Markuševac
»Javor« — Desinić
»Kuna Gora« — Pregrada
»Oštros« — Zlatar

4. 5% Fond za čuvanje planinarskih objekata.

Treba odmah pozvati sva ostala P. D. koja imaju domove, da odmah izvrše obraćune i uplate otpadajuće iznose u spomenuti fond kod Saveza prema odluci plenuma od 16. X. 1955.

Zaključuje se, da novoizabrani Upravni Odbor odmah izradi Pravilnik o korišćenju sredstava fonda.

S obzirom da dosadašnji način ubiranje sredstava u fond nije zadovoljavajući, odlučeno je, da se za 1956. obračunava 5% samo od pića i noćenja, a da se od 1. I. 1957. uvede doprinos od članova (odraslih) planinara od Dinara 20.— godišnje, a od posjetnika domova neplaninara ubire 10% od konsumacije.

Prijeđlog:

Stavlja se u zadatku novom Upravnom odboru da zatraži od Državnog sekretarijata za finansije tumačenje propisa iz službenog lista 9/54 po kojem se planinarski domovi, kuće i skloništa oslobođaju od davanja zajednici dok imaju planinarski karakter.

5. U proračunu Planinarskog Saveza treba predvidjeti makar minimalni iznos kao stimulans za izdavanje lista »Speleolog«.

G R A Đ E V N A K O M I S I J A

1. Prvenstveno treba završiti započete i nedovršene planinarske objekte.
2. Treba izraditi dugoročni plan izgradnje novih planinarskih objekata. Nijedan novi planinarski objekat ne može se početi graditi bez odobrenja elaborata od nadležnih organa Planinarskog Saveza Hrvatske i osiguranih finansijskih sredstava.
3. Za izradu perspektivnog plana izgradnje novih objekata osniva se komisija u sastavu: ing. Kurtović Ivan, Mlać Dragutin, Durlen Franjo, dr. Gušić Branko, dr. Erega Franjo, Jurinac Zlatko, Šojat Krsto, Trop Mihajlo.
4. Treba nastojati da se ubuduće sredstva određena za planinarske objekte iz fonda za rekreacioni turizam dobivaju ranije i da se prebacuju direktno na tekući račun PSH-e u svrhu daljnje raspodjele.
5. Preporuča se PSH-e da do daljnog vrši osiguranje doma na Štirovcu obzirom da društvo u Metku nije u stanju da to učini.

K O M I S I J A Z A P R O P A G A N D U

1. Osnovni je zadatak propagande da upoznaje društvo sa značajem planinarstva, naročito sa njegovim kulturno-odgojnim djelovanjem, sa ljepotama planina i krajeva kao i sa uspjesima planinarske organizacije.
Propaganda planinarstva treba da djeluje preko masovnih i društvenih organizacija, preko tvornica i škola sve do narodnih sveučilišta sa ciljem omasovljenja planinarskih organizacija.
U svojem radu propaganda treba da koristi razne oblike djelovanja od organiziranja propagandnih izleta, logorovanja, predavanja, štampe, prospekata, priređivanja izložaba do propagande putem fotografije i plakata.
2. Unutar planinarskih organizacija zadatak je propagande da putem raznih oblika propagandnog djelovanja razvija među članovima planinarsku kulturu, da u planinarstvu poveže športsku aktivnost sa interesom za svestrano upoznavanje onih krajeva koje posjećuju planinari, da kod planinara razvija smisao za upoznavanje kulturnih, etnografskih, historijskih, ekonomskih i ostalih karakteristika krajeva kroz koje planinari prolaze.
3. Propaganda vodi brigu o razvijanju kulturnog ponašanja planinara u planinama i planinarskim domovima, formirajući tako lik planinara. Tu se podrazumijeva naročito razvijanje međusobnog drugarstva, pristojnog i drugarskog ponašanja prema ljudima s kojima se planinar susreće i prema ljudima čije krajeve posjećuje, čuvanje i pravilan odnos prema opće-društvenoj imovini, čuvanje i osobiti obzir prema prirodnim rijetkostima te kulturnim i historijskim spomenicima, te historijskim objektima i mjestima iz Narodno Oslobodilačke borbe, zatim čuvanje flore i faune i upućivanje drugih na potrebu i dužnost čuvanja toga.

4. Planinarski domovi trebaju dobiti, pored svoje uloge skloništa za planinare i ulogu pravih domova planinarstva i planinarske kulture.

Propaganda treba da postigne to da svaki posjetilac planinar ili gost stiže u planinarskom domu znanje i pojam o planinarskoj kulturi i ulozi planinarstva. Zato u domovima treba putem parola ili uputa učiti posjetioce kulturnom pla-

- ninarskom ponašanju, putem botaničkih vrtova upoznavati ih sa florom okolnog kraja, putem priručnih knjižnica u domovima učiti ih osnovnim znanjima potrebnim planinarima, te putem drugih raznih pogodnih formi upoznavati ih sa rezultatima koje je postigla planinarska organizacija.
5. Škole i poduzeća — radi okupljanja školske i radničke omladine — treba da budu naročito mjesto djelovanja planinarske propagande. Školama i omladinskim čitaonicama treba da bude pristupačan naš časopis »Naše planine« uz eventualni popust. Školskoj i radničkoj omladini treba pomoći u organiziranju planinarskih izleta, voditi posebnu brigu o njihovom smještaju u planinarskim domovima, pomoći im oko organiziranja planinarskih logorovanja, organizirati im dobra i poučna planinarska predavanja. U tom radu treba razvijati naročitu suradnju sa školskim odborima i nastavnicima, a u poduzećima suradnju sa sindikalnim i omladinskim organizacijama.
 6. Planinarski Savez treba načiniti spisak svih kvalitetnih predavača sa spiskom tema njihovih predavanja i taj spisak dostaviti svim planinarskim društvima, kako bi se naročito onima izvan Zagreba, pomoglo oko organiziranja predavanja.

Pored toga svako društvo treba nastojati da organizira svoj aktiv predavača iz redova svojih članova, a ovi treba da teme crpu iz planinarske i ostale literature, kao i iz svog vlastitog planinarskog djelovanja.
Planinarski Savez treba poraditi na tom da se izrade standardna predavanja odnosno teze za ta predavanja uz fotomaterijal, koji bi se onda dostavljao planinarskim društvima kao pomoć oko priprema predavanja.
 7. Planinarski Savez će poraditi na tome da se izraduju planinarski filmovi, dokumentacionog karaktera, ukoliko će dozvoljavati finansijske mogućnosti, a pored toga će u zajednici sa filmskim poduzećima suradivati na izradi kulturno-planinarskih filmova.
 8. Planinarski Savez Hrvatske osnovat će u zajednici sa Savjetom za nauku i kulturni centar za distribuciju planinarskih filmova snimljenih u Jugoslaviji i u inostranstvu. Izradit će popis filmova i uvjete iznajmljivanja i dostaviti svim planinarskim društвima.
 9. Planinarski muzej, kojeg je osnovao Planinarski Savez Hrvatske u Samoboru — kao privremeno rješenje dok se ne pronađu prikladne prostorije u Zagrebu — zahtijeva od svih planinara i planinarskih društava, da razviju akciju na sakupljanju svih materijala koji bi mogli osvijetliti historiju i razvitak i uopće planinarsku djelatnost. Treba pokrenuti akciju za sakupljanje fotografija, literature, časopisa, rukopisa, planinarske opreme i drugih planinarskih uspomena, kao i svih onih predmeta koji po ocjeni planinara spadaju u planinarski muzej.
 10. Razviti dopisništvo kroz štampu, kako republičku tako i lokalnu. U štampi treba pored načelnih članaka i o planinarstvu naročito objavljivati rezultate planinarske organizacije i društvene obavijesti. Treba koristiti i radio stanice u svrhu planinarske propagande.
 11. Foto izložbu pod nazivom »Memorijal Maksa Plotnikova« treba i ubuduće organizirati po društвima, t. j. svake godine drugo društvo. Planinarski Savez izradit će Pravilnik odnosno Statut o održavanju izložbe »Memorijal Maksa Plotnikova«.

U okviru finansijskih sredstava prići će se organiziranju pokretne izložbe.
 12. Planinarski Savez izabrat će najbolje foto radove i slijedeće godine sudjelovati na Međunarodnoj izložbi planinarske fotografije u Trentu.
 13. U propagandnom djelovanju naročito treba podsticati samoinicijativu društava s tim da se pomažu one propagandne sekcije koje imaju širi značaj i da ih koristi za propagandu u drugim društвima.
 14. Poradit će se na sakupljanju bibliografskog materijala planinara.
 15. Svako društvo treba imati jednog člana zaduženog u upravnom odboru za propagandu i aktiv za propagandu, koji će ostvariti zadatke u vezi sa propagandom.

U budžetima treba organizirati materijalna sredstva, za propagandu. Vertikalna povezanost između komisije za propagandu Saveza i društava treba da bude neposrednija i čvršća.
Povremeno treba organizirati savjetovanje po problemima propagande.
 16. Planinarski Savez treba pristupiti izradi detaljnijih uputa o radu propagandnih aktiva u društвima. U preporukama obradit će se naročito suradnja sa ostalim srodnim masovnim i sportskim organizacijama, sa turističkim društвima, sa Savezom pionira, izviđačima, skijaškim društвima i t. d.

17. Svako društvo će samo ili u zajednici sa ostalim okolnim društvima ili u okviru kotarskog planinarskog odbora odrediti godišnje jedan tjedan, za vrijeme kojeg pod nazivom »Tjedan planinarstva« bi se naročito razvijala propaganda o planinarstvu, sa izložbama, predavanjima, priredbama i t. d. Planinarski Savez koordinirat će tu akciju i pružiti pomoć društvima oko organizacije.

KOMISIJA ZA IZDAVAČKU DJELATNOST

1. U okviru dosadašnjih uslova Saveza nastaviti će se izdavanje časopisa »Naše planine« i to u dvobrojima.
2. Uščuvati će se kvalitet i tehnička obrada lista.
3. Časopis će povećati rubriku o rezultatima rada i života o pojedinim društvima.
4. Preporuča se u okviru postojećih finansijskih mogućnosti tiskati poseban nevezani prilog pod nazivom »Planinarski vodič kroz naše planine«.
5. Konstatirano je da je broj preplatnika u odnosu na brojčano stanje članova vrlo nizak, stoga je dužnost propagandne komisije PSH, propagandnih aktiva u društvima da u okviru svoga rada proširuju krug preplatnika i to ne samo među planinarskim članstvom nego i u narodnim, sindikalnim knjižnicama, školskim bibliotekama i čitaonicama.

KOMISIJA ZA OMLADINU

Radi unapređenja rada s omladinom u planinarskim društvima, analizirajući ovo stanje, Komisija predlaže Skupštini da usvoji slijedeće:

1. osloboditi omladinu svih davanja organizaciji osim omladinske i pionirske članarine;
2. da se nove legitimacije podmлатku (omladini i pionirima) izdaju uz nabavnu cijenu od 80.— dinara;
3. do konca ove godine društva treba da jave PSH šta su u mogućnosti dati za unapređenje omladine, a PSH će o zaključcima pojedinog društva obavijestiti ostala društva. Formirana je Komisija u koju su ušli: Vuksan, Dr. Erega, Selak, Golubić, Masnec, Žiborski, Ferenčić, Jagačić i Popović.
Zadatok te Komisije je, da dade prijedloge PSH za rješenje problema omladine, a PSH će ih sprovesti u djelu. Društva treba da formiraju fondove za nabavu planinarskih rekvizita za omladinu. Nadalje će se iz tih fondova davati regres omladini za spavanje u domovima prigodom održavanja skupnih izleta;
4. poduzeti mјere, da se naš planinarski podmladak izjednači s ostalim omladincima i pionirima učlanjenim u ostalim nama sličnim organizacijama u pogledu popusta od 75% na željeznici. U tom smislu treba se dopuniti Uredba o boravišnjim takšama za logorovanje s tim, da se oslobodi planinarski podmladak od istih;
5. u društvima oformiti oružarstva za omladinu, a odšteta za posuđivanje materijala treba biti minimalna;
6. predviđjeti posebnu stavku u budžetu PSH za nabavu logorskog materijala, naročito šatora, koji su neophodno potrebni za provođenje najosnovnijih zadataka Komisije za omladinu. Satore će Komisija najbolje koristiti pošto izradi kalendar održavanja logorovanja i sletova;
7. u svakom društvu treba da bude zadužen jedan član upravnog odbora, koji će voditi brigu o omladini u društvu, a za svoj rad biti direktno odgovoran upravi i Komisiji za omladinu PSH;
8. da se u svim planinarskim društvima u kojima je učlanjen veći broj omladine ili pionira, organiziraju omladinske sekciјe i pionirske planinarske grupe, a pročelnici ovih sekacija, da budu članovi upravnog odbora društva;
9. u društvima, gdje još nema učlanjenog podmлатka, treba upravni odbor poduzeti sve, da se isti prikupe. U tu svrhu stupiti u najuži dodir sa školama, omladinskim organizacijama u tvornicama i poduzećima;
10. izraditi programe stručnog rada podmлатka, u kojima će biti zastupljeni elementi svih planinarskih vještina, naročito logorski život, prva pomoć, vanarski odgoj u obliku orientacijskih igara, takmičenja, planinarsko skijanje, amaterizam na području prirodnih nauka i t. d. To nikako ne smije biti školski rad, već praktični rad izvođen na zanimljiv i pristupačan način u prirodi;
11. naročitu pažnju treba posvetiti odgojnomy djeleovanju na planinarski podmladak (navike, rječnik, moralno uzdizanje). U tom pogledu odgovornost snose stariji planinari;

12. treba nastaviti s organizacijom kotarskih omladinskih logorovanja, gdje treba upriličiti savjetovanja omladinskih sekcija Kotara;
13. oformiti omladinske komisije pri kotarskim savjetima planinara, usporedo se povezivati sa svim odgovornim forumima za društveni, politički, fizički i vanarmijski odgoj omladine u kotaru;
14. komisija za omladinu PSH treba organizirati republički slet planinarskog podmlatka.

KOMISIJA ZA VANARMIJSKI VOJNI ODGOJ

Konstatirano je da planinarska organizacija po svom obliku rada ima sve uslove za razvijanje najšire aktivnosti na V. V. O.

Naša društva sprovodenjem svojih planinarskih aktivnosti, sprovode ujedno i aktivnost na V. V. O., međutim, ta aktivnost je samo uzgredna, a ne i organizirana po društvima.

Da bi zbilja organizirano nastupili u sprovodenju V. V. O, u našoj organizaciji potrebno je:

1. na pojedinim odborima Saveza boraca postoje koordinaciona tijela za V. V. O. Sva društva a prema ranijim uputstvima, treba da se koriste pomoći i uputstvima takvih centara i da imaju svog predstavnika u tim forumima;
2. sve masovnije akcije društava, kao što su ture, logorovanja i dr. koristiti za upotpunjavanje stručne spremnosti planinara. Takvim akcijama dodjeliti najstručnije planinare, koji će održati u najmanju ruku vježbe iz orientacije, čitanja karata i sl.;
3. komisija će u tu svrhu u roku od mjesec dana pripremiti upute za sprovodenje V. V. O.-a na masovnim akcijama;
4. uprava je dužna da između svojih najstručnijih planinara formira grupu od nekoliko članova, koji će rukovoditi stručnim aktivom. Ukoliko u društvu ne postoji ni jedan stručniji planinar obratiti se za pomoć na komisiju za V. V. O. te na stručne sekcije pojedinih društava;
5. izvršiti upoznavanje svojih članova i grupa o postojanju zlatnog prelaznog peharu za V. V. O., dara Saveza boraca, koji se dodjeljuje na temelju rezultata krajam svake godine najboljem društvu;
6. nastojati da stručne sekcije budu nosioci rada na V. V. O. i da među širim članstvom održavaju predavanja i vježbe iz planinarskih vještina i V. V. O-a;
7. podržavati, učestvovati i pomagati održavanje orientacionih marševa, koristiti održavanje takvih marševa za upoznavanje članstva sa prvom pomoći, kartografijom, orientacijom i dr. planinarskim vještina. Na logorima ne tolerirati samo zabavu i razonodu, nego pronaći slobodno vrijeme i učesnicima pokazati na praktičan i zanimljiv način osnovne planinarske vještine.

KOMISIJA ZA ALPINIZAM

1. Uočen je nedostatak u radu komisije za alpinizam, jer je bila u premalenom brojčanom sastavu, a da bi mogla u potpunosti rješavati sve zadatke koji su se pred nju postavili, te se s time Komisija za alpinizam proširuje sa dva do tri člana. (Tajnik, statističar i kadrovik).
2. Komisija za alpinizam i GSS će prema mogućnostima i objektivnim uslovima zajednički djelovati i nastupati u odnosu na učvršćenje organizacionog djelovanja na terenu.
3. Komisije će zajednički proširivati svoje mreže na terenu, gdje za to postoje objektivne mogućnosti i potrebe, a u vidu osnivanja novih Alpinističkih odsjeka, pododsjeka i Stanica, te obavještajnih točaka GSS (Ogulin, Rijeka, Požega, Split, Varaždin, Samobor, Karlovac, te u Zagrebu kod PD »Grafičara«).
4. Potrebno je ustrojiti kartoteku prvenstvenih uspona, kartoteku alpinista i pripravnika i dosije za svakog alpinistu i pripravnika. U tu svrhu će komisija dati izraditi odgovarajuće formulare i razaslati ih odsjecima.
5. Komisija treba obavezno slati na teren sve zaključke, koji su doneseni na bilo kojem sastanku Komisija za alpinizam ili GSS.
6. Potrebno je da u 1957. godini Komisija za alpinizam izradi značku, koja je predviđena Pravilnikom.
7. Komisije za alpinizam i GSS nastojat će povećati kontakt time, da održavaju zajedničke plenarne sastanke.
8. Svake godine najmanje jedan put potrebno je održati Plenum alpinističkih odsjeka, te u tu svrhu koristiti Plenume ili Skupštine Planinarskog Saveza Hrvatske.

9. Komisija za alpinizam preuzima zadatok da uz svoje dosadašnje penjačko djelovanje, svoj rad usmjeri na svestrano obrazovanje svojih članova u odnosu na naučnu stranu alpinizma i planinarstva. U tu svrhu će komisija za tražiti pomoć od naučnih radnika i nastojati će privući u svoje redove, a koji djeluju u planinarstvu i alpinizmu.
10. Komisija za alpinizam će i nadalje organizirati tečajeve i škole i to samo za unutrašnjost, a prema mogućnostima, dok alpinistički odsjeci na području kotara Zagreb će i nadalje raditi to u svojoj organizaciji, a uz pomoć Komisije za alpinizam.
11. Kako je konstatirano, da je dosadašnji oblik organiziranja alpinističkih logora za napredni kadar najbolji način za uzdizanje kadrova, to će Komisija i nadalje na isti način organizirati ljetne i zimske logore, a u visini svojih mogućnosti.
12. Posebno treba naglasiti, da je potrebna izobrazba kadrova na području zimske alpinistike, te u tu svrhu Komisija će organizirati zimske logore i nabaviti zimsku kvalitetnu opremu.
13. Zaključeno je, da alpinisti i pripravnici mogu jedino polagati ispite na terenu.
14. Kako je ispitno gradivo za alpinistu, pripravnika, pripravnika Gorskog spašavaoca i Gorskog spasavaoca u općem dijelu istovetno, to je donešen zaključak, da položenim ispitima postaju odgovarajući članovi u alpinističkoj organizaciji odnosno GSS.
15. Komisije su konstatirale, da dosadašnji način i izbor kandidata za inozemstvo po stručnim zadacima nije odgovarao, a niti su komisije u tom pitanju bile uopće konzultirane, što smatramo potpuno nepravilnim postupkom kako od strane PSJ, tako i sa strane PSH. (Rusija, Švicarska, Francuska, Austrija, Zap. Njemačka).
16. Svaki novi odlazak u inozemstvo, a koji se odnosi po stručnoj liniji i zadacima GSS, odnosno alpinizma trebaju rješavati Komisije za alpinizam i GSS.
17. Komisije su se složile s time da se djelovanje naših alpinista na terenu podijeli u tri grupe:
 - 1) Uži teritorij NR Hrvatske, Velebit, Dinara, otok Krk i ostali prigodan alpinistički teren.
 - 2) Teritorij FNRJ, napose NR Bosna i Hercegovina i Crna Gora: Čvrsnica, Prenj, Maglić, Sinjaljevina, Prokletije, te Slovenske Alpe.
 - 3) Inozemstvo. Odlazak naših alpinista u SSSR, a prema dogovorenom planu sa istovetnim organizacijama u SSSR-u.
18. Komisija za alpinizam će predložiti Komisiji za alpinizam PS Jugoslavije, da se Savezni ljetni alpinistički logor u 1957. godini održi u Prokletijama, gdje ima još niz alpinističkih problema za rješiti.
19. Komisija će, a u vezi eventualnog odlaska u SSSR (Kavkaz, Pamir) uskladiti svoje zimske kondicijske treninge i uspone naših alpinista u svrhu povećanja kvalitetnog zimskog alpinizma.
20. Komisija za alpinizam i GSS će u zajednici izvršiti nabavku nekoliko kompleta kvalitetne opreme (bluze, hlače), koja će stajati alpinistima i članovima GSS na raspolaganju kod izvršavanja kvalitetnih uspona i eventualnih težih zimskih akcija spasavanja.
21. Komisija mora izvidjeti mogućnost nabavke kvalitetne opreme (klinovi, karabineri, užeta) u inozemstvu, jer današnje stanje oružarstva u Alpinističkim odsjecima je više nego u lošem stanju.
22. Proširiti i učvrstiti mrežu GSS i njenu propagandu, te poduzeti sve moguće preventivne mjere za sprečavanje nesreća i za ublaženje njihovih posljedica ukoliko se one dogode.
23. Organizirati GSS tako, da ona u svakom času bude u stanju pružiti efikasnu pomoć i na svakom terenu.
24. Radi uspjehnijeg i povezanijeg rada cijele GSS održat će se tri puta godišnje zborovi Gorskih spašavalaca. Vanjske stanice na taj zbor poslat će po jednog delegata na trošak Komisije.
25. Radi specifičnih potreba i prilika u zimskim mjesecima na Medvednici, Samoborskom Gorju i Platku, održavat će se i nadalje dežurstva, kao što je to i do sada praksa pokazala kao najbolje.
26. Pojačati dosadašnju koordinaciju sa srodnim organizacijama i vezu sa narodnim vlastima.
27. Pojačati vezu sa drugim Republičkim GSS i pomoći im našim iskustvima i instruktorskim kadrom.

28. Sakupiti podatke i sastaviti analize za sva teža unesrećenja do danas, a koja nisu do danas analizama obuhvaćena.
29. Za stručno uzdržanje svojih kadrova, GSS će redovito svake godine održavati dvije vježbe (ljetnu i zimsku). Stanice će svaka za sebe također održati dvije ili po mogućnosti i više vježbi godišnje.
30. Jedan ogledni tečaj pružanja prve pomoći svake godine.
31. Jedan zimski tečaj od 8 do 10 dana isto svake godine.
32. Komisija za GSS uputit će u ožujku 1957. godine pet svojih članova na zimski tečaj GRS, a na trošak Komisije za Alpinizam i GSS pri PSJ.
33. Ispite iz prvog i drugog dijela gradiva za pripravnike i Gorske spasavaoce održat će se do 30. VI. 1957.
34. Svaki član GSS dužan je jedamput godišnje učestvovati u jednom orientacionom maršu.
35. Svaki član GSS koji neće zadovoljiti svojom aktivnošću ili ne će udovoljiti određenim vježbama gubit će pravo na prinadležnosti (kao besplatno noćenje, osiguranje kod DOZ-a i t. d.) na godinu dana.
36. Komisija za GSS ispitat će mogućnost najboljeg i najpovoljnijeg načina osiguranja kod DOZ-a za unesrećenje u planini, da bi tako djelotvorno zaštitala živote svojih članova kod odgovornog vršenja svojih dužnosti, prvenstveno pri vršenju spasavaju.
37. Komisija za GSS zadužuje se, da na svim većim planinarskim domovima, koji su stalno opskrbljeni osnuje svoje obavještajne točke.
38. Komisija će za svaku obavještajnu točku izdati propis i popis najnužnijih rezervista, liječnika i zavojnog materijala, koji se moraju nalaziti na raspolaganju u slučaju potrebe.
39. Stanice će se snabdjeti prema vlastitim mogućnostima uz pomoć Komisije GSS.
40. Komisija će osnovati centralno oružarstvo za veće i teže akcije.

KOMISIJA ZA ŠPILJARSTVO

1. Pravilnik Komisije treba prema potrebi nadopuniti ili izmijeniti.
2. Izvještaj Komisije nadopuniti o finansiјalnom poslovanju.
3. Komisija mora nastojati, da se osnuju špiljarske sekcije u krajevinama krša, gdje postoje već planinarska društva.
4. Ime »Špiljarska sekcija« valja izmijeniti u »Speleološka sekcija«.
5. Speleološke i špiljarske sekcije da se nazovu speleološki odsjeci, analogno alpinističkim odsjecima.
6. Speleozi trebaju uputiti svoje članove u GSS na izobrazbu, kako bi im za slučaj potrebe mogli pružiti pomoći.
7. Izvršni odbor PSH treba da potpunije uvidi važnost speleologije i speleološki rad jedinica, te da ih jače podupire u materijalnom pogledu.

KOMISIJA ZA MARKACIJE

1. Komisija konstatira, da je dosadašnji rad na markiranju putova bio djelomično manjkav i zbog toga, što nisu postojala pravila, koja bi obuhvatila sve pojedinosti rada na markiranju puteva, kao i organizaciju ovoga rada. Zbog toga će komisija za markacije PSH izraditi nacrt pravilnika za markacije, koji će obuhvatiti kako upute za praktični rad na markiranju puteva, tako i upute za organizaciju ovog rada i regulirati međusobne odnose u ovome radu između društava, kao i odnos društava prema PSH. Komisija treba da obavi ovaj rad najkasnije do kraja mjeseca siječnja 1957. godine i da ga odmah nakon toga dostavi društвima na stavljanje primjedaba, tako da bi se ovaј privremeni pravilnik mogao početkom proljeća slijedeće godine dostaviti društвima na upotrebu.
Ovim pravilnikom treba posebno riješiti i pitanje načina i mogućnosti našega rada na posebno zaštićenim područjima, kao što su nacionalni parkovi i park šume.
Nadalje, ovim pravilnikom treba obavezati društva, koja upravljaju domovima, da kod samih domova postave označke puteva, koji polaze od tih domova sa najnužnijim podacima.
2. U svrhu da bi se članstvo upoznalo sa obavljenim radom na markiranju puteva i da bi se tako moglo služiti novomarkiranim putovima, potrebno je da sva društva čim izvrše markiranje putova na svom ili kojem drugom području dostave komisiji kod PSH podatke o putu, kojeg su markirali. Ova pak ko-

misija dužna je da svaki obavljeni rad na markiranju putova objavi u vijestima glasnika »Naše planine«, a osim toga i u planinarskoj rubrici naše dnevnje štampe.

3. Komisija konstatira, da je kvalitet boja, kojima radimo, nezadovoljavajući, da ove boje nisu otporne prema atmosferskim utjecajima i prema tome nisu trajne, pa se zbog toga ukazuje potreba da se pronade takva vrst boja, koja će biti trajna i otporna, kako se ne bi moralo vršiti svake godine ponovno obnavljanje märkacije. Planinarsko društvo »Velebit« iz Zagreba napravilo je pokus na jednom putu na Medvednici, gdje je primijenilo tri razne kvalitete boja i rezultati tega pokusa, koji će završiti krajem ove zime, dat će nam podatke, da odabremo onu boju, koja najbolje odgovara za naš rad. Tada će komisija moći svima zainteresiranim društvima dostaviti upute o tome, koju boju treba da upotrebljavaju u svome radu.

4. Izgradnja Slovenske planinske transverzale potaknula je interes za izgradnju sličnog puta, koji bi vodio po svim planinama Hrvatske. Međutim, kada se realno ocijene naše planinarske prilike i mogućnosti i materijalna baza našega planinarstva, smatramo, da u izgradnji jednog takvog puta kroz čitavu Hrvatsku ne možemo naprosto oponašati Sloveniju. Prema našim prilikama u izgradnji planinarskih domova i medusobnoj povezanosti njihovoj i udaljenosti, te njihovom funkcioniranju mi zasada možemo samo u perspektivi postaviti plan jedne buduće transverzale kroz hrvatske planine. Ova bi transverzala trebala da obuhvati najmarkantnije planinarske točke u planinama Istre, Gorskog kotara, Kapele, Velebita i Like, kao jedno područje, zatim u planinama Dalmacije, posebno u planinama Hrvatskog Zagorja sa neposrednom okolinom Zagreba, Samoborskog i Žumberačkog gorja, te posebno puteve, koji prolaze i povezuju Slavonske planine.

Naša priprema za izgradnju ovakve transverzale kroz sve hrvatske planine bila bi zasada samo u tome, da se postojeći putevi, koji povezuju naše planine i domove što bolje markiraju i urede i time bi bilo za početak dovoljno učinjeno. Međutim, smatramo da je područje Medvednice zajedno sa Somoborskim gorjem već sada dovoljno uređeno za izgradnju jednog ovakvog puta sa posebnim priznanjem onim članovima, koji obidu sve njegove najznačajnije točke i domove, pa bi u svrhu razrade ovoga pitanja trebalo taj problem iznijeti, radi detaljne razrade, pred kotarski savjet planinara u Zagrebu.

KOMISIJA ZA SKIJAŠTVO

1. Planinarska društva mogu osnivati skijaške sekcije u cilju ospozobljavanja svojeg članstva u skijaškom sportu. Zadatak im je omasovljene planinarskog skijanja, organiziranje skijaških tečajeva, skijaških patrolnih marševa, alpskog skijanja kao i uopće posjećivanje planina zimi.

Sa skijaškim savezom i skijaškim društvima uspostaviti će se veza i suradnja na taj način, da se traži pomoć u stručnim učiteljima i instruktorima.

2. Članovi skijaške sekcije ostaju članovi svojih planinarskih društava, a što ne isključuje učlanjenje pojedinaca u skijaška društva.

3. Preporuča se planinarskim društvima da u svojim domovima izlaze ususret Skijaškom savezu prilikom organiziranja njihovih tečajeva i drugih priredaba.

Nakon diskusije o radu u Savezu podnio je Skupštini izvještaj u ime Nadzornog odbora drug Franjo Masnec.

Izvještaj Nadzornog odbora prihvaćen je jednoglasno, a na upit predsjedavajućeg Dr. Branka Gušića, da li se daje razrešnica Upravnom i Nadzornom odboru. Skupština je jednoglasno dala razrešnicu.

Izbor novog Upravnog odbora i Nadzornog odbora izvršen je tajnim glasanjem, osim predsjednika Holjevca, koji je izabran aklamacijom.

Po izvršenom glasanju podnio je skupštini izvještaj o rezultatu glasanja Dr. Firinger, kako slijedi:

Za Upravni odbor Planinarskog saveza Hrvatske:

1. Brlečić Stjepan	— PD »Zagreb«
2. Henč Milan	— PD »Zanatlija«
3. Kurtović ing. Ivan	— PD »Risnjak«
4. Lučić-Roki Petar	— PD »Zagreb«
5. Gjuras Josip	— PD Varaždin
6. Erben Vilim	— PD »Grafičar«
7. Glavač Albert	— PD »Zagreb«

8. Bujan Ive	— PD »Velebit«
9. Jambrešić Josip	— PD »Sljeme«
10. Rendulić dr. Miljenko	— PD »Priroda«
11. Popović Drago	— PD »Grič«
12. Jurenec Zlatko	— PD Daruvar
13. Kleščić Drago	— PD »Zagreb«
14. Lukšić Branko	— PD »Velebit«
15. Marjanec Slavko	— PD »Željezničar«
16. Mlač Dragutin	— PD »Grič«
17. Redenšek Vlado	— PD »Zagreb«
18. Polanski Aleksandar	— PD JNA
19. Martinović Boris	— PD »Priroda«
20. Abrus-Žic Tonka	— PD »Zagreb«

Za Nadzorni odbor:

1. Acman Karlo	— PD »Grafičar«
2. Masnec Franjo	— PD »Grič«
3. Ruhek Josip	— PD »Zanatlija«

Za Disciplinski sud:

1. Štefenac Ivan	— PD »Zagreb«
2. Rendulić dr. Miljenko	— PD »Priroda«
3. Abrus-Žic Tonka	— PD »Zagreb«

Skupština je zaključio predsjednik drug Većeslav Holjevac koji je zahvalio Skupštini na izboru novog Upravnog odbora. Drug Holjevac je posebno pohvalio drugove, koji su radili po komisijama, jer su u taj posao uložili zaista mnogo truda i njihov je rad zadovoljio.

»Pred novim odborom stoje mnogi zadaci, koji će se morati riješiti, a možda se nekojiji ne će moći riješiti, što će ovisiti o mogućnostima Saveza« rekao je drug Holjevac.

Na kraju je još jednom zahvalio svima na učeštu u radu Skupštine i zaželio Planinarskim društvima uspješan rad.

Skupština je bila završena 5. studenoga, oko 17 sati.

KONSTITUIRAN JE IZVRŠNI ODBOR PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

Dne 14. XI. 1956. održana je I. sjednica novoizabranoj Izvršnog odbora Planinarskog saveza Hrvatske, na kojoj se je konstituirao odbor Saveza, kako slijedi:

Predsjednik: Većeslav Holjevac, potpredsjednici: Dr. Miljenko Rendulić i Tonka Abrus-Žic, tajnik I.: Dragutin Mlač, tajnik II.: Stjepan Brlečić, referent za financije: Dragutin Popović, referent za gradevinarstvo: ing. Ivan Kurtović, referent za propagandu: Vilim Erben, referent za izdavačku djelatnost: Pero Lučić-Roki, referent za alpinizam: Branko Lukšić, referent za Gorsku službu spasavanja: Albert Glavač, referent za markacije: Drago Kleščić, referent za špiljarstvo: Slavko Marjanec, referent za planinarsko skijanje: Josip Jambrešić, referent za vanarmijski vojni odgoj: Aleksandar Polanski, referent za omladinu Ive Bujan. Odbornici: Boris Martinović, Milan Henč, Vlado Redenšek, Josip Djuras, Zlatko Jurenec. Nadzorni odbor: Franjo Masnec, Karlo Acman i Josip Ruhek. Disciplinski sud: Tonka Abrus-Žic, Dr. Miljenko Rendulić i Ivan Stefanac.

VIJESTI

JESENSKO ORIJENTACIONO TAKMIČENJE PDS »VELEBITA«

Koncem listopada planinari Sveučilišta organizirali su V. orijentaciono takmičenje na Medvednici. Povedena je velika propaganda za takmičenje preko Savjeta za nauku, prosvjetu i kulturu kotara Zagreb i direktorijata srednjih škola. Odaziv je bio velik, no uslijed kiše koja je padala na sam dan takmičenja učestvovalo je samo 19 ekipa. Pobjednici ovog takmičenja bili su članovi A-O-a, Zupanc-Lidenbah-Paulić. Najboljim srednjoškolcima je Savjet za nauku, prosvjetu i kulturu kotara poklonio nagrade u znak razumijevanja i podržavanja ovakve vrste takmičenja.

ALPINISTI NA ANTENSKOM STUPU

Početkom listopada dva alpinistička naveza krenula su na Hvar, gdje su izvršili impregnaciju čeličnih užeta, nosača radioantenskog stupa. Antena je visoka 123 metra, a na 50-tom i 100-tom metru odvajaju se čelična užeta u tri pravca. Po povratku, razgovarali smo sa alpinistima. Evo što su nam pričali:

»Nevrijeme nas je sprječilo da otpočnemo odmah sa akcijom, tako da smo kroz to vrijeme pronašli najbolji i najsigurniji način montiranja sjedala za nosače. Učvrstili smo ga pomoću karabinera, a popuštali užetima. Najteže je bilo prelaziti izolatore. Što se tiče osjećaja sigurnosti bio je veći no u smjerovima IV. stupnja teškoće. Nakon izvršenog rada dobili smo nagradu za koju smo kupili dio opreme, stara je bila u lošem stanju.«

Na kraju rekli su nam alpinisti da je ovo treća akcija ovakve vrste nakon čišćenja snijega sa kosih krovova i ličenja krovnih konstrukcija zagrebačkog Velesajma.

PROSLAVA 10-GODIŠNICE RADA — U PLANINAMA

U okviru proslave 10-godišnjice rada tvornice »Rade Končar« planinari istoimenog društva, organizirali su uzvratni posjet planinarama iz Prijedora. Zagrebački planinari popeli su se tom prigodom na Klekovaču i posjetili planinarski dom na Mrakovici. Daljnji put je vodio u Drvar i Jajce. Tamo su pregledali historijske i prirodne rijetkosti. Nakon

prolaska kroz vrbaske klisure doputovali su u Banja Luku odakle su se vratili u Zagreb ispunjeni zadovoljstvom upoznavši bosansku gostoljubivost.

POHVALAN RAD ŠUMARIJE U JABLNUCU

Zalaganjem upravnika ing. Boška Mihelića, bivšeg tajnika i predsjednika PDS »Velebit«, šumarija u Jablancu uređuje za planinare u lugarnici na Širovači planinarsku sobu. S time je omogućeno planinarama posjećivanje i tog dijela Velebita, tim više što je lugarnica stalno naseljena, pa predstavlja sigurno prihvatilište.

Kada bi se osposobila kuća na Bačić Kosi i uz postojeće pastirske stanove na Crnim Dabrima, moglo bi se koristeći postojeći dom pod Širovcem, preći Velebit do Oltara do Tulovih Greda.

Šumarija u Jablancu također je obnovila Premužičevu stazu od Crnog Pađeža do Dokosine Plani, i od Alana do Rosijeve kolibe, a iduće godine završit će istu do vrha Šatorine.

POKUSNO MARKIRANJE

Mnogi planinari su na svojim turama konstatirali da su postojeće markacije često manjkave, izbljedjele. Obnova takvih markacija iziskuje mnogo truda, a i materijalnih sredstava. Da se izbjegnu ubuduće veliki troškovi, izvršeno je pokusno markiranje jednog puta na Medvednici raznim bojama, kako bi se ustavilo, koja kvaliteta najbolje odgovara na temelju tog iskustva u Pravilnik za markacije, koji se priprema kod Komisije za markiranje PSH bit će dana uputstva društvima kojom bojom da se služe.

PLENUM PLANINARSKOG SAVEZA SRBIJE

Osamnaestog novembra na Avali održan je plenum PSS. Raspravljalо se o načinu upravljanja planinarskim objektima, njihovoj kategorizaciji i ulozi domova u popularizaciji planinarstva. Odlučeno je da će se posvećivati više pažnje uređenju postojećih planinarskih objekata. Također će se prići izgradnji novih domova ondje gdje su neophodno potrebni. Razmatrana je mogućnost davanja posebnog popusta planinarama sa dužim planinarskim stažom u domovima

i kućama. Izvršena je analiza Sleta, donesena odluka o održavanju planinarskih Sabora i o dalnjem kvalitetnom usponu našeg planinarstva, te o akcijama naših planinara u inozemstvu. Izrađen je planinski kalendar. Namijenjen je pl. društima da po njemu organiziraju svoje akcije. Kalendar predviđa organizaciju masovnih skija takmičenja, kvalitetne uspone, patrolna i orientaciona takmičenja, alpinističke, speleološke, omladinske logore i tečajeve, te planinarske Sabore i pohode tragom dogadaja iz NOB-a.

NOVA SPELEOLOŠKA GRUPA

Petnaestog prosinca 1956. osnovan je speleološki odsjek pri PDS »Velebit«. Zadatak odsjeka je: baviti se sistematskim upoznavanjem i istraživanjem pećina i ponora u Hrvatskoj, kod cmladine buditi ljubav i smisao za ljepotu naše domovine, brinuti se o zaštiti pećina i pećinskih ukrasa i u suradnji sa naučnim institutima svojim radom i rezultatima biti na koristi nauci i privredi.

Novi odsjek okuplja pretežno studente geografije, geologije, arheologije, tehnike, biologije, medicine i drugih fakulteta, a i srednjih škola. Grupa mlađih istraživača stavlja je u zadatku da se kroz stručna predavanja uvozna sa svom speleološkom problematikom, pa će u proljeće otpočeti sa primjenom stečenog znanja.

U planu istraživanja predviđeni su neki još neistraženi ponori i pećine na istočnom, sjevernom i zapadnom dijelu Medvednice, te u okolini Generalskog Stola, Gornjih Dubrava, Tounja, Oštarija i Popovog sela. Za prvi maj planira se jedno veće istraživanje. Čim se opskrbe sa najpotrebnijim instrumentima i rezvizitima otpočet će svoja istraživanja većih i komplikiranijih krških oblika.

Speleolozi »Velebita« predviđaju suradnju sa svim postojećim speleološkim grupama Zagreba, Hrvatske i Jugoslavije, kao i Komisijom za speleologiju PSH sa speleološkim društvima Hrvatske, sa Konzervatorskim, Geološkim, Hidrometeorološkim zavodom, medicinskim fakultetom i drugim ustanovama zainteresiranim za speleološka istraživanja.

Broj članstva speleološkog odsjeka već sada iznosi 22. Za pročelnika izabran je poznati speleolog Srećko Božičević, student geologije, a za tajnika Nedjeljka Zatas, student geografije. Već na početku vidi se ozbiljan rad novog odsjeka. Održanim predavanjima u društvu, drugim planinarskim društvima, školama i fakultetima propagira se ovu vrst

planinarskog djelovanja. Nova grupa nastaviti će rješavanje složenog problema našeg krša. Rezultate ovog rada koristit će nauka i privreda, koja nastoji iskoristiti vodene energije našeg podzemlja.

PRIJEDLOG DIJELA HRVATSKE MAGISTRALE

U okviru izgradnje hrvatske magistrale, na skupštini PSH konstatirano je uz realnu ocjenu naših planinarskih prilika i materijalne baze našeg planinarstva, a i prema našim prilikama u izgradnji planinarskih domova, međusobnoj povezanosti i udaljenosti istih, da će se pripremē za magistralu sastojati u markiraju putova koji povezuju planine i domove te da je dio magistrale, koja će prolaziti kroz Medvednicu i Samoborsko gorje dovoljno ureden za trasiranje.

Međutim primili smo nekoliko planova planinarskih društava iz Hrvatskog Zagorja o putu buduće magistrale koja bi povezivala važnije planine te kulturno historijska mjesta Hrvatskog Zagorja.

Po jednom prijedlogu početak zagorskog dijela magistrale bio bi u Križevcima. Preko Kalnika, Novog Marofa, Grebengrada i Ivančice, vodila bi u Lepoglavu, Ravnu goru i Trakoščansko jezero; dalje bi povezivala dom na Strahinčići. Dok jedan prijedlog predviđa obuhvatanje Maceljske gore, drugi predlaže izvođenje magistrale preko Brezovice na Kuna goru. Dalje bi vodila: Vinagora, Taborgrad, Kumrovec, dom na Cesar gradu, Klanjec, Tuhejske i Krapinske toplice sa završetkom u Velikom Trgovišću. Bolji prijedlog je povezivanje Krapinskih toplica preko Komara, Bedekovčine i Stubičkih toplica sa dijelom magistrale kroz zagrebačko područje.

SAVJETOVANJE PLANINARA HRVATSKO-ZAGORSKOG BASENA

U studenom 1956. god. održano je na Ivančici Savjetovanje planinara zagorskog basena na inicijativu PD »Ravna gora«. Osim domaćina savjetovanju su prisustvovali predstavnici PD »Ravna gora« iz Varaždina, PD »Grebengrad« iz Novog Marofa i PD »Kuna gora« iz Pregrade. Devet planinarskih društava nisu prisustvovali, premda su pozive primili.

Drug Đuro Markšan podnio je referat o problematiki planinarstva Hrvatskog Zagorja. U prikazu o radu duc je uputstva kako aktivirati članstvo i nastavnike u školama. Uočuje nepovjerenje roditelja koji ne puštaju djecu na izlete i predlaže da se organiziraju zajednički izleti za roditelje i omladinu, kao i da se više koriste akcije PSH-e. Daje prijed-

log za osnivanje putnih blagajna. Predlaže niz načina kako poboljšati prepdogandu. Iznosi primjer dobre organizacije PD »Ravna gora« koje je u 14 dana uspjelo pronaći 35 novih preplatnika na časopis »Naše planine«; predlaže izvodenje zagorske transverzale koja bi povezivala važnije planine i domove Hrv. Zagorja i osnivanje koordinacionog odjeljka.

Nakon diskusije doneseni su slijedeći zaključci: Ovakva savjetovanja održat će se 4 puta godišnje; iduće savjetovanje održat će se u organizaciji PD »Ravna gora«; raditi na omasovljenju društva, omladinu formirati u grupe, obnoviti čim prije piramidu na Ivančici, pristupiti obnovi; i izradi markacija kako bi planine bile pristupačnije posjetiocima. Organizirati logorovanja i zimovanja omladine dajući posebne popuste u domovima. Uspostaviti suradnju sa dnevnim listovima, organizirati foto izložbe, orientacione marševe, oformiti stručne sekcije gdje je to moguće. Kod organizacije izleta pozivati i susjedna planinarska društva, s tim u vezi izraditi plan rada i dostaviti ga društвima Zagorskog basena kako bi uskladili međusobno svoje akcije.

AKTIVNOST GORSKE SLUŽBE SPA-SAVANJA U JUGOSLAVIJI

U 1956. godini održani su tečajevi GSS u svim republikama, što to nije bio slučaj ranijih godina. Ovi tečajevi pridonijeli su proširenju organizacije i daljnjem tehničkom napretku gorskih spasavalaca. Nakon tečajeva u Srbiji, Crnojgori i Makedoniji, osnovane su nove stanice u brojnim planinskim mjestima. Reševalna služba Slovenije organizirala je tečajeve za sticanje i obnovu znanja svojih spasavalaca. Jedan od tih tečajeva finansirao je Zavod za socijalno osiguranje u Ljubljani. Ovakvim primjerom pomoći ovoj humanoj organizaciji trebali bi se povesti i drugi Zavodi.

U Hrvatskoj je također proširena mreža novom osnovanom stanicom u Špilju, gdje je planinarstvo i alpinizam vidno uznapredovao. Osim toga je u toku osnivanje stanica GSS u Rijeci, Ogulinu i Požegi, pa će mrežom stanica biti obuhvaćeno cijelo područje Hrvatske osim Like.

Tečaj GSS u organizaciji PSJ održat će se krajem veljače i početkom ožujka na Korošici, na koji će svaka republika poslati po jednu ekipu. Na tečaju će se osporavati novi instruktorski kadar gorskih spasavalaca.

VJEŽBE GSS ZA CENTRALNU HRVATSKU

Devetog i 23. prosinca u Samoborskom gorju održane su vježbe GSS. Vježbe su trajale po dva dana, a bile su obavezne za sve članove. Izvedene su noću, a po magli i snijegu. Nakon primljene obavijesti o »unesrećenju« poduzeto je što je moguće prije spašavanje. Trebalо je pronaći »zalutalog, napola smrznutog unesrećenika«, prenijeti ga u dom. Po završetku akcije prišlo se analizi i kritici izvršenih zadataka. Na primjerima i analizi nesretnih i smrtnih slučajeva, ukazivano je članovima na propuste i pogreške. Održavana su i predavanja o liku gorskog spasavaoca, a vršene su i demonstracije i vježbe u pružanju prve pomoći i previjanjima. Na kraju su uslijedile praktične kombinirane vježbe sa Gramingerovim sjedalcem i čamcem za transportiranje »unesrećenog« po snježnom terenu.

Vježbe su poslužile kao osvježenje znanja gorskim spasavacima, a ujedno kao pripreme za buduće pripravnike GSS koji su naročito uzeli učešća u vježbama.

SEDMA REDOVNA GODIŠNJA SKUPŠTINA PDS »VELEBIT«

Dvadesetog prosinca održalo je PD Sveučilišta godišnju skupštinu. Skupštini su prisustvovali delegati PSH drug Stjepan Brlečić i Aleksandar Polanski, delegacija PD »Zagreb«, delegati Studentskog saveza, Kotarskog Savjeta za nauku, prosvjetu i kulturu, kao i delegati drugih planinarskih društava.

Nakon održane minute šutnje palim planinarima, Krešimir Žiborski, tajnik društva, pročitao je izvještaj kojim je obuhvatilo cijelokupni rad društva i problematiku.

Već nekoliko godina društvo broji oko 900 članova. U minulom razdoblju broj članova je nešto opao uglavnom uslijed neučlanjenja članstva novih sekcija srednjoškolske i speleološke, koje su se pri kraju godine formirale. Protekla godina je karakteristična po nizu kvalitetnih akcija i izvršenih zadataka, po jačoj i prisnijoj povezanosti sa PSH. Savjetom za prosvjetu, nauku i kulturu, armijom i planinarskim društvima, uza prebrodenu uobičajenu smjenu rukovodstva uslijed diplomiranja ili preuzimanja drugih dužnosti starijih članova.

Takmičenja kao najprivlačnija forma rada ovog omladinskog društva u organizaciji društva ili samom takmičenju

članova, pokazala su kvalitetan i kvantitetan skok svih grupa i sekcija. Organizirani prvi patrolni skijaški marš, otvoreno skijaško takmičenje, peto jeSENSKO orijentaciono takmičenje, zatim učešće u takmičenju PD »Zagreba« i u okviru V. sleta planinara Jugoslavije, pomoć u organizaciji prvog republičkog orijentacionog marša na Dinari i na njima postignuti rezultati, ukazuju da je društvo u svom nastojanju na propagiranju V. V. O. potpuno uspjelo.

Logori i tečajevi pridonijeli su stručnom uzdizanju polaznika i dobijanju novog članstva. Oni su bili organizirani u režiji društva a neki u saradnji sa članovima drugih planinarskih društava u okviru rada Komisija PSH. Tako je u organizaciji društva održan skijaški tečaj na Komini, Javorini i alpinistički logor u Paklenici, dok je ski tečaj na Vlašiću i logor na Plitvičkim jezerima, Kamniškim i Julijskim Alpama organiziran u suradnji sa PSH. Članstvo društva vodi republičke tečajeve, vježbe, daje tehničko vodstvo drugim republikama.

Izleti i ture. Veći su vođeni u Prokletije, Gorski Kotar, Velebit, Alpe, bosansko-hercegovačke planine. Konstantno vodstvo izleta nije uspjelo, ako se uzmu u obzir obaveze sekcija da će svaka jedanput mjesečno voditi društveni izlet. A O je do ljeta vodio izlete u Zasavje, Hrvatsko Zagorje, Klek i Paklenicu, no to ne opravdava neaktivnost ostalih sekcija. Također je zakazala i suradnja sa profesorima.

Međutim, uza sve to, članstvo u širem smislu, često planinari po bližoj okolici. Tako na primjer aktivno članstvo omladinske sekcije, prema dobro vođenoj statistici, ima prosječno preko 30 dana provedenih u prirodi.

Markiranje putova je zamišljeno na mnogo široj osnovi. Međutim djelomično kišni period, a i losa kvaliteta boje utjecali su da se dio plana prebac na sljedeću godinu kada se potpuno ispitaju boje. Izvršene markacije ove godine bile bi:

Na Velebitu: Crni Padež—Šatorina, Vranjkova Draga—Veliki Kozjak.

Na Medvednici: Gornje Vrapče—Risnjakov dom, Markuševac—Rauhova lučarnica u suradnji sa PD »Prirodom«.

U Gorskem Kotaru: Jasenak — pl. dom na Bijelim Stijenama.

Društvo se brine o Ratkovom skloništu na Samarskim Stijenama i o skloništu na Oštrici na Medvednici, pa je dato na uređenje istih preko 650 radnih sati.

Održano je 48 predavanja, što je svakako malo obzirom na raznovrsnost grupe i sekcija. Organizirana druga izložba planinarske fotografije okupila je fotamatere. Najbolji radovi bili su izloženi na izložbi »Ljepote planina« pa su neki od njih dobili diplome i nagrade. U opremljenju proljetnog broja »Naših planina«, učestvovali su i mladi članovi kojima je to bio poticaj za pisanje.

U svom radu društvo se oslanjalo na alpinistički odsjek, »par-nas« grupu, Ratkovu grupu, omladinsku sekciju, te povremeno na skijašku, propagandnu i markacionu grupu. Ako pridodamo grupu gorskih spasavalaca, foto grupu, novu srednjoškolsku sekciju i speleološki odsjek, sada u društvu djeluje 11 grupa, sekcija i odsjeka.

U diskusiji govorilo se o povezivanju sa planinarama profesorima, o radu na području speleologije, o potrebi osnivanja vodičke sekcije, o nabavi zimske opreme za daljnji kvalitetni razvoj alpinizma, o radu sa srednjoškolcima i lgorovanjima za vrijeme zimskih i ljetnih raspusta.

Skupština je izabrala novo rukovodstvo. Novi predsjednik je Krešo Žiborski, potpredsjednik Duro Petek, a tajnici Mladen Bradić i Dolfi Rotovnik. Najaktivnijim članovima podijeljene su nagrade.

ALPINISTIČKI ODSJEK PDS »VELEBIT«

Protekla je još jedna godina uspješnog rada alpinista zagrebačkog Sveučilišta. Svojom aktivnošću na području planinarstva i alpinizma, trideset i šest alpinista, pripravnika i suradnika, postigli su značajne rezultate. Četiri tečaja u Alpama i Velebitu, isto tako takmičenja na orijentacionim takmičenjima, sa osvojenim prvim mjestima, 28 održanih predavanja, markiranje putova, 211 penjačkih uspona od kojih 36 prvenstvenih (propunjani su svi usponi u triglavskoj stijeni), briga o pododsjeku u Splitu, tehničko vodstvo tečaja GSS Makedonije i vodstvo saveznog alpinističkog logora u Magliću. Rezultati su koji govore sami za sebe. Alpinisti su mišljenja da su rezultati mogli biti i veći, osobito zimski, ali problem skupe zimske opreme, često i liničnih rezultata, je teško rješiv.

Plan rada predviđa: organiziranje uobičajenog zimskog i ljetnog logora za mlađe članstvo, izvođenje zimskog prelaza jedne dinarske planine, učestrovati u markiranju putova i vježbama GSS, i republičkom sletu, raditi na uređenju

Ratkovog skloništa i u zajednici sa foto sekcijom organizirati izložbu.

O svemu ovome kao i o mlakim pri-premama odbora jugoslavenske himalajske ekspedicije i želje članstva da se ekspedicija čim prije otpošalje, govoreno je na VII godišnjem sastanku alpinista »Velebita«, na kojem je odabранo novo rukovodstvo: Jelaska, Mlinac, Jurčić, Lindenbah, Butula. Uz pomoć starijih nastaviti će se s radom i većim uspjesima.

NAJVEĆA PIRAMIDA U JUGOSLAVIJI

Planinarsko društvo »Konjice« podiglo je na Roglji najveći razgledni stup visine 30 metara. Sa vrha piramide (ovo je ujedno i najveći vrh Pohorja), za ljepeog vremena može se vidjeti i do 150 km daleko.

ZANIMLJIVOSTI U TRENTI

Rijeka Tolminka i Zadlaščica teku su-tjeskom, koju tvore visoke strme stijene. Čudne boje voda i nevjerojatna igra svjetlosti stvaraju ugodeće neobične prirodne rijetkosti. Ove čarje prirode bile su poznate malom broju ljudi. Stoga je jedna Komisija sišla splavom niz vodu da ustanovi mogućnost izgradnje putova, koji bi omogućili prolaz i upoznavanje ovih ljepota posjetiocima Trente. Na jednom mjestu naden je izvor tople vode. Ustanovljeno je da se mogu sagraditi putovi pa će se s gradnjom otpočeti u proljeće. Tako će i planinari moći, na svom obilasku Julijskih Alpa, posjetiti još jednu prirodnu rijetkost.

KAKO BI REZULTATI BILI VEĆI

Koncem mjeseca siječnja 1956. godine Komisija za omladinu PSH otosla je okružnicu svim planinarskim društvima u Republici kojom obavještava o nastavku rada i širenju planinarstva među omladinom, te poziva sva društva na ak-tivnu suradnju. Suradnja sa zagrebačkim društvima vršit će se usmeno i s pokrajnjom pismeno. Okružnicom se traže obavijesti o broju učlanjenih omladinača u 1955. o broju pionira, koliko odnada na radničku a koliko na školsku omladinu, da li postoje omladinske sekcije i koliko omladinaca surađuje u upravi društva. Okružnica je otosla u 84 primjerka koliko ima i društava.

Nakon tri mjeseca Savez je dobio samo 25 odgovora, od toga 7 se odnose na Zagreb. Sumirani rezultati daju slijedeće podatke:

Ukupan broj radničke omladine iznosi 620, srednjoškolske 1458. Učlanjenih pio-

nira ima 1036, dok 16 omladinaca radi u upravnim odborima. Ako odbijemo članove PD »Javor« i PDS »Velebit« jer su to tipično omladinska društva, tada je samo PD »Zagreb« imao omladinsku sekciju sa 20 članova. Međutim prema podacima knjigovodstva u 68 društava o kojima se vodi evidencija, broj učlanjene omladine bio je 3463, pionira 2372, što iznosi od 18.161 planinara 19%. Iz ovog vidimo da je ukupan broj učlanjene omladine zadovoljavajući, ali vidimo i neaktivnost velikog broja planinarskih društava.

Ovi podaci se odnose na 1955. godinu, dok se stanje na koncu 1956. poboljšalo. Evo jedan primjer. Omladinska sekcija PD »Zagreba« brojčano se povećala sa 20 na 46 članova. No ne možemo se zadovoljiti sa sadašnjim stanjem već upravni odbori društava trebaju zainteresirati što više nastavnika i profesora za rad društva. Treba tražiti pomoć Savjeta za nauku, prosvjetu i kulturu Kotara.

O NAŠOJ SPELEOLOGIJI

Prvi opisi naših špilja objavljeni su 1689. godine, no trebalo je čekati početak XX vijeka da se započe organizacionim i sistematskim radom. Godina 1910. važna je u speleologiji po osnutku Odbora za istraživanje špilja. On djeluje do Prvog svjetskog rata. Daljnji speleološki rad sve do pred Drugi svjetski rat, odvijao se više stihijski i pojedinačno. U Splitu je jedino bio zapažen rad grupe pod rukovodstvom pok. U. Đironete. Pokušaj za osnivanjem slične grupe u Dubrovniku nije uspio.

Hiljadu devetstvo četrdeset i deveta označava nastavak rada i ponovni početak nakon rata. Osniva se špiljarska sekcija pri PD »Zagreb«. Njen osnivač je planinar i entomolog V. Redenšek. Od tada se speleologija postepeno razvija. PD »Željezničar« okuplja grupu speleologa, koji kroz konstantan rad postaju vodeći u Hrvatskoj. Tu se ističu prof. Malez i Marjanec. Odsjek izdaje i svoj vlastiti časopis »Speleolog« koji se razmjenjuje za slične svjetske časopise i publikacije. Pri kraju godine došlo je i do osnivanja trećeg speleološkog odsjeka u PDS »Velebit«. Do tada se rad na istraživanju špilja vodio u okviru alpinističkog odsjeka.

Speleolozi razvijaju živu društvenu djelatnost, ali postižu i vrijedne naučne rezultate. Na pr. u špilji Veterinci na Medvednici, o kojoj je pisao »Vjesnik u srijedu«. Istraživanjima u najlepšoj hrvatskoj špilji — Cerovačkoj, nađeni su

ostaci špiljskog medvjeda, mnoštvo keramike i predmeta iz ilirsko-keltske kulture.

No osim naučnih rezultata istraživanja su bila povezana sa praktičnim ispitivanjima. Tako su se ispitivale podzemne vode kako bi se ustanovila mogućnost opskrbljivanja pitkom vodom stanovišta sušnih predjela, kao i mogućnost korištenja vodene energije u prirodne svrhe.

Speleologija je najmlada grana planinarstva, koja kod nas ima izvršiti pionirski rad u istraživanju našeg krša. Shvaćajući ulogu speleologije PSH pruža joj moralnu i materijalnu podršku.

TREĆI SLET PLANINARA HRVATSKE

Na dane proslave ustanka naroda Hrvatske 27. i 28. VII., održat će se III. republički slet na livađama pred domom pod Štirovcem na južnom Velebitu. Program izleta, sa mogućnošću izvođenja tura, alpinističkih uspona i obilaska špilja, javit ćemo u jednom od slijedećih brojeva.

U PÖSJETU PRIJATELJIMA

GSS planinarskog saveza Jugoslavije dobila je poziv od poljskog planinarskog saveza da učestvuje s ekipom spasavalača u velikim internacionalnim vježbama, koje će se održati u proljeće u Poljskoj. PSJ je prihvatio poziv. Otposlat će ekipu najspremnejih spasavalaca.

ZAŠTO NE BI I DRUGI

Poduzeće »Sport« u Beogradu uvelo je posudivanje rekvizita uz minimalnu odštetu. Posudba za šator po jednom danu, ovog ljeta je za dviye osobe iznosila 52 dinara, a za četiri osobe 71 dinar. Interes koji su pokazali Beogradani ponukala je poduzeće da proširi asortiman. Tako će uskoro poduzeće »Sport« uvesti posudu i zimskih rekvizita skija, saonica. Ne bi bilo loše kada bi naši jači planinarski i skijaški centri pokušali nešto slično.

ALPINISTI U PLANINSKIM JEDINICAMA

Već dulje vremena izrazili su alpinisti i planinari da bi najbolje odgovorili dužnostima u Armiji, kada bi odslužili vojni rok u planinskim jedinicama. Prijedlog je ušao u zaključke Skupštine PSJ, stoga alpinisti s interesom očekuju rješenje.

GODIŠNJA SKUPŠTINA PS BiH

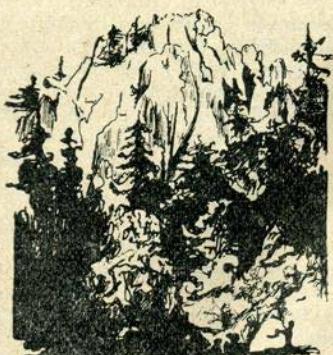
U listopadu održana je redovita godišnja skupština Planinarskog saveza Bosne i Hercegovine u domu na Jahorini. Učestvovalo je 49 delegata iz 24 društva. Skupštini su prisustvovali delegati PSJ, PSS, političkih, društvenih i sportskih organizacija. Delegat PSH bio je organizacioni tajnik Stjepan Brletić.

Kod PS BiH registrirano je 40 društava, koja imaju prema podacima od 31. XII. 55. 6056 članova. Savez posjeduje 34 planinarska objekta. U razdoblju od dvije godine sagradeno je 8 objekata, utrošeno je 6,5 miliona dinara i preko 120.000 dobrovoljnih radnih sati. Međutim na izgradnji i opremi planinarskih objekata utrošeno je od posljednje godišnje skupštine 24 miliona dinara.

Na skupštini su bila iznesena pozitivna iskustva sarajevskog planinarskog odbora, pa je data smjernica za osnivanje novih gradskih odnosno kotarskih planinarskih odbora.

Komisija za alpinizam i planinarsku službu spasavanja, koordinira rad tri odjeka u kojima djeluje 13 samostalnih penjača, 9 početnika i 8 pripravnika. Održavani su tečajevi na Prenju, Treskavici i logorovanje na Čvrsnici. Uređena je kartoteka uspona u bosansko-hercegovačkim planinama. Izvedeno je 117 penjačkih uspona. Obje Komisije usvojile su pravilnike koji su suštinski srođni pravilnicima naših komisija. Usvojen je i novi statut PS BiH, kao i disciplinski pravilnik. Donijet je zaključak o početku rada na izvođenju republičke transverzale.

Skupština je birala 17 članova u rukovodstvo. Novoizabrani predsjednik Saveza je iskusni i poznati planinar Rajko Petrović

U SPOMEN NA NEDJELJKA KOŠTU

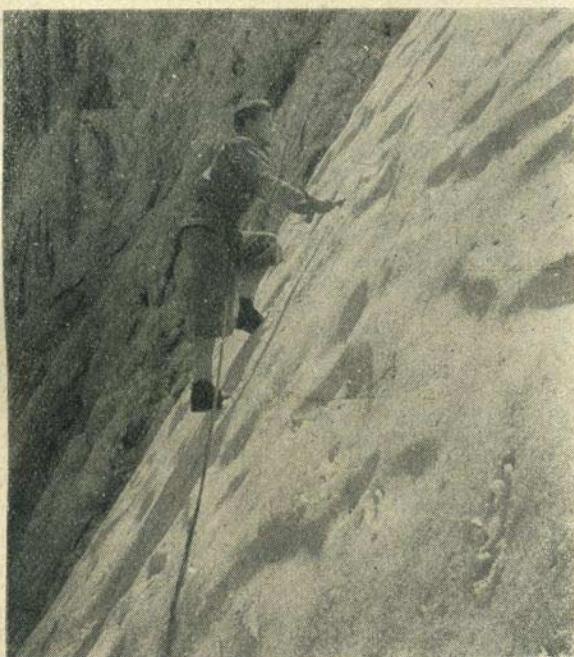
Dne 7.—8. VII. 1956. organizirao je Alpinistički odsjek PD Rijeka izlet društvenim kamionom u Kamniške Alpe, prigodom šeste godišnjice tragične smrti zaslужnog člana i alpiniste ovog društva, Nedjeljka Košute, koji se 8. VII. 1950. god. smrtno unesrećio kod penjačkog uspona kroz 400-metarsku sjevernu stijenu Dolške Skrbine (između Grintavca i Kočne, iznad Češke koče).

Cilj pohoda bio je postavljanje vijenca ispod spomen-ploče, koju je PD Rijeka postavilo u podnožju stijene, stotinjak

metara od mjesta na kome je nađeno tijelo unesrećenog alpiniste. Tom prilikom članovi Alpinističkog odsjeka Silvije Verša i ing. Ivo Gropuzzo prepenjali su smjer, u kome se 1950. god. dogodila nesreća.

Jedan od učesnika izleta, mladi alpinista Stanko Gilić, spasio je svojim zalaganjem i snalažljivošću dvojicu zalutalih slovenskih planinara, koji su 19 sati uza ludno zvali pomoći i proveli jednu noć u nezavidnom položaju, čućeći bez opreme u nekom žlijebu na sjevernoj strani Grintavca.

I. G.

Na snježniku u sjev. stijeni Dolške Škrbine

Foto: Ing. Gropuzzo

PLANINARSKO SKIJANJE

Novoosnovana Komisija za planinarsko skijanje PSH izradila je Pravilnik, koji je nakon odobrenja izvršnog odbora otposlat planinarskim društvima. Po njemu planinarska društva mogu osnivati skijaške sekcije. Nove sekcije trebaju preuzeti u svoje zadatke omogućavanje planinarima posjećivanje planina i zimi, populariziranje masovnog skijanja kao i razna takmičenja. Izrađen je i kalendar aktivnosti u kojem su označeni termini za tečajeve, patrolna i društvena takmičenja.

Predviđen je i tečaj za skijaške voditelje, kao i jedan drugi tečaj za vođenje zimskih tura, gdje će se polaznici upoznati sa savladavanjem prepreka zimi, orientaciji u magli, obrani od lavina, gradnji skloništa (bivaka) i slično.

Izvest će se izrada male i velike skijaške transverzale. Mala će prolaziti Samoborskim i Žumberačkim gorjem, dok će velika povezivati Klek, Bijele i Samarske Stijene sa Risnjakom, Snježnikom i Platkom. Nakon obilaska odnosne transverzale, učesnici će dobiti odgovarajuću značku kao priznanje za izvršeni zadatak.

PLENUM ALPINISTA HRVATSKE

Osamnaestog prosinca održan je plenum alpinista i alpinističkih pripravnika. Plenumu su prisustvovali i alpinisti koji nisu uključeni u rad alpinističkih odsjeka. Razmatrano je osnovno pitanje dalnjeg povećanja broja članstva, pored postignutih vidnih kvalitetnih rezultata. Danas se alpinizmom bave pretežno mlađi planinari, mahom studenti i srednjoškolci, a manjim dijelom radnici koji vrlo teško nabavljaju ličnu opremu. Stariji zaposleni alpinisti, prema izjavama, nemaju dovoljno vremena baviti se alpinističkom organizacijom. Diskusija se svela na prijedloge kako povećati članstvo. Uglavnom mnogi diskutanti slažu se da bi održavanje nekoliko alpinističkih škola i daljnja briga sa početnicima pridonijela osvježenju članstva. Pomoći aktivnim članovima u nabavi ličnih rekvizita mogla bi se sprovesti osnivanjem fonda, koji bi se postepeno otplaćivao. Raskorak između ljetnog alpinizma, gdje su se postigli vrhunski rezultati i zimskog alpinizma leži u pomanjaku skupe zimske alpinističke opreme (pa-huljaste vjetrovke i hlače, te specijalni šatori). Plenum je odlučio da se ponovno uvede evidencija o aktivnosti alpinista i alpinističkih pripravnika, da se sredi kartoteka uspona i da se izradi alpinistička značka. Stoga je Komisija za alpinizam povećana za tri člana: tehničkog referenta, tajnika i statističara.

Sastavljen je i plan rada za 1957. godinu, po kojem će se organizirati alpinističke škole, zimski i ljetni instruktorski tečaj. Učestovat će se u Saveznom kvalitetnom alpinističkom logoru i ukoliko dođe do razmjene sa sovjetskim alpinistima otplaslat će se najaktivniji i najbolji alpinisti na Kavkaz i u Pamir.

Na kraju je Plenum odlučio da se dodjeli počasni naslov alpiniste profesoru Josipu Poljaku i Dragi Pauliću za zasluge na polju planinarstva i alpinizma. Odlučeno je da se Krasznay Vjekoslavu skine alpinistički naslov.

RAD KOMISIJE ZA OMLADINU

Nakon savjetovanja planinara-omladinaca u blizini ruševina Susedgrada kod Podsuseda, na kojem je odlučeno da će omladinske sekcije u svojim društвima nastojati okupiti što više omladine, uspostaviti suradnju sa kotarskim savjetima za fizičku kulturu, za vrijeme školskih raspusta organizirati planinarske škole u vidu logorovanja, prišlo se izvršenju obaveza. Nešto kasnije održano je savjetovanje omladinaca Zagorskog basena na Kalniku. Zatim je organiziran jednomjesečni planinarski logor na Plitvičkim jezerima uz dnevne troškove od oko 200 din.

U Zagrebu, na Medvednici i Samoborskom gorju vodene su i planinarske škole uz finansijsku pomoći Kotarskog odbora Savjeta za fizičku kulturu. Rezultati ovog eksperimenta doveli su do ojačanja omladinskih sekcija i do stvaranja novih.

Vidan uspjeh u međusobnom upoznavanju omladinaca postignut je na prvom republičkom orijentacionom maršu na Dinari. Daljnji rad Komisije za omladinu je organizacija zimskih skijaških planinarskih škola sa planinarskim i skijaškim instruktorima. Iste će se organizirati na Medvednici (pogodan teren i skijaška uspinjača). Upravljači nekih planinarskih domova obećali su posebne popuste grupama omladinaca u siječnju i veljači. Škole se održavaju u zajednici sa Komisijom za planinarsko skijanje koja je već otpočela okružnice društвima za prijave učesnika.

B. L.

REPUBLIČKI ORIJENTACIONI MARŠ NA DINARI

Jedanaestog i dvanaestog studenog organizirala je Komisija za omladinu PSH prvi orijentacioni marš. U maršu su učestovale ekipе planinara iz Zagreba, Splita, Rijeke, Knina, Daruvara i Križevaca. Sastanak ekipa bio je u Kninu odakle su učesnici i organizatori prebačeni u Unište, gdje je održana narodna svečanost uz oživljjenje uspomena iz NO rata.

Drugi dan 25 ekipa kretalo se po zadanim azimutima da pronađu poštu gdje ih je čekao zadatak za taj dan. Staza je bila dosta naporna osobito uspon od prve kontrole do pod vrh Dinare, gdje je smještena II kontrola. Novost u ovom takmičenju bilo je točno i brzo pružanje pomoći »unesrećenom«. Jedino na relaciji k »unesrećenom« vrijeće je bilo odlučujuće. Pružanje pomoći se sastojalo u odgovaranju na 10 zadataka iz prve pomoći. Prvi dan ekipе su noćile u Podinaru odakle su nastavile sutradan s takmičenjem u pravcu kninske tvrdave gdje je bio cilj. Na toj stazi bile su postavljene tri kontrolne točke, a trebalo je izvršiti gađanje. Marš je bio interesantan. Borba se vodila uglavnom između 4 ekipa od kojih je jedna bila glavni favorit no pred samim ciljem bila je diskvalificirana. Poredak pobednika je slijedeći: Prvo mjesto zauzela je ekipa A. O. P. S. »Velebita«, Sturman-Arbutin-Jurić i time osvojila prelazni pehar PSH kao i zastavicu. Drugo mjesto osvojili su omladinci istog društva, dok je treće mjesto zauzela druga ekipa A. O. Svetišlišta »Velebit«. Od dviju ženskih ekipa proglašena je boljom ekipa PD »Dinara« iz Knina. Vrijedne rezultate postigli su omladinci PD »Zagreba« i alpinisti iz Ri-

jeke. Nagrade — planinarske cipele, trenerke, veste i dr. — podijeljene su pobednicima na svečanom dijelu proslave završetka orientacionog marša u domu JNA.

Treba odati priznanje organizatorima ovog marša, planinarima iz Knina i zagrebačkog Sveučilišta, na dobrim priprema. Nije slučaj što su najbolje rezultate postigli članovi PDS »Velebit« iz Zagreba, jer se oni već pet godina takmiče, a inače svi pobednici se aktivno bave planinarnstvom, što se odrazilo u kondiciji i iskustvu. Drugi takmičari ponijeli su sa sobom iskustvo i želju za treningom kako bi na slijedećim marševima bili ozbiljni favoriti.

USPON PLANINARA-POŠTARA ZAGREBA, RIJEKE I OGULINA NA KLEK.

Planinarsko društvo p. t. t. Sljeme iz Zagreba počelo je sprovadati u djelo zaključke IV. Sleta planinara-poštara Jugoslavije sa Platka.

Ono je u svoj ovogodišnji program stavilo i povezivanje p. t. t. službenika i radnika ostalih mjeseta u Hrvatskoj i osnivanje ogrankova u većim mjestima gdje za to postoje uvjeti t. j. u Krapini, Varaždinu, Križevcima, Slav. Požegi, Ogulinu i dr. U svim tim mjestima uz pomoć svih zainteresiranih faktora (sindikata, planinara, P. t. t. poduzeća i organa narodne vlasti) može se mnogo učiniti za razvoj i proširenje planinarstva.

Upravni odbor P. D. Sljemena nada se, da će njegova akcija i inicijativa naći na potpuno razumijevanje ne samo kod gore spomenutih faktora, već i kod samih p. t. t. trudbenika, koji mogu svojim djelovanjem i aktivnošću mnogo učiniti da se planinarstvo još više popularizira i proširi.

Jedna od prvih akcija te vrste bila je organizacija uspona na Klek zajedno sa planinarama-poštarima iz Zagreba, Ogulina i Rijeke. Ova akcija je veoma uspjela tako da se tom prilikom našlo na Kleku oko 40 planinara-poštara. Veliku zaslugu za to ima i sindikalna podružnica Kotarske pošte Ogulin koja je veoma uspješno organizirala taj sastanak. Grupa planinara od 14 drugova i drugarica krenula je u subotu 21. VII. o. g. iz Zagreba oko 15 sati i stigla u Ogulin oko 18 sati. Na kolodvoru su ih dočekali predstavnici Kotarske pošte i sindikalne podružnice na čelu sa upravnikom Svetom Posavcem. Nakon upoznavanja i razgledanja prostorija pošte i samog grada jedna grupa produžila je odmah prema Kleku i to do sela Bijelsko ispod Kleka. Na putu ih je zatekla noć, ali to nije ništa smetalo, jer je jaka mjesec-

čina osvjetljavala put i učinila ga ugodnim i veoma interesantnim. Naime, veličanstvena stijena Kleka osvijetljena jakom mjesecinom činila se kao neki div što budno čuva cijeli ovaj kraj. Putnici koji putuju ovim krajem imaju prilike vidjeti interesantne konture ove planine koje liče na ogromnog čovjeka koji leži. Legenda govori da je to Kraljević Marko koji leži i spava. Sam vrh nalazi se na visini od oko 1100 metara, i kao takav dominira nad cijelim ovim krajem. Njegove stijene privlače mnoge penjače, koji ovdje uče i iskušavaju svoje znanje, da bi nakon toga pokušali sreću na drugim većim planinama i stijenama.

U selu Bijelsko bilo je organizirano noćenje na sijenu. Poslije većere bilo je veselo do u kasnu noć. Svježe pokošeno i mirisavo sijeno bilo je ugodan ležaj za umorne planinare.

U nedjelju rano ujutro nastavila je ta grupa uspon na sam vrh Kleka tako da je već oko 7 sati bila na vrhu, odakle je bio prekrasan vidik na Kamniške Alpe, planine Gorskega Kotara, Plješivicu i Zagrebačku Goru. Nakon dobrog doručka bilo je ugodno promatrati oblake kako se velikom brzinom natjeravaju po nebu i prave različite oblike obasjane sunčevim zrakama.

Nešto oko 9 sati oblaci su postali sve tamniji i prijetili su kišom. To nas je prisililo da se povučemo na livade ispod Kleka koje su u međuvremenu bile opet obasjane suncem, budući da su se oblaci razili i nestali.

U to vrijeme stigla je već i grupa iz Ogulina koja je pošla u nedjelju rano ujutro. Nešto kasnije stigli su i planinari-poštari iz Rijeke koji su također pošli autobusom iz Rijeke u nedjelju rano ujutro.

Naravno da je susret bio veoma srdačan i neposredan. Savjetovali smo ih kako će najbolje stići na vrh, ali smo kasnije ustanovili da uza sve naše savjetne nisu svi stigli na vrh jer su zalutali. Oni su se popeli na neke druge sporedne vrhove i bili zadovoljni što su vidjeli cijeli ovaj kraj.

Tom prilikom mora se nešto reći i o postojecu ogranku P. D. Sljemena u Rijeci koji radi veoma dobro i uspješno pod vodstvom drugarice Marije Ostojić, a uz sverdrnu pomoć druga direktora Mirka Radalja. Svi oni nastoje, da se planinarstvo što više proširi među p. t. t. trudbenike. Prilikom ovog sastanka na Kleku učinjen je program za zajedničke pohode na Učku, Risnjak i ostale planine Gorskega Kotara. U tim razgovorima učestvovali su i planinari iz Ogulina koji su izražavali želju za što češće sa-

stanke planinara u pojedinim predjelima naše zemlje.

Poslije silaska sa vrha Kleka bio je organiziran zajednički ručak u selu Bijelsko. Dva pečena janjca bila su premala za nepredviđen veći broj planinara nego što se očekivalo. Međutim bilo je i ostale hrane koja je upotpunila taj zajednički ručak planinara poštara Zagreba, Rijeke i Ogulina. Poslije ručka organizirana je bila nogometna utakmica između planinara-poštara Zagreba i Ogulina. Obližnja neravna livada bila je pripršte velike borbe koja se vodila za prestiž. Momčad iz Zagreba na čelu sa »starim« Jožom Grubanovićem ostala je pobijednikom pobjedivši Ogulinčane sa rezultatom 7:4. Poslije utakmice razvila se zabava i ples uz svirku harmonike.

Rastanak je bio težak jer je raspoloženje bilo veliko. Svi su imali samo jednu želju: da se opet što prije sastanu i provedu nekoliko lijepih i ugodnih sata u prirodi među svojim drugovima i drugaricama u veselom raspoloženju.

P. D. Sljeme mnogo radi na propagandi planinarstva sa svim postojećim organizacijama u p. t. t. struci. Tako je ono mnogo učinilo prilikom organizacije Prvenstva p. t. t. šahista Hrvatske koje je bilo priredeno u planinarskom domu nad Vugrovcem. Želja je bila društva da se šahisti iz raznih krajeva Hrvatske sastanu u planinarskom domu P. D. Sljemeni gdje će u prekrasnom kraju provesti izvjesno vrijeme u borbi za naslov najboljeg p. t. t. šahiste Hrvatske. I zainterna ova je ideja bila prihvaćena sa odusjevljenjem od svih zainteresiranih. U slobodnim časovima za vrijeme samog turnira drugovi šahisti obišli su sve okolne vrhove i divili se prekrasnoj prirodi i okolici samog doma. Bili su više nego zadovoljni organizacijom samog turnira koju je pomoglo i planinarsko društvo. Na taj način stekli smo nove prijatelje planinarstva i prirode koji će dalje širiti i razvijati ideju planinarstva među drugovima i drugaricama svog kolektiva i svoga grada,

I. P.

Planinarske vijesti iz svijeta

NESREĆE U ALPAMA

Prema pisanju dr. Rudolfa Wyesa u »Les alpes« u razdoblju od 1946. do 1955 godine dogodila su se u alpama 623 smrtna slučaja. Od toga 268 u predalpskom području, a 233 u samim Alpama. Interesantni su podaci o razlozima smrtnih slučajeva. Na prvo mjesto dolaze nesreće prouzrokovane nedovoljnim školanjem, precjenjivanjem sposobnosti i nepoznavanjem vremenskih prilika. Mali broj nesreća otpada na planinare koji su brali alpsko cvijeće.

Statistički pregled poginulih u talijanskim Alpama od 27. VII. do 8. IX. 56, prema »Lo scarponeu« donosi 32 smrtna slučaja. Sedamnaest unesrećenika bili su Talijani, a 15 stranaca. U većini slučajeva unesrećenici su mladići i djevojke početnici.

OSVOJEN DESETI OSAMTISUČNJAK

Austrijska naučno istraživačka ekspedicija, osvojila je Gasherbrum II (8035 m) za vrijeme istraživanja područja Baltoro ledenjaka. Izvršena su i razna ispitivanja ljudske izdržljivosti, između ostalog reakcije odlučivanja i koncentracije. Ustanovljeno je da su reakcije do 7200 m potpuno normalne. Rezultati privikavanja organizma su vrlo interesantni. Dok se vi-

sinska razlika 700 metara, a duljinska 11 kilometara prvi put prevali za 8 sati, isti put se kasnije prevaljivao prosječno u 3.30 sati. Glaciološka istraživanja pokazala su da se ledenjaci tope u 6 mjeseci za 3 do 4 metra. Potpuno su proučeni običaji domorodaca, sakupljeno je mnoštvo folklornog materijala, kao i primjeraka flore i faune.

DRUGA POSJETA JUGOSLAVENSKIH ALPINISTA SSSR

Za vrijeme boravka predstavnika naših planinarskih organizacija SSSR-u u Moskvi je došlo do sastanka sa ruskim alpinistima. Pored ostalog na sastanku je razmatrana mogućnost razmjene alpinista. Dogovoren je da će dvije ekipe najiskusnijih alpinista iz Jugoslavije posjetiti SSSR. Jedna ekipa bi boravila u Kavkaskom a druga u Pamirskom velegorju. Uzvratni posjet ruskih alpinista Jugoslaviji bit će u toku ljeta, gdje će se upoznati s našim stijenama i organizacijom.

DVJESTA ŠVICARSKIH FRANAKA NA LOTZEU

Poznat je običaj ostavljanja zastavica klupske pripadnosti penjača na neki poznati vrh i uzimanje znakova prethodnih

penjača. Međutim je rijetki slučaj da se ostavi nagrada u novcu slijedećim osvajačima. Slučaj se ipak desio i to na četvrtom po visini himalajskom osamtišćuju. Na Lotzeu su članovi svicarske ekspedicije ostavili 200 franaka, što bi po prilici odgovaralo 30.000 dinara kao nagradu penjaču, koji se prvi popne na vrh.

MATTERHORN JUŽNE AMERIKE

Članovi Andske ekspedicije 1957 austrijskog Alpenvereina namjeravaju se popeti na »Matterhorn Južne Amerike«. To je 6126 m visoki vrh Nevado Jirishanca u Kordiljerama, koji još dosad nije osvojen. Osim toga ta ekspedicija namjerava se popeti na nekoliko 6-tisućnjaka i tri 5-tisućnjaka. U jednoj gotovo sasvim neistraženoj gorskoj skupini na jezeru Titicaca vršit će istraživanja, kartografske radeove i glečerska mjerenja. Znanstvenim radom rukovodi sam voda ekspedicije D. Heinrich Klier.

NOVA EKSPEDICIJA HERRMANNA BUHLA

Alpenverein će doskora uputiti Hermanna Buhla i još dvojicu alpinista iz Salzburga u srednjeazijsko granično gorje Karakorum, gdje će među ostalim vrhovima pokušati prvenstveni uspon na Broad Peak, 8047 m. — Poznato je, da su članovi austrijske Himalajske ekspedicije u spomenutom gorju uspjeli dostići jedan 7729 m visoki vrh, koji su nazvali Austria Peak.

Dr. M. Florschütz

SA 75. GLAVNE SKUPŠTINE AUSTRIJSKOG ALPENVEREINA,

održane 1. rujna 1956., saznajemo zanimljive podatke o stanju i radu tog najvećeg planinarskog udruženja u Austriji. Broj od 30.000 članova Alpenvereina nakon rata 1954. godine porastao je na 130.000 do 1956. godine. Skoro jedna trećina tog broja je omladina. Udruženje broji 145 društvenih sekcija i 120 lokalnih skupina, a imade svoje posebne sekcije i u Danskoj, Engleskoj i Holandiji. Omladina je okupljena u 119 omladinskih skupina.

Austrijski Alpenverein ima u svojim domovima 10.235 ležaja, za čije uzdržavanje je prošle godine izdato 2,6 milijuna šilinga (po drž. tečaju oko 11.50 Din za 1 šiling što iznosi oko 30 milijuna dinara). Pored naučnog i kartografskog rada, predavanja i akcija za zaštitu prirode značajan je rad na održavanju planinskih puteva: 837 km putova je novo popravljeno, a 1751 km markirano.

Članovi Austrijskog Alpenvereina su djelovali su u međunarodnoj himalajskoj ekspediciji 1955. pod vodstvom N. G. Dyhrenfurtha.

NEPREDVIĐENA KATASTROFA POD ORTLEROM

14. srpnja 1956. krenula su dvojica alpinista putem iz skloništa Payer prema vrhu Ortlera. Na pola puta (u blizini bivaka Lombardi — 3450 m) odlomila se neočekivano jedna ledena pećina. Jedan od alpinista se odmah bacio na tlo i tako se spasio tek s neznatnim ogrebotinama, dok je drugoga ledena lavina odnijela u dubinu, gdje je zaglavio, pokopan valjda u kojoj ledenoj pukotini. Gorske ekipe spasavanja iz Solde i Trafola, i sam Herman Buhl, pobjednik s Nanga Parbata, sa svojom momčadi nisu mogli pronaći unesrećenoga.

84 GODIŠNJI STARAC NA VRHU MATTERHORNA

Edouard Manot-Hercen iz Pariza popeo se iz Beila (Cervinio) na Matterhorn. To je njegov 20. uspon na taj vrh. 19. puta bio je gore, kad mu je bilo 76. godina.

USPON SJEVERNOM STIJENOM ORTLERA

Trojica Tirolaca, među njima Sepp Jöchler, član ekspedicije dra Tichy na Čo Oju, — uspjeli su 25 godina nakon prvog uspona propenjati 1400 m visoku sjevernu stijenu Ortlera, koja se smatra kao najteža ledena stijena istočnih Alpa. Prvi su je sveladali Ertl i Schmit iz Münchena 1931. godine. Svi kasniji pokušaji su bili propali. Jöchlerov navez trebao je 12,5 sati za taj uspon na vrh Ortlera, 3902 m.

INVALID S UMJETNOM NOGOM NA 7-TISUĆNJAKU OJOS DE SALADO

40-godišnji njemački oficir Hans U. Rudel, invalid bez noge iz II. svjetskog rata, koji živi u Argentini, doletio je nedavno u Evropu, da mu izrade protezu za nogu, kako bi mogao bolje vršiti svoje zvanje i — skijati. I doista, na njemačkom Alpskom natjecanju 1956., u Obertsdorfu, plasirao se na drugom mjestu. Prijе 4 godine uspeo se s jednim austrijskim planinarom na najviše brdo američkog kontinenta, Aconcagua, 7020 m. Osim toga je vodio još 3 druge ekspedicije na najviši vulkan svijeta Culleccaco, 6920 m, u južnim Kordiljerama. Taj vrh se nalazi u blizini Ojos de Sa-

lado, na koji se uspeo Matthias Reubitsch — kako su Naše planine već javile. Put iz Buenos Airesa vodi najprije do pustine Puna de Atacama. Ali pošto tamo nema nosača i Šerpa kao u Himalaji, nije bilo moguće ponijeti sa sobom boce s kisikom. Tako prvi pokušaj preko zamrznutog pobočja nije uspio. Rudel se zbog snježne mećave morao vratiti, ali su njegovi pratnici pošli dalje i pretrpjeli teška smrznutina. Sam Rudel se na povratak strmoglazio kroz jedan 400 metara dugački žljeb, ali je kao čudom ostao nepovrijeđen. Kod drugog pokušaja nakon par mjeseci stigli su na vrh. To je bio prvenstveni uspon; no tom prilikom je poginuo jedan od učesnika, koji se su novratio u bezdan. Po treći put je invalid Rudel bio na tom vrhu (Culleicaco), kad su počinulom drugu gore postavili spomen ploču.

Zanimljivo je, da su 50 m ispod vrha Culleicaco našli na kamene građevine i druge ostatke iz vremena Inka.

ŽENE, NEMAJU PRISTUPA NA BREGOVE — U JAPANU

Nedavno su dvije Japanke uzalud pokusale uspeti se na jedno zabranjeno sveto brdo Japana, zvano Omine. Obje su članice jednog skijaško-planinarskog društva te su u pratinji iskusnog planinara tog društva stigle u jedno selo na podnožju Omine, gde su im seliani za daljnji put dali vodiča. Nakon što su se tri sata uspiniali, našli su se iznenada pred živim zidom razbišnijelih seljaka i svećenika, koji su već bili saznavi za taj bogumarski pothvat velegrađana i svakako hteli sprječiti njihovo daljnje napredovanje na brdo, na koje je već 1300 godina tradicijom zabranjen pristup ženama. — Više sati su traiali oregovori i uvjeravanja o ravnopravnosti žena po novom japanskom ustavu, o planini kao nacionalnom pravu i općoj svojini. Poduzetne planinarke morale su napustiti svoj naum i vratiti se ovaj put kući.

Dr. M. Florschütz

PLANINARSKI OBIČAJI

U Hallstattu u Salzkammergutu zaljubila se na prvi pogled brošlog ljeta 20-godišnja H., dijete ravnice, tamo na gođišnjem odmoru, u Georga, zgodnog mладog planinara. Odmah su proslavili i zaruke. Kad se H. ove godine ponovno vratila u Hallstatt vjerujući, da je Georg čeznultljivo čeka, nemilo se razočarala, kad se uvjerasla da se je prevarila. Georg joj je naime kratko saopšio, da je »zima sezona za ljubav, a ljeti da on želi imati svoju planinarsku slobodu«.

U svom očaju H. se odlučila osvetiti — doista na ženski način. Ušuljala se u njegovu sobu i podrezala mu rukave i hlaćnice na svim njegovim planinarskim odjelima, da bi ga prisilila da s njom ostane u dolini. Ali ogorčeni planinar Georg tužio je H. sudu na nekih 100.000 Din odštete. Sud je doduše našao, da je djelo slučaj javnog nasilja, ali je H. tako uvjerljivo prikazala hudi udes svoje prezenre ljubavi, da je ganula javnog tužioca, koji je na kraju tražio samo naknadu efektivne štete, a za slučaj javnog nasilja zadovoljio se pravorijekom suda — 14 dana zatvora uvjetno.

EKSPRES BUFFET NA GROSSGLOCKNERU

Stalna navala stotina posjetnika Grossglocknera na poznatoj visokoalpskoj cesti potaknuo je nekog poduzetnika, da na visini od 2400 metara, na t. zv. Franz-Josef-Höhe (Vis Franje Josipa) otvari ekspres buffet, u kojem se u roku od jednog sata može poslužiti 1500 gostiju.

GORSKI VODIĆI U AUSTRIJI

Saznali smo zanimljive podatke o broju službenih gorskih vodiča u Austriji, zacijselo alpski najrazvijenijoj evropskoj zemlji. Tih vodiča tamo ima: u Tirolu 435, u Vorarlbergu 153, u Salzburgu 59, u Koruškoj 24, u Štajerskoj 37, u Gornoj Austriji 19 — svega 727.

SKIJANJE 1698. GODINE — PRIJE 260 GODINA.

Valvasor, poznati pisac i poznavalač Slovenije opisuje životne prilike u Sloveniji u 4 sveske svog djela »*Exh. des Herzogtums Crain*« (Slava vojvodine Kranjske). Knjiga je izasla 1698. godine. Na 583. stranici, XXVII. poglavje prve sveske pod naslovom »O neobičnom prelaženju zasnježenih brda« daje slijedeći opis po ondašnjem starinskom načinu pisanja (na njemačkom jeziku): »Seljaci u Kranjskoj poznaju jedno neobično iznasašće, koje nisam nikada u drugim zemljama vidio; naime u zimi, kad ima snijega, onda oni voze preko visokih bregov nevjerojatnom brzinom nizbrdo. Oni se pri tom služe dvjema drvenim dašćicama, oko pola palca debelima, širine pola radničke cipele i duljine otprilike 5 duljina cipele. Sprjeda su ove dašćice zavinute prema gore, a u sredini imadu kožni remen, u koji se stavljaju noge. Na svaku nogu stavlja se jedna takva dašćica. Osim toga seljak nosi ruci i jedan jaki kolac, koji stavlja pod pazuh i na nj se snažno upire prema na-

trag, naslanja se na nj i pod njim kormilari, i odupire se tako i niz najstrmije brdo na dolje» . . .

Iz ovog vrela smijemo zaključiti, da su Slovenci bili prvi skijaši u Srednjoj Evropi. Na dalekom sjeveru poznati su razni oblici današnjeg skijaškog umijeća već i ranije.

DRAGOCJENI ALPSKI MINERAL

Od najranijih dana ljudske povijesti pojavljuju se u bregovima ljudi, koji traže dragocjene kovine, kristale i vrijedno kamenje. Od svega kamenja svakako su najvredniji čisti, prozirni gorski kristali, koji se gdjegdje u velikoj množini pojavljuju. Tko malo pažljivije hoda preko alpskih sipina ili gleda u alpske brzice, lako će — ako ima malo sreće — naći većih ili manjih neobično lijepih gorskih kristala, o čemu se i pisac ovog prikaza osobno uvjerio i sam baš lako našao ovećih lijepih kristala. Osobito glečerske brzice ispiru, tako reći, iz gorskog tla, osobito podzemnih špilja i rupa lijepe gorske kristale, koje dalje valjaju sa šljunkom i sitnim kamenjem.

Upitate li mineraloge ili kemičare, što je gorski kristal, oni će vam odgovoriti: to je kremen, čisti kremen — točno Silicium-dioxid. Otrilike jedna osmina tvrde zemaljske kore izgrađena je iz tog materijala — naravno, da najmanji dio toga predstavljaju gorski kristali, jer se kremen pojavljuje u mnogim oblicima. Valja znati, da se 5—6 milijuna tona kremena pjeska preraduje godišnje u tvornicama stakla na našem planetu. Kvarc — kremen je tvrdi mineral. Čisti gorski kristal para staklo, a ni najjači čelični nož ne može ni ogrepsti gorski kristal.

Čisti, bezbojni kremeni kristal zove se gorski kristal; ljubičasto obojeni zovemo ametistom, koji je još za klasičnih grčkih vremena bio amanet protiv opijanja alkoholnim pićima (starogrčki methisko = pijanjevati; a jest negacija), pa su ga majke i žene često darivali muškarcima u obliku prstena, da ih zaštite od predanosti pijanjevanju. Gorski kristali, odnosno kremen žućkaste boje kao med, zovu se topazi, a oni čadave boje crnim kristalima, sasvim tamni pak su marion. Svi ovi kao poludragulji služe kao ukras i nakit dok se od čistoga gorskog kristala, koji se često nalazi u neobično velikim oblicima, izrađuju i dragocjeni umjetnički predmeti.

I u modernoj tehnici upotrebljava se gorski kristal. Od njega se izrađuju pre-

cizna mjerila, utezi za osobito osjetljive vage, jer je gorski kristal otporniji protiv utjecaja topline i hladnoće te se mnogo manje rasteže ili steže pod utjecajem temperature nego ostali minerali ili kovine. Zato se gorski kristali upotrebljavaju kod izrade osobito osjetljivih i preciznih fizikalnih instrumenata. U finim satovima, za dirigiranje radioemisijских aparata kao i kod mjerjenja valova nalazimo takoder gorske kristale.

SKIJANJE NA KAOLINU

Jedan 70-godišnji još uvijek aktivni skijaš u Gornjoj Falačkoj (Zapadna Njemačka) otkrio je senzacionalnu novost za pasionirane skijaše. Oni nemaju više ljeti spremati svoje skije na tavan, nego kad snijeg prođe nastavlja se skijanje i to na kaolinskom pijesku i prašini u području bazena Alberg. To skijanje moguće je svakom brzinom i u svim oblicima i figurama. Na glatkom kaolinskom pijesku i mulju skije klize slično kao na snijegu i može se postići i do 70 km/s brzine u spustu.

Dr. M. Florschütz

KUPLJENO VJEŽBALIŠTE

Engleski alpinisti se ne nalaze ni u malo zavidnom položaju u pogledu stijena za vježbanje. Poznato je da Engleska ne obiluje stijenama. Stoga alpinisti često izvode vježbe na zidinama zamkova, visokim dimnjacima i slično. Događa se da vlasnici tih objekata ometaju vježbače. Predsjednik Lankasterskog kluba riješio je pitanje vježbača alpinista svog kluba. Kupio je za 3.000 funti cijeli greben i darovao ga penjačima.

NAGRADE NAJBOLJIM PENJAČIMA I ČLANOVIMA GSS

»Lo scarpone« talijanski planinarsko-skijaško-izletnički list piše o ustanovljenim nagradama za herojsko planinarske podvige najboljim penjačima, kao i o nagradama gorskim spasavaocima, koji su se istakli prigodom spasavanja ili u radu organizacije.

Nagrada će se dodjeljivati svake godine i to u obliku medalja, znakova, planinarskih knjiga i sl.

Druga vrst nagrada ustanovljena je za planinare koji će opisom ili nekim drugim dokazima (fotografijama) dokumentirati boravak i upoznavanje određenog planinskog predjela. Računa se da će se na taj način privući više planinara u manje poznate krajeve.

„ZAGORKA“

ZAGREB, Prilaz JNA 30

KERAMIČKO PEĆARSKA RADNJA

Telefoni: 24-419 i 38-865

PEĆARSKO KERAMIČKI POGON:

Dobavlja i montira sve vrsti i veličine peći i kamina,
hotelske i obiteljske štednjake, te sve vrsti oploženja
zidova i taracanje podova, sve vrsti zidanja u šamotu,
kao i sve tomu pripadajuće popravke.

DERMAS - KSILOLIT POGON:

Dobavlja i proizvodi tople dermas-ksilolitne podove za
bolnice, škole, obdaništa, lokale, uredske i stambene
prostorije, kao i oblaganje okomitih stijena, stubišta i
przorskih klupica i t. d.

NARUDŽBE ZA MONTAŽU - DOBAVU I PRODAJU KAO I SVE INFORMACIJE PRIMAMO
NA ADRESU

ZAGREB, PRILAZ J. N. A. BR. 30

„SLOGA“

OBUĆARSKO-KOŽARSKA NABAVNO-PRODAJNA ZADRUGA S. O. J.

ZAGREB - Preradovićeva ul. br. 18 - Tel.: 38-963 i 36-961

KOŽA

PRIBOR

CIPLE

Prodavaonice koža:

Preradovićeva ulica br. 18
Ilica br. 166
Rade Končara br. 119

Prodavaonice cipela:

ZAGREB, Ilica br. 49
Teslina ulica br. 7
RIJEKA, Via Duc br. 7

PRVORAZREDNI RUKOM RAĐENI MODELI

Tovarna AERO Celje

PREPORUČUJE SE SVOJIM PROIZVODIMA:

vrpce za pisače i Adrema strojeve u različitim širinama i bojama,
matrice i boja za umnožavanje,
karbon i indigo papir,
tinta za nalin pera,
diamo-amonijak papir za kopiranje nacrta »Jasnit«,
boja za odjeću, podove, močenje drva,
akvarelne školske bojice,
tempera plakatne boje,
umjetničke uljene boje,
ljepilo za gumu.

UPOTREBLJAVAJTE NAŠE PROIZVODE,

UVJERIT ĆETE SE O NJIHOVOM VISOKOM KVALITETU!

AERO Celje

Projektiranje, izradu, popravak i montažu

Rashladnih uređaja

za ledane, hladionice, te popravak svih vrsta
frižidera izvodi najpovoljnije uz garanciju

„TERMOMEHANIKA“

Vlastita proizvodnja metilhlorida

(plin za hlađenje)

ZAGREB, Ilica 235, tel.: 23-026

„BICIKLISTA“

veletrgovačko poduzeće za trgovinu bicikla, guma i biciklističkog pribora

Z A G R E B

ima na prodaju raznovrsni biciklistički materijal domaće i strane proizvodnje kao i proizvode domaćih tvornica bicikla

»ROG« Ljubljana

»LASTA« Sarajevo

»PARTIZAN« Subotica

»SAVA« Kranj

»REKORD« Rakovica-Beograd

zatim proizvode ovih renomiranih svjetskih tvornica

»STEYR - DAIMLER - PUCH« Graz

»FRATELLI AMBROSIO« Torino

»FICHTEL & SACHS« Schweinfurt

»GNUTTI« Lumezane

»WIPPERMANN« Hagen

»BRUDER ASSMANN« Leibnixz

»DEUTSCHE STAR KUGELHALTER«

»PIRELLI« Milano

Schweinfurt

»SEMPERIT« Wien

»AGRATI« Monticello

»OLMO CELLE - LIGURE

»RIV« Torino

»CAMPAGNOLO« Vicenza

»FREJUS« Torino

»SIMPLEX« Dijon

»SILCA« Milano

»MOTOKOV« Prag i drugi

Uprava poduzeća: Zagreb, Bogovićeva ul. 7/III. Tel.: 37-891 i 23-593
Skladište i prodajni odjel: Zagreb, Palmotićeva ul. 22. Telefon: 23-078
Prodavaonice na malo Marinkovićeva ulica 2, Ilica 76 i Vlaška ulica 80

»GRADA«

ZAGREBAČKO PODUZEĆE ZA PROMET GRAĐEVNIM MATERIJALOM
na veliko i malo

ZAGREB, Braće Kavurića br. 9

Uprava:

Braće Kavurića br. 9 - Telefon: 23-036, 33-810, 37-608, 34-352

Skladišta:

Koturaška c. br. 57 Telefon: 24-820

Miramarska c. br. 15 „ 25-376

Nehajska br. 33 „ 25-098

„Naše planine“

Godišnja preplata iznosi Din 300.—, a može se plaćati i polugodišnje (dva puta po Din 150.—). Pojedini broj stoji Din 30.—. Preplata se uplaćuje putem ček. računa lista kod Gradske štredionice u Zagrebu na broj 40-KB-6-Z-1893.

Rukopise, narudžbe, oglase i reklamacije prima uredništvo lista »NAŠE PLANINE«, Zagreb — Planinarski savez Hrvatske — Gajeva ul. 2a polukat, telefon 37-316.

Rukopisi za časopis »NAŠE PLANINE« treba da su pisani strojem na jednoj strani papira sa razmakom između redova i potpisani punim imenom uz naznaku adresu. Rukopisi pisani tintom, na obje strane papira ili bez razmaka među redovima ne će se primiti.

Primljeni rukopisi se ne vraćaju, dok se fotografije vraćaju odmah nakon uvrštenja.

Cijena ovom broju Din 100.—.

„INSTALATER“

poduzeće za limarske i vodoinstalaterske radove
i montažu sanitarnih uređaja

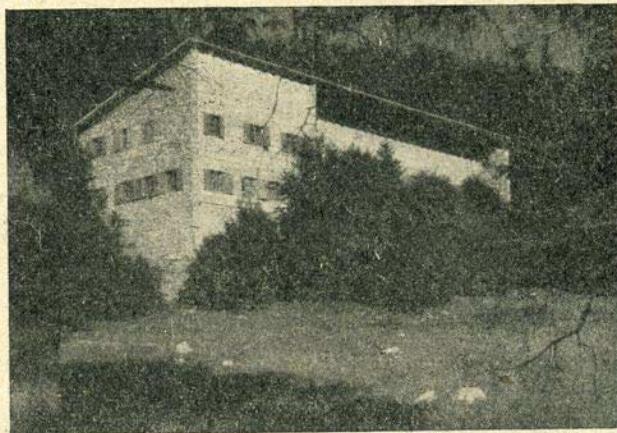
UGRAĐUJE: SANITARNE UREĐAJE
VODOINSTALACIJE
I SVE LIMARSKE RADOVE

ZAGREB, Gradišćanska 16
Tel.: 24-807, 37-824

T V O R N I C A T U R P I J A I P I L A ZAGREB-PODSUSED

Telefon broj 62-241, 62-244

PROIZVODI: Turpije, rašpe, pile za metal i noževe za stolarske blanje. - **OŠTRI:** Sve vrsti turpije bez obzira na vrst, oblik nasjek, dimenziju i količinu. - Novo naoštrene turpije vraćamo u istom broju koliko smo ih i primili. - Novo naoštrene turpije po kvaliteti ne zaostaju iza turpija izrađenih iz novog materijala. - **VRŠI:** Uslužne radove iz cijelokupnog područja termičke obrade. - Tvornica turpija i pila u svojoj stogodišnjoj tradiciji vodi u kvaliteti i širokom izboru svojih proizvoda, koji su poznati i van naše zemlje. - Svi naši artikli nose zaštitni znak »DJETELINA«. - Tražite svuda artikle naše proizvodnje sa tim zaštitnim znakom. - Jamčimo za svaki komad.

P L A N I N A R I I S K I J A Š I

Posjetite

PLATAK

(1111 m)

Zimski sportski centar i izletište RIJEKE i OPATIJE
udaljeno od Rijeke 25 km. Skijaška sezona traje
od decembra do sredine mjeseca maja.

Ljeti: idealno mjesto za odmor i oporavak.

INFORMACIJE :

P L A N I N A R S K O D R U Š T V O

Rijeka - Ulica Proleterskih Brigada broj 18

»K V A R N E R - E X P R E S«

(ex »Putnik«) Rijeka, Neboder - Tel.: 34-88 i 24-30

»K V A R N E R - E X P R E S«

Opatija - Opatija - Telefon: 306

T U R I S T I Č K O D R U Š T V O

Rijeka, Trg Republike 9 - Telefon: 37-86